

శ్రీ

విజయవిలాసనాటకము.

ఇది

శ్రీపతికాపురసంస్థానాధీశ్వరులగు

మహారాజరాజశ్రీ

శ్రీ రాజా రావు వేంకటకుమారమహీపతి

సూర్యారావు బహద్దరు ప్రభువువారి

సేవకుడగు

డా స రి లక్ష్మణ స్వామి చే

రచియింపఁబడినది.

మొదటికూర్పు 1000.

ప్రచురించిన ముద్రాక్షరశాల

విజయపురము.

1915.

[ముద్రాక్షరశాల]

శ్రీ. శ్రీ పోషణము న్నా • శ్రీమై యోగ్యు పే

తని కనుప్రభాతం • కరు నెవడో

ఆత్మరక్షాపదా • మారు కేతం నానా

ప్రజలెల్లం గొనియోగడంబ్రబలు నెవడో

నానాని కేవలం • దేవీపతిల వాని

మారు స్వపర్యోమిండు • మాన్యుం జేసెనా

నానాని కేవలం • దేవీపతిల వాని

నానాని కేవలం • దేవీపతిల వాని

నానాని కేవలం • దేవీపతిల వాని

నానాని కేవలం • దేవీపతిల వాని

నానాని కేవలం • దేవీపతిల వాని

నానాని కేవలం • దేవీపతిల వాని

XX

సీ. పద్మనాభకవంశ భవచ్చిరాయుని

స్వామికామః పరమః • నారాయణ

శ్రీరంగనాథకాశ్చింతా • సుబ్బాంబామ

తలులకూర్చిమి , ద తనముడు

నిఖిలశాస్త్రజ్ఞాన • నిపుణతావిలసనుం

దేలయగంపలగూడి • యవుధవ్రండు

కవితావిలాసిని • కాంతుండు సవకావ్య

కల్పనాప్రతిమాన • కాశీయందు

గీ. ప్రబలాశీక్రొటగిరికులా • నివశశాంతుః

శ్రీ సవేకటకృష్ణరా • యుధవర్యుః

డచ్చువేయించే నీపాత • మాదరమున

నేలఁగావుత మితని న • క్షేష్యుఁడు.

XX

అంధ్రమహాజనులారా !

ప్రభుభారత మైత్రవిజయవిలాసమురచియించిన చేపకూర వేంకటకవి, విప్రం దంకొందఱు, స్మృతు పరికొందఱు, భోగినిపుత్రుం దంమఱికొందఱు మహానుభావులు విమర్శించుచున్నారు. అయిననునీకే విరాజ శూక్రం దియే నామగియు. ఈలనికులగోత్రములతో బనియేమికాని కివిశ్వమున సప్రశామానుండును గిడుంగదనఱియు నది భారతభూమిని బ్రహ్మతె వడసిని యీకవికుంజరునిగురించి నే నేత నిరూపింపనవసరము లేదు. సాహిత్యజ్ఞానము సంపాదించఁ దలఁచినయె వ్యాడు గాని విజయవిలాసముఁ బఠించియే తీరవలయును. ప్రస్తుత మందునకు నిదర్శన మొలకొన్నామియే. వేంకటకవి కున్న భారతా శక్తి పదప్రియోగవైచిత్రీ తేయేండ్లు తలకిందగుఁ దిపమాచరించి నను నికొకరికి రానేరదు. విజయవిలాసమునంటిప్రబంధమును బూర్వకపులలో వ్రాసినవారు లేరు. నేడు వ్రాయఁదగినవారు గనబడరు. ఇకిముందు గలుగఁజోరు. విజయవిలాసమును దృశ్యప్రబంధముగా నీలక్ష్మణస్వామి వ్రాయఁదొడయుట భాషాజగదుపకారమని ఘంటాంశముగ వ్రాయఁగలను. ఈనాటకకర్త యచ్చటచ్చట నాటకానుకూలముగఁ గథయందు మూర్ఖులఁ గావించి, రసోదితము లగు వేంకటకవిపద్యముల సిందుఁ బొందుపఱచి వలయుచోటులఁ దనపద్యముల రచించె. పండితలోకమునఁ బేరింపింపజయవిలాసము దృశ్యప్రబంధముగ గూర్వఁబడుటవలన నిది నర్విజనాదరణీయ మై చేపకూరవేంకటకవిపద్యశఃచంద్రికల దండిశల వ్యాపింపఁజేయునని నాయభిమతియు.

ఇట్లు సుధజనవిధేయుఁడు,

కోటగిరి వేంకటకృష్ణాచార్యుఁడు.

ప్రీతి క .

హ హానియులారా !

కొలదిఁకాలముక్కిందట గణపతేప్రసాదహిందూనాటకసమాజ
మనుమానాటకసంఘము వాహకకవిరచించినసుభద్రాపరిణయ మను
నాటక మాడుటకై వల్లించుచుండఁగ నొకదినమున నామిత్రుఁడగు
హనుమానుల సూర్యనారాయణ యనునైశ్యకుమారుఁడు చేమకూర
నేరకటకపితృత మగువిజయవిలాసము నాయొద్దకుఁ బెచ్చి యందు
మలచిపద్యము లున్నవనియు నది ముఖ్యముగఁ జదువవలసినగ్రంథ
మనియుఁ బెప్ప నే నది నాటక మేనా యని యడిగితిని. కాదు ప్రబం
ధమని యాతఁడు బదులు చెప్పెను. ప్రబంధ మైన నాకెందులకని నే
నంటిని. అందుపై నిది యన్నిప్రబంధములవంటిది గాదు. మఱియు
నిందలినవంతము లగుపద్యములం దీసి మీరిప్పుడు ప్రదర్శింపఁబో
వు సుభద్రాపరిణయమనునాటకమునఁ జేర్చినచో మిగుల రక్తిగా
నుండఁగలదు. కావునఁ జూచువారు వినునాకుడుగూడ మిగుల సంతో
షింపఁగలరు. అని యిట్లు చెప్పి యాతఁడు పోతము బలవంతముగ
నాచేతిలోఁ జట్టిపోయెను. స్వీకేలకు నే నందలిపద్యములఁ గొన్నిటి
ని జదివినయంతే నా కొకవిధమైనసంతోష ముదయింప నాటకాను
కూలము లగుగొన్నిపద్యముల నెత్తివ్రాసి మానాటకులచేఁ జదివించి
సుభద్రాపరిణయము ప్రదర్శింపఁజేసితిని. ఏతన్నాటకఘోస మరసి
సంతోషమునఁ గావించినసభ్యులపోక్షలకు మాస్వామాజుకు లమితా
నందభరితు లై విజయవిలాసము ననుసరించి ఘోసనానుకూలముగ
కనాటకము వ్రాసిన బాగుగనుండు నని చచ్చు మిక్కిలి ప్రోత్సా

కపటచుటచే నే నప్పటిను నది లిఖించితిని. ఈనాటక మాడద
మిమ్మరి సురభికంపెనీవారును మణికొండతిరనాటక సామాజికులును
గోరియుండిరి. కాని కొన్ని కారణములచే నే నట్లునగుట కంగీకరింప
నైతిని. అచ్చువేయించెద మని నామిత్రులు కొందఱు నిష్పంఢపట్టెఁగా
నందులకును సమత్రొప్పనైతిని. వివాదము గొంతకాలమునకు (అనఁగా
ది 11-11-1915 సం॥ జేసినది) యావచ్చిగర్వణ, భిషవపాండవీయ,
శృంగారతిలక, వియోగ, పాదుమాపరాధవాది గ్రాంథకర్తలును, శ్రీ
గంపలకూడెపుగుమారడమోదారుగారును నగు మహారాజరాజశ్రీ
కోటగిరి వేంకటకృష్ణారావుబహద్దరువారు శ్రీమత్స్వీకాపురసంస్థా
శ్వరులు, భిషవభోజులు, సకలశాస్త్రపారంగతులు, దాసభావేయు
మహోదారులు మత్స్యభవరేవులు నగు శ్రీశ్రీశ్రీశ్రీశ్రీ రా
రావు వేంకటకుమారిమహిపతి సూర్యారావుబహద్దరుప్రభువువా
నందర్శింపఁ బీఠికాపురమున కరుదెంచి యొకదినమున నీనాటక
తయుఁ దిలకించి మిగులహర్షించి లోకోపకారముగ నీగ్రాంథ మ
వేయించెదమని సెలవీయ నాయభిపామరులకైన నుపయోగింప
ఁకునా యని మనమునఁ దలంచి నే వారియాజ్ఞ సనుసరించి యిట్లే
మునకు సాహసించితిని.

మత్స్యయశహోదరు లగువిద్యార్థులారా ! నాటకులారా ! ప్ర
మాన నెట్టిదియో యెఱుఁగిన నెల్లప్పుడు సత్రబంధములనే
ఁచువానిగ నొనరించిన దీవిజయవిలాసమే ! గణయతిప్రాసవృ
క్షణభక్తిం గమనించి తన్నొకదృశ్యవబంధముగ నొనరించు
నా కొనంగిన దీవిజయవిలాసమే ! వివాద నొకటిరెండుగ్రాంథ
కుకూడ వ్రాయసాహసింపఁ జేసిన దీవిజయవిలాసమే ! కావున
తె నెల్లరు నీగ్రంథపఠనం బొనరించి కవిత్వాదుల సభ్యులై ధి

పాభివృద్ధి గావించి సుసమాంధ్రమహాజనులమన్నసలకుఁ బాల్పడఁ గోరుచున్నాను.

సాకు మొకట నాంధ్రభాషాభిరుచిఁ జూపి ఛందములోఁ బరిశ్రమఁ గలుగఁజేసినచెరుకుపల్లి వెంకట్రామయ్య, కామర్షి మృత్యుంజయవర్మ గార్లకును, పిమ్మట గళాపూర్ణోదయ బాలవాక్యకరగాదిగ్రంథములఁ బఠింపఁజేసి నన్ను వృద్ధికిఁ దెచ్చిన శ్రీమధ్గురువరేఱ్యలును, శతావధానాష్టావధానవిధానులును, నగు శ్రీ వేంకటరామకృష్ణకవి శిఖామణులకును, నాయందలి స్నేహవాత్సల్యముచే నిందలి నాంది ప్రస్తావనలు వ్రాసియిచ్చిన చెరుకుపల్లి రాజేశ్వరరావుగారికిని దీనిఁ దగులీతి సంస్కరించిన యోలేటి పార్వతీశ్వరకవిబ్రహ్మగారికిని ఇది హులీ నాదీనపోషకశిశుక మచ్చువేయించి మించిన పద్మనాయకకు లోద్యాకులును మహోదారమానసులు నగుమహారాజరాజశ్రీ శ్రీ దామె నీతారామస్వామి గారికిని నే ననేక కృతజ్ఞతాభివందనము లర్పించుచున్నాఁడను. ఈకథయం దచ్చటచ్చట మాధులఁ గావించితిని. అన్నిజ్ఞాఁడ నగునాచే వ్రాయఁబడినదగుటచే నీగ్రంథమందనేకదోషము లుండకపోవు పార్థి లవియెల్లఁ బరిపూర్ణకటాక్షమున క్షమింతురుగాక.

ఇట్లు విన్నవించుసర్వజనవిధేయుడు,

దాసరి లక్ష్మణస్వామి,

పీఠికాపురము.

అం

కడుదీకముగా నున్నది. దుర్యోధనుడు కన్నుచ్చి వివాహముఁ జేసెదనను బలరామునిచుభిష్కాయవిషాకురము వృద్ధి నొంది నేటికి వ్రేల్లపాటి నది. మీఱఁజ్ఞాని రాక్షసిచాహుశ్శంబున మూలచ్ఛేదంబు గావింపవలయును. అట్లు గావింపనిచో న ద్విషాంకురము మనీశుష్కాహారకారణంబగును. ఏనిద్విష వనాయవర్జవసానము నేటి తేలనై యున్నది. ముహూర్తము తోఁబాటు నాజీవితకాలమును సమీపించుచున్నది. కటకట! ఇక మిమ్ము జూచుభాగ్యము నాకు లేదు. ఎన్నిజన్మముల కైక మీరే నాభక్తి గానలయునని భగవంతునిధ్యవించు చున్నాను. భగవత్స్వరూపుఁడైన మంచున్నయన్నగారియ పగిహ మెప్పుటి కేకలి పలించునో తెలియదు. తానితికర్త. సృతాహుస్యంబున నూనకుండుటచే నా గాశయు నిరాశయ య్యె. అకటా! నాకికమరణమే శిరస్యముకదా! ఒక్కక్షణ మాత్రము క్రిందట మంగళస్నానద్యోతికం బగు—అయ్యో! ఏమనివ్రాయుదును? అది నాకమంగళద్యోతకంబుగదా. అదిగో నిరువురుచెలికఁజైలు వివాహసన్నాహములం దిరుగుచు “సుభద్రాముహూర్తము సమీపించినను నీవిల్లింకఁ గాల గూఢపముఁ జేసెదవేల. లేచి రావేమి” అనుబలత్కారపూ ర్వకాలాపంబులతోఁ ద్వరపెట్టచున్నారు. ఇక నాకేదిక్కు. హా! దుర్యోధనమకరగ్రాహియగుచున్నాను. తొల్లి మకరగ్రాహి యగునీతేందుని. శ్రీకృష్ణుడు రక్షించినట్లు నీవు దుర్యోధనుని వానిమీదికి తప్పించి నన్ను శక్తించునావత్పరిక్షణసమయ మనమే. స్వరక్షవేల? అదిగో! చెలులు వచ్చుచున్నటు లున్నారు. దేగ రావేమి! హా! విజనూ! భవంజనూ! ఇం

కృష్ణ—(లేఖవిప్పిచూచి) “సుభద్రా” పరితాపమును శీర్షికతోనున్నది
(అనిచదువును.)

శ్రీమన్మహారాజరాజాధిరాజకిరీట స్థగితమణిపుంజనీరాజితచర
ణారవిందులును మదీయాజన్మచిత్తావహారులును మేనత్తకు
మారులును విజయసార్థకాభిధేయులును సగుప్రాణేశ్వరుల స
న్నిధికి—

చిరకాలమునుండి విజయసమాగమాభిలాషచే నిరీక్షించుకొని
యున్నదీనురా లగుసుభద్ర యనేకవినయపూర్వకవందనము
లాచరించి వ్రాసికొన్న విజ్ఞాపనము.

ప్రాణేశ్వరా !

ధనంజయవిజయాభిఖ్యలు మీయెడల సార్థకంబులే యగునేని
నావంటియబలల కెట్టిపరాభవ మెప్పటికిని రాదు. నాచిత్తప
రిపాకము మీకరుణాతిరేకము పరస్పరము మనకు విదితమే.
కాలము దైవాయత్త మైనది. దైవము బలవత్తరమై
నది. ఎవరిని వివాహముఁ జేసికొనినాయాజన్మమనోవాం
ఛితంబుల నెఱవేర్చుకొందు సని నేటిపఱకు నువ్విళులూ
రుచుంటినో యావిజయఫలకాలము మా పెద్దయన్నగారి
మూలమున విశంభ మగుచున్నది. తుదకు వారినిశ్చ
యము ననుఁ బరాధీనంజేయనై యున్నది. కాని నాకం
ఠమునఁ బ్రాణవాయువులు నిలిచియున్నంతకాలము నీముఖ
చంద్రునుండి నామనశ్చకోరమును మఱలింప నెవ్వరితరము
నుఁ గాదు! నాచిన్నయన్నగారు మనపరస్పరానురాగలతావి
జృంభణతక్తిఁ గనుఁగొనియే పెద్దయన్నగారితో నింతవఱకు
తక్తివంచనలేకుండఁ బోరాడిరి. కాని నాప్రస్తుతభాగ ధేయము

కృష్ణ—అగ్గిజా! ఈవిషయమందే యెక్కుడు సైరణముగడగినది.
ఇదిగాక మీరొకవేళ నాతని దీక్షాన నేగినను మీచే బాధ
తుఁ డగునంతటిరాజసామాన్యుఁ డతఁడుకాదు. చిత్తగింపుఁడు.

క. దోగ్రాచాయ్యులశిష్యుఁడు

బాణానననిపుఁడు డరిన్పు • పాలకమకుటీ

శాణాగ్రతేజోగ్గిక్య

పాణాంచద్యుజఁ డతఁడు • ప్రభుమాత్రుండే.

బల—(తలపంకించుచున్నాఁడు.)

కృష్ణ—క్షమించి యింకఁ గొన్నిసంగతులుమాత్రము వినఁజోడు
చున్నాను.

ఉ. ఆవుకమర్దనూ డయిర • నాతని నడ్డముదాఁకి నిల్వగా
నోవఁడు' మత్స్యయంత్రము మహోద్ధతి నేసి స్వయంవరంబుచక
జాప్రదిఁ గైకొనక జెనకు • రాజకుమారులపా టెఱుంగమే
మూఁపులు మూఁడగుకొరిపుచ • మూపులఁ గన్నపుఁడక్కిరిటికి.

ఉ. మాలిమి లేదుగాన, నను • మానము నామదిఁ దోచె నప్పుడే
బాలిక సేవసేయఁబను • పక వలదంటిని గాఢై దానికే
మీరుపుగల్గుమేరమఱు • దింతయె యాతఁడు నైన దైనదే
లోలత నింక నాగవలి • లోపల నిష్ఠురమేల కల్కఁగక.

ఉ. క్రీడిసమాను లెంచఁగల • రే యిలజేడులతోన దూలఁజో
నాడఁడు వైరిని న? విడ • నాడఁడు నెయ్యము కోవగించియుం
జూడఁగలట్టివాఁడు, సరి • నుండు సుధద్రకు, హర్ష వాఙ్మనో
లాడఁగ నింతకంటె నను • వై నవరు డింక నెవ్వఁ డివ్వలక.

బల—(తనలో) అన్నా! ఈకృష్ణుడు నెమర్చిగ నామనమును ద్రిబ్బి
వేయుచున్నాఁడు.

కృష్ణ—అన్నయ్యా! ఈయొక్కమాట దయయుంచి కూకర్ణింపుడు.

ఉ. నమిమ్రవాదు పాండునృపః • సందన్ములందఱలోనఁ బెద్దగా
మిమ్మె గఁజించు ధర్మజాఁడు • మీరటకుఁ విజయంబు సేయవే
గ మ్మొదులేఁగుదెంచి కడుఁ • గన్నులఁ గప్పకొనుం, బదుండిఁక
దమ్ముమీమాట యన్న; జవ • దాఁక వేగ ససంభ్రమంబుగఁ.
ఇక మాటుమాటఁ చెప్పుకుడు. మీరిందుల కియ్యకొనికుండి
న నాతోడేనుడీ!

బల—(తనలో) ఈతఁ డిప్పుడు నాకోప మంశయు బాటఁదోలి నా
హృదయ మొక్కత్పటిలో నీరుజేసినాఁడు. ఇక నేనెల్లయిన
నీతిని ముఖియప్రకార మాచరింపక తప్పదు. (ప్రకాశము
గా) కృష్ణ! రగుల్కొనుచున్ననాక్రోధాన్ని నీహితవచనము
లనుజడివానచే నొక్కనిముసములోఁ జల్లార్పఁబడినది. అన్యో
న్యాయురగాము సూదంటుతొయివంటి దని నీదివట కాడిన
ప్రతిజ్ఞ నెఱవేర్చుకొనుటకై నీవ యిక్కార్య మంతయు నొన
రించితివి.

కృష్ణ—అన్నయ్యా! నేకోపింపిన దేమున్నది వారియన్యోన్యాయురగా
గి మె పరస్పరము వారల నిట్లు సంఘటించినది. ఇందలిసత్యా
సత్యము లీయత్తర మీక్షించినవోఁ దమకే శోధపడఁగలవు.
(అని కోటుజేబులోని యుత్తరముఁ దీయఁబోవుచుండఁగ)

బల—అయత్తర మేమి?

కృష్ణ—అర్జునునకు మనసుఁగద్ర వాసిన లేఖ.

బల—ఆ. నిజమేనా? ఏమనీవ్రాసినది?

కృష్ణ—చిత్తగింపుడు (అని జూచీయఁబోవును.)

బల—నీవే చదువుము.

ము లన్నియుఁ బూసగుచ్చినట్లు చెప్పితిని.

బల—అతిమల కాతఁడేమనెను?

జయ—దేవా ! అవధరింతురుగాక ! ఈనాచెప్పబోవువాక్యము లా
పాండవమధ్యమునవి.

సీ. పడఁతులఁగాఁక్షించి • బల్మిఁగొంపోవ నీ

తమ్ముడే నేర్పిన • ధర్మమనుము

తెన్నుఁ బ్రేమించిన • తన్వితేల్ గైకొంట

స్వపసత్తముల కేదె • నీతియనుము

అనురాగవతియు మే • సత్తకూతురెగాన

ముగ్ధుడనంబనఁ • బోలదనుము

క్షత్రియుండనొ నేనుగాక • హాళికుండనొ

చేచాయఁజూచినఁ • జెప్పననుము

గీ. బావమఱుగిపై దయ సుత • పఱపుమనుము

• వృథమా దురాచారంబు • వదలుమనుము

బుద్ధిగనకున్న యుద్ధమే • సిద్ధమనుము

జాగునేయక భద్రవే • వేగజనుము.

బల—(కోపముతో) కృష్ణా ! చూచితివా ? ఆసాధునికండకావరము !

ఇట్టిజవాబంపినయాదుర్మతిమదం బిప్పుడేపోయి యడంపవలెను

కృష్ణ—అన్నయ్యా ! శాంతింపుడు.

క. యదుకులరాజశిరోమణి

యెదురా మీకొకరు, దుచిత • మెటిఁగియు బరులెం

చదురాపకోప మూనుట

చదురా తెగరానిచోట • సైరణ తగదే.

బల—ఈవిషయములో నింకను సైరణ యేల?

నెదరు. రేపటిదినమున సుభద్రార్జునులవివాహమహోత్సవము గావునఁ బట్టణం బంతయు నలంకరింపుఁ డనియు. వివాహసమయమున నొసఁగఁబడు గోదాన, భూదాన, హిరణ్యదాన, కన్యాదానాదుల మీరందఱు దయచేసి కైకొనవలెననియు— నేటిదినముమొదలుకొని యన్యోన్యనురాగముగలస్త్రీపురుషులకే వివాహములు చేయుచుండవలసిన దనియు, స్త్రీనచ్చిన వారికిఁ దగినద్రవ్యసహాయ మొనరింపఁబడుచుండుననియు, ధర్మరాజేంద్రులవారీయాజ్ఞ యైనది కావున మీరందఱీవిషయముల శ్రద్ధతో నాచరింపవలసినదండో, హా—(అని చాటిం చుచు నీష్కరించుచున్నాఁడు)

(ద్వారకలో బలరామకృష్ణులు ప్రవేశింతురు.)

కృష్ణ—అన్నయ్యా! తమ రేమనుకొనినను సరియే గాని యిప్పుడు తిరిగి సుభద్ర నిచటకుఁ బంపివేయు మని కబురంపు తెంత మాత్రము సరియైనది కాదు.

బల—కృష్ణా! నీవిప్పు డావిషయమై యిఁకఁజెప్పనక్కఱలేదు. అచ్చట కేగియుండిన జయభద్రుం డీసరికి వచ్చుచునే యుండును. కావున నిప్పుడే యన్నిసంగతులుతేలఁగలవు. (తెరలో) దేవా! జయభద్రుం డరుడెంచి ద్వారముకడ నున్నాఁడు.

బల—సత్వరమ ప్రవేశ పెట్టుము.

కృష్ణ—ఇతఁ డేమివార్తఁ దెచ్చెనోకదా!

జయ—(ప్రవేశించి) దేవా! అభివందనము.

బల—జయభద్రా! ఇంద్రప్రస్థమున కేగి వచ్చితివా?

జయ—మహాప్రభూ! ఏలికయాజ్ఞప్రకార మే నచ్చటి కేగి పాండవులందఱుఁ గొలుపుదీర్చియుండఁగ నాయుర్ధునునితోఁ దమవాక్య

భీముడు—అర్జునా! బలరాముం డీసందేశము విని యుద్ధమునకే యే
తొంచు నని తోచుచున్నది. కావున మర మింక దగుప్రయ
త్నమున నుండవలెను.

నికులుడు—అతఁ డన్ని నిజముగ నేతెంచినచో వారందఱను గెల్పు
టకు సాధ్యమైనదనినా?

సహ స్ర్రు—అన్నలారా! ఏల మీరి ట్లూహించెదరు? కోపావేశ
మున నిట్లు కబురంబియుండెనుగాని, లోకు లీవార వినినవృ
త్తిని రనియైన నెంచక, నివృథాబలరాముఁ డేల యుద్ధమున
ఁబ యాజూచును? అట్లెన్నటికిని పొసఁగదు.

సహ స్ర్రు—అర్జునలారా! నహదేవుఁ డన్నమాట సత్యము. ఇదిగో
సుకులతలకుం డగుశ్రీకృష్ణుఁ డాబలరామునికోప ముప
సరించి యెట్లయిన బాంధవ్యమునకై కొనివచ్చును గాని
యుద్ధమున కంగీకరించునా? ఇంకమీరట్టిసంశయములందకుండు.

నికులుడు—అర్జునా! నాకును సక్లే తోచుచున్నది.

సహ స్ర్రు—పిఠారదా! శేషదినమున సుభద్రార్జునులకళ్యాణోత్సవము
ఁబడునుగావున పట్టణం బంతయు శృంగారింపవలె నని నీవిప్పు
డే పోయి చాటఁబువుము.

నికులుడు—దిత్తిము.

అర్జు—అన్నరూపా! లోకములో వెల్లడి చేయవలసినముఖ్యవిషయమిం
కొకటి కలదు. అదికూడఁ జాటింపించుట కనుజ్ఞ వేడు
చున్నాను.

సహ స్ర్రు—అట్లే యొనర్పవచ్చును. మన మింక లోని కరుగుదముకండు.
(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

కొంఘికుడు—(ప్రవేశించి) ఓజనులారా! చెప్పలేదనెదరు. విసలేద

గీ. అర్జునా క్షత్రియుండ వీ • వగుదువె? శ్రవ
లేడె? యునుకులపై నాశ • లేడె? నుంత
యేలచచ్చెద వర్షింపు • మింతిఁదెచ్చి
వేడికొ మ్మిట్టై క్షమియింతు • వేగనిన్ను.”

భీము—(కోపముతోఁ జూచుచున్నాఁడు.)

అర్జు—(ధర్మరాజుతో) అగ్గిజా! నెలవై నచో దీనికిఁదగినజన
బం చెద.

ధర్మ—పాథా! నైరము పెంపక తగుకీతి నుత్తర మిమ్ము.

అర్జు—ఓయాదవకులబలభద్రదూతా! జయభద్రా! ఇటు వినుము.

సీ. పడఁతులగాంక్షించి • బల్కిగొంపోవ నీ

తమ్ముడే నేర్పిన • ధర్మమనుము

తన్నుఁ బ్రేమించిన • తస్వికేల్ గైకొంట

నృపసత్తములకేదె • నీతియనుము

అనురాగవతియు మే • సత్తకూతురెగాన

ముచ్చుడనంబనఁ • జోలదనుము

క్షత్రియుండనొ నేనుగాక • హాళికుడనొ

చేచాయఁజూచినఁ • జెప్పుననుము

గీ! బావమఱుఁదిపై దయనుంత • వఱపుమనుము

వృథమాదురాచారంబు • వదలుమనుము

బుద్ధిగ నకున్న యుద్ధమే•సిద్ధమనుము

జాగుసేయక భద్రవే • వేగజనుము.

నీవిప్పుడే పోయి యివి నానాకృములుగాఁ జెప్పుము.

జయ—చిత్తము. అందఱియొద్దను నెలవుగైకొని పోయి వచ్చెదఁ

(నిష్క్రమించును.)

అర్జు—త్వరగ లోనికిం దీసికొనిరమ్ము.

విశా—మిత్రమా! మన మనుకొనునమయమునకే వచ్చినాఁ డితఁ
డెవఁడై యుండునోగదా!

అర్జు—తినఁబోవుచు తుచి యడుగ నేల? రానిమ్ము కనుఁగొందము.

జయభద్రుఁడు—(ప్రవేశించి) దేవా! వందనములు.

ధర్మ—ఓయీ నీవెవఁడవు?

జయ—అర్జునునకు సందేశముఁ గొనితెచ్చినబలరామదూతను. జయ
భద్రుఁడను.

అర్జు—అట్లయిన నీవు గొనితెచ్చినసందేశ మేదియోత్వరగఁజెప్పము.

జయ—దేవా! బంధుమిత్రసహితుఁడవై యున్నప్పుడు బలరాముఁడు
నీతోఁ జెప్పమన్నవాక్యము లివి.

“ఉ. వంచన నేసి యిట్లు చెలు * పం గొనిపోవఁ బ్రలంబవైరి సై
రించునా? దుర్మదాధిపవ * రేఖ్యులభూములు దున్ని ధూళిగా
వించఁడె? పిండిపిండిగఁ బ్ర * వీరః పోధికిరీటరత్నముల్
దంచఁడె? ఘోరనీరమున * లంబుల వ్యర్థములే ధరించుటల్.
మతియును.

సీ. మునివేనముధరించి * ముగుచునుగొంపోవు

టంగన వీరులకును * మగతసంబె

ఒరున కేదలఁచిన * యువిదక్షై కాంక్షింపఁ

బాధివోత్తములకుఁ * బాదుషంబె

వీట నెవ్వరులేని * వేశఁగన్గొని ముచ్చు

రీతి నిట్లేగుట * నీతి యగునె

అడ్డువచ్చినసేవ * కావళిఁ గడిమిమై

మట్టుపెట్టుటలు న * న్నార్గమానె

విజయవిలాసనాటకము.

సప్తమంకము.

ఇంద్రస్థాపురము.

(ధర్మరాజు, భీముడు, అర్జునుడు, నకులసహదేవులు,
విశారదుడు మొదలగువాకు ప్రవేశింతురు.)

ధర్మ—అర్జునా! శ్రీకృష్ణుడు మీయొద్దనుండి లిఖించిపంపిన లేఖ
జూచి మేముదత్త మండిన సంతోషముకింటె వేయిలె భీము
రదుడు పొందియుండెనుజూహా!

అర్జు—అగ్రజా! ఔనట. ఆసంగతి నకులసహదేవులు నిన్న రాత్రి
మధ్యమందే వచించిరి.

విశా—అర్జునా! అప్పటిసంతోషమున కేమిగాని యుద్ధము మీదర్శి
లాభముచే నేనింతింతసరానిసంతోష మొందుచున్నాను.

అర్జు—విశారదా! మిమ్ముదత్తను జూచుటచే నాకును సక్లె యున్నది
సుమా!

విశా—సరియేగాని, నీసంగతి సంతయుఁ దెలిసికొని బలరాముఁ డే
కఠినవార్తయు నిక నిక్కడి కంపెడుగదా!

(తెరలో)

దేవా! ద్వారకాపురినుండి యొక యాదవదూత వచ్చిద్వారము
కడ వేచియున్నాడు.

శ్శీతీ— నాలిక గొంచులోప నుచితం • బే! కండగర్వంబు, దు
గ్నితుల్ యాదవవీరసింహములతో • నేనా! బలరా! బలా
రాతిహోస్థపుఁ డాతనే! నిదితీ • రా! వీరరాజౌత్రికా.

కృష్ణ—అన్నయ్యా! ఇట్టివానిని నమ్మి లోనం బ్రవేశపెట్టగూడద
ని నేమొదటనే మనవిచేసి యుండలేదా? అప్పుడే నామాట
తామంగీకరించి యుండినచో నింతమునిగియుండదుకదా!

బల—కృష్ణా! ఇదంతయు నీలోనే యున్నది. నీమూలోచన లేనిదే
యింత సాహస మతఁడు చేసియుండఁడు. ఐనను నింతలో ము
నిగినదేమి? నేనిప్పుడే కబురంపెదను.

కృష్ణ—ఏమని?

బల—సుభద్రను తిరిగి తీసికొనివచ్చి యొప్పగింపుమని.

కృష్ణ—అగ్రజా! పెద్దల రిగుతమకు నేనుద్గలు చెప్పఁదగదు. కాని
యిట్టివిషయముతో సుభద్రను దిరిగి పంపించుమని కోరుట
యెక్కడిధర్మము?

బల—ఎక్కడిధర్మమా? ఇది లోకములోనిధర్మమే !

కృష్ణ—అన్నయ్యా! ఇదియుచుంగాక మీరొక వేరొక బురంపినను
సుభద్రను దిరిగి పంపివేయుటకు మాత్ర మతఁడియ్యకొనఁడు.

బల—ఏమి? ఇయ్యకొనఁడా? ఎక్కియ్యకొనఁడో యిప్పుడే కబు
రంపి చూచెద (అని కోపముతో నిష్క్రమించును.)

కృష్ణ—ఈయన కిప్పుడు నాపై వెచ్చెనొ గోప మున్నది. కానీ!
కావలసినకార్య మేదియో నిర్విఘ్నముగ నైనదికదా! ఇత్ర
ముందుసంగతి నాలోచింతము.

(నిష్క్రమించును.)

ఇది షష్ఠాంకము.

సహో నీకమిహిహాములు దక్క. పని యెఱుంగుడు.
(వేరొకవైపు) పొడువుము. పొడువుము. (మఱొకవైపు) ఓరో
రియోదవపాదసేవకులారా! ఇదిగో చచ్చితిరిరా! మహాప్ర
భూ! విడువుము విడువుము.

వృషు—(ప్ర)వేకించి) అక్కటా! లర్జునునిదాడి కోడి సేనయంతయు
వెన్నిచ్చి పాటినది.

క. అలుగులవోకడలును మై

యలయికలును మీదుమిక్కి • లై కడు లోనై

బలములుఁ దమతమబాహు

బలములు నటఁ బనికిరాక • వఱుగిడె సహహు.

ల. ఒక్కమొగముగాఁగ • నుఱికిరి సైనికుల్

దిక్కుమొగముగాఁగ • జిక్కుభటులు

మొక్కిరిటియలు ద • టుక్కునఁ బడ్డవైచి

యక్కిరిటియెదుట • నాఁగఁగలరె.

ఇక సేనొక్కడ నిక్కడనుండిన సేనిలాభము? సేనివృక్షే పో
యి యాసంగతి సంతయు సంతర్ధ్వపమున నున్న బలరామకృ
ష్ణుల కెఱింగిం చెడఁగాక (నిష్క్రమించును.)

(ద్వారకానగరము. బలరామకృష్ణులు ప్ర)వేళితురు)

బల—కృష్ణా! ఎంతపని జరిగినది?

గీ. యతియనుచు వేషభాషల • నటమటించి

పొంచి తఱివేచి కన్నీయఁ • గొంచునరిగె

దొరఁకు సన్నాసి యనుమాట • తిరముగాఁగ

నర్జునుం డ్దరిరా! యెంత • దుర్బలుఁడు.

శా. ఏతనాత్రమే! కార్యభారమని పై • యెత్తెన్నకే నేడుని

అర్జు—ప్రేయసీ! అటులైన.

క. నీవేడు కేల నాదనఁ

గావలె నటువలెనె తేరు ♦ గడపుమయ్యా; వేఁ

జేవిలు నమ్ములుగైకొని

యావచ్చెడివారిఁ గూల్తు ♦ సరనిముసములోక.

(అంతట సుభద్ర) తేరు గడపుచుండును.)

వృథుశ్రీవసుడు—(శ్రీఘృగతిఁ బ్రవేశించి) ఓయర్జునా !

ఉ. స్యందనమున్ దురంగములు ♦ శౌరివెహే; బలరాముచెల్లెలీ
యిందునిభాస్య! యీమె నెట ♦ కెత్తుకపోయెడు రాకుమార యే
మందురు యాదవుల్ వినిన ♦ హా యిటువంటివె రాచవారితోఁ
బొందులు గానకుండఁ గొని ♦ పోడగవా మిమువంటివారికిఁ.

అర్జు—ఓరీ! మీరు చూచిన నేమిప్రయోజనము? చూడకుండిన నే
మిహాని? మీరేమైన నాఁపుటకుఁగాని పోరుటకుఁగాని సమ
ర్థులా ?

వృథు—ఆ! అట్లైన నేదీ కొనిపోమ్ము చూతము. (అట్టహాసము
చేయును.)

అర్జు—ఓరివాచాటా !

ఉ. శూరకులంబు సర్వమొక ♦ జోకయి వచ్చి యెదిర్చెనేని నే
నీరమణీశిరోమణి గృ ♦ హింపకపో, నని, గట్టిగా నహం
కారము మీఱఁ గంకణము ♦ గట్టుకయుండెడు నిష్పడర్జునుం
డార ! యెదిర్చియడ్డఁగల ♦ యట్టిబలాధ్యులురండుపోరికిఁ.

(అని పోబోవఁ బృథుశ్రీవసుఁ డడ్డమువచ్చును. అప్పుడు రథ
ము వడిగా లోనికిఁ దోలుకొనిపోవుదురు.) (తెరలో) ఓయర్జు
నా ! పోకుపోకు ! (ఇంకొకవైపు) ఓరొరివాచాటూలారా! వచ్చి

బోవుచున్నాడు. వారిని బోనిచ్చిన బలరామకృష్ణులచే మనకు మాటవచ్చును. కావున మీరతిత్వరితముగఁ బోయి వారల నడ్డగింపుఁడు (తెరలోఁగలకలము)

సుభ—(విని) మనోవల్లభా !

పంచచామరము.

హటాహుటిఁహలాయుధుం డ • హో మహాస్త్రిఁడై తనంతటన్ దటాన నిష్కండివి • ధం బెఱింగి వచ్చెనో
ఘటాఘటిల నెల్ల దోవఁ • గట్టి పట్టఁ బంచెనో
యటో యిటో యెటో భటోద్భ • టార్భటుల్ ఘటిల్లెడున్.

అర్జు—ప్రాణేశ్వరి ! వానీహోలుకాపరులై యుందురు. వచ్చిన రాని ముక్త నీకేమియు భయము లేదు.

సుభ—నాథా ! తమయొద్దనుండిన నాకేమిభయము? వారిపు డెల్లైన సమరమునకు డీకొనకమానరు.

గీ. తేరుగడపగ మాయన్న • దిద్దెనన్న
నేయ నేరిపె వింట నొ • క్కింత నాకు
నావదినె సత్యభామము • న్నరక యైన
నిలిచి మున్ సరకాసురు • గెలిచెఁగాడె.

కావున నేనిప్పుడు ముందుగఁ బోయి వారి నెదుర్కొనుట కా సతీయవేఁడెద.

అర్జు— క. నన్నెవ్వనిఁగాఁ జూచితి

కన్నియ ! నీచేయునంత • కార్యంబిట నే
మున్నది? చూడుము చెంఁడెద

ఛిన్నాఛిన్నములుగాఁగ • నేనల నెల్లన్.

సుభ—మనోవల్లభా ! పోనిండు తేరు సదుపుటకైన సెలవిడు.

(అప్పుడు పాశ్చవర్ణము కురియును.)

ఇంద్రు—(సంతోషముతో) నానుదేవా !

గీ. ఆసుభద్ర కీయిస్తునుగ ధ డర్జునునకు
నాసుభద్రయు నయకాచు ధ సమరి క్లిబు
ఁబండవలె పఘావరు లన్న ధ నిండుశుభము
లిచ్చి రక్షించుఁగాతి స ధ ర్వేశ్వరుండు.

అందఱు—తథాస్త. తథాస్త.

కృష్ణు—దేవేంద్రా ! మేమిఁకఁ దిరిగి బలరామునిసన్నిధి కరుగివలెను.

ఇంద్రు—మంచిది. మేమును మానవాసముల కరిగెదముకాని, నీదద్ద
రింద్రి పశ్యమున కరుగునేరగా లొరించియే నీవు బలరాము
నియొద్దకేగెదవుకాదా ?

కృష్ణు—ఓ నిష్పడే యాప్రియత్న మొనరింపెద.

ఇంద్రు—అర్జునా ! ఇఁక శేవాయీవచ్చెద.

ఆర్జు—చిత్తము. సెలవుకొనెది.

ఇంద్రు—(నిష్క్రమించును)

కృష్ణు—ఇఁక మనమును లోని కేగి తగుప్రయత్న మాచరింపవలయుఁ
దోవుదము రంఁ. (అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

(రథాయాకులై సుభద్రాకన్యనులు ప్రవేశింతురు.)

సుభ—సుభద్రా ! తెల్లవారవచ్చినదిఁక లెమ్ము

సుభ—(తేచి) ప్రాణేశ్వరా ! మన మిప్పు డెంతదూరము వచ్చితిమి

ఆర్జు—బలరామునిప్రోలు దాఁటి వచ్చినారము.

(శేరలో)

ఒహో ! ప్రోలుకాశరులారా ! అదిగో ! దూరమునఁ దేరిపైఁ
నర్జునుఁడును, సుభద్రయు నేకారణముననో పట్టుకొంటున్న

అదిగో వారలుగూడ నరుదెంచుచున్నారు. (జేపేంచా)దులు పోనేశింతురు.)

అర్జు—మహేంద్రా! వందనములు.

ఇంద్రు—కల్యాణమస్తు. అర్జునా ! నీవు భూప్రదక్షిణమునకై యరుదెంచుట మున్నగువిషయము లన్నియు నేనెఱుఁగుదును. పిమ్మట మీయిరువురి వియోగనిచారములనుగూడఁ దెలిసికొంటిని. దాంపత్య మనిన మీయిరువురదే యనుకూలదాంపత్యము. ప్రేమయనిన మీయదియే. మీయనురాగమున కేనత్యంతసంతోష మందితిని. ఇదిగో ! ఈహారమానుభద్ర కంఠమందు మనోస్ఫూర్తిగ వైచి వరింపుము. (హార మిచ్చును.)

అర్జు—మహాప్రసాదము. (అని పుచ్చుకొని)

గీ. అగ్ని సాక్షిగ నామన + సార నిన్ను
నిందఱిసముఖమునవరి + యించి తినికె
గప్తసుఖముల సమరీతి + నిష్ఠముగను
బంచికొని చరియింతమో + పడఁతిమిన్న.

(హారమువేయును.)

ఇంద్రు—అమ్మా ! సుభద్రా! నీవుగూడ నీహారమర్జునుకంఠ సీమయందుమనస్ఫూర్తిగ వైచివరింపుము. (హారమిచ్చును)

సుభ—మహాప్రసాదము. (అనిపుచ్చుకొని)

గీ. అగ్ని సాక్షిగ నామన + సారనిన్ను
నిందఱిసముఖమునవరి + యించితినిక
గప్తసుఖముల సమరీతి + నిష్ఠముగను
బంచికొని చరియింతమో + ప్రాణనాథ.

(అని పుష్పమాల వేయును.)

న్నతఁడా యీతఁ ? డదేటిమాట ! కనుఁగో • మందెన్నఁడే నీతన
ద్యుతి యీరాజస మీ మొగంబుకళ లీ యొయ్యార మీవీక్షణ
మృతలీలాభినయంబు లీసాగసు లీ • మీసాలలోనవుల్లు.

గీ. మృగమదముచెతఁ గుంకుమ • కేళివోలె
నీలమణిపొంతనుదిరిపా • నేళివోలె
మేఘముకురంగటను దీఁగ • మెఱువువోలె
సర్పనునిచెంగట సుభద్ర • యలరె నిపుడు.

పాతీయు నింకొక్కముఖ్యమైన విషయము.

గీ. మంచిమగఁడు వలయునంచుఁ గోరుచు నుండ
మంచిమగఁడు గల్గె • మఘవసుతుఁడు
మనసుభద్రసుకృత • మహిమ యేమనవచ్చు
మనసు భద్ర మయ్యె • మనకు నెల్ల.

సుభ—(తనలో)

గీ. సకలసామగ్రిలను వేడ్క • జక్కఁబఱచి
వదినె లిటు మమ్ముఁదోడ్కొని • వచ్చినారు
తడవు సేసె ముహూర్తంబు • డగ్గరించె
నేమొకో యన్న నేడింక • నిందురాఁడు.

అదిగో మాయదృష్టమున నిప్పుడే వచ్చుచున్నట్లున్నది.

(కృష్ణుఁడు, సాత్యకిమొదలగువారు ప్రవేశింతురు)

(దేవకి తప్ప తక్కినవారందఱు కృష్ణునకు నమస్కరింతురు)

కృష్ణ—నతీమణులారా ! నమస్తము సిద్ధపఱచితిరా ?

తక్కినవారందఱు—చిత్తము. మీయాజ్ఞప్రకార ఘ్ననియు నమకూర్చితిమి.

కృష్ణ—అట్లయిన నీక దేవేంద్రాదు లరుదెంచుటయే యవశిష్టము.

అర్జు—(అత్యంతసంతోషముతో) బావా! ఇదంతయు నిజమేనా ?

కృష్ణ—ఇక నీసంశయము విడిచిపెట్టు మిది యంతయు నిజమే.

అర్జు—అటులని నాచేతిలోఁ జేయివేయుము.

కృష్ణ—(అట్లుచేసి) ఇక నేబోవలెను. ప్రయాణోన్ముఖులై బలరామాదులు నాకొఱ కెదురుచూచుచుందురు !

అర్జు—సెలవుగైకొనెదను బావా! నీవప్పటి కెట్లైన రావలయును జామా ?

కృష్ణ— తప్పక వచ్చెదను. నీవిక నీప్రయత్నమున నుండుము.

(నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

అర్జు—ఇప్పుడు గదా! నాకోర్కెలు ఫలించినవి. నాభాగ్య మేము వచ్చును! ఇక నాకాచక్రైరబాహు దక్కియే తీరినది. (48 వంకఁజూచి) అదిగో బలరామాదు లంతర్ద్వీపమున కే కాఁబోలు నెటులరుగుచున్నారో! ఇక నేనును రాప్రయత్నమున నుండెదను.

(నిష్క్రమించును.)

ఏవావామంటవము.

(అర్జునుఁడు, సుభద్ర, దేవకి, రుక్మిణి, సత్యభామ, సుభద్ర)

చెలికత్తెలు ప్రసరింతురు.)

చెలికత్తెలు—చెలియలారా !

౧. దండముఁ గొమాయంబును

గుండికయును మోచి పెండ్లి * కొడుకై నాఁడొ

బండలునిముద్దుఁగొడుకు ప్ర)

చండరుచి న్నేడు మంచి * సన్న్యాసముగా,

మ. యతివేషంబున నిన్ని నాల్గు మనయు * ద్యానాంతరక్షోణిగు

(అని మూర్ఛ నొందును.)

కృష్ణ—(తనలో) ఆహా! ఇక గార్యము మించినది. నేనిట్టింకను హాస్యమాడినచో నీతఁడీసారి తప్పక ప్రాణములఁ బరిత్యజింపఁగలఁడు. (కొట్టిలేపుచు) అర్జునా! లెమ్ము లెమ్ము నేనొకయుపాయముఁ జెప్పెదను.

అర్జు—(హీనస్వరముతో) బావా! ఇక నాగొడవ నీకేల? నీదారిని నీవు పొమ్ము.

కృష్ణ—ఈసారి తప్పక సుభద్ర లభించు నాలోచనఁ జెప్పెదలెమ్ము.

అర్జు—నీవిదివట కిటు లెన్నిసారు లాడించలేదు?

కృష్ణ—అటుగా దిప్పుడుగూడ నటు లాడింతునా? లెమ్ము లెమ్ము (అని లేవదీయును.)

అర్జు—(లేచి) బావా! నమస్కారము. ఇన్నివిధముల వేడికొనుచున్నను నన్నేల హాస్యముచేసెదవు?

కృష్ణ—అర్జునా! హాస్యముకాదు. సుభద్రపై నీకెట్టియనురాగ మున్నదో కనుఁగొనుటకై యిటు లొసరించితిని గాని వేఱుకాదు నీకొకశుభముఁ జెప్పెద వినుము.

అర్జు—బావా! త్వరగఁజెప్పము.

కృష్ణ—నేడు మేమందఱము బంధుమిత్రసహితంబుగ శంకరు నారాధించుట కంతర్ద్వీపమున కరుగుచున్నారము. అచ్చట నీరు వదిలినములవఱకు మేమందఱముండి యుత్సవములు జరిగించవలెను. మీవివాహము నేటి కెనిమిదిదినము లున్నది. ఇచ్చట నాప్రియభార్యలు రుక్మిణీ, సత్యభామ్యలును నాతల్లి దేవకీయు నుండి వివాహసన్నాహములఁ గావించుచుండెదరు. ముహూర్తసమయమున కేనును బైలుదేరివత్తును.

కృష్ణ—బలరాము! దామెను దప్పక దుర్యోధనున కే యిచ్చి వివాహ మొనరించెద నని ముహూర్త నిశ్చయముగూడఁ జేసినాఁడు. కావున నీవింక నింటి కరుగుటయే మంచిపని.

అర్జు—అకటా! నాకిన్నిపాళ్లు దెచ్చిపెట్టియుఁ దుదకు సుభద్ర! నొ సంగకయే యింటికిఁ బొమ్మనుచుంటివా! బావా! నీకిది న్యాయమా?

కృష్ణ—అర్జునా! సుభద్ర! లభించునేమో యని, నిన్నిన్నిపాళ్లు పడఁ జేసితిని గాని నేనెంతఁ జెప్పినను బలరాముఁడు వింకున్నాఁడు. ఇంక నేనేమిసేయఁగలను?

అర్జు—అయ్యో! ఎట్లులైనఁ దప్పక వివాహ మొనరించెద ననిగాదా నన్నీరూపము ధరించు మంటివి. బావా! అపు డన్నివిధములఁ జెప్పియు నిపు డిట్లాడుటకు నోరెట్లు వచ్చుచున్నది? సుభద్ర లభింపనిచో నింక పాక్షిమునివేష మెందులకు?

కృష్ణ—నీవీవేషము ధరించినందులకై విచారించుచుంటివా? దీనివలన నొకలాభ మున్నదనుమా!

అర్జు—అది యేది?

కృష్ణ—నీవిప్పుడు సర్వసంగ పరిత్యాగి యగుమహాత్మ పస్వివలె నుంటివి కావున నిర్మలాత్ముడవై సైవధక్తిఁ జేసికొనుము. సీవందువలన ముక్తి నొందఁగలవు.

అర్జు—వానుదేవా!

గీ. నిన్నుఁ గనులారా దర్శించు • కన్న నాకు
భక్తియేలను మఱి పేరి • ముక్తియేల
లేమ నొసఁగి సకలబ్రహ్మంపు • లేదియేని
స్వస్థమునక్లిష్టబోదువో • సారిసాక్షి.

కృష్ణ—లేనియెడల నాకేమిజోక్యము?

అర్జు—అయ్యోబావా! ఇంతమూర్ఖమునకేనా? నీవన్నివిధముల బా
ధించితివి

కృష్ణ—ఏమని బోధించితిని?

అర్జు—యశివేషముఁ గైకొనినచోఁ దప్పక సుభద్ర లభించునని.

కృష్ణ—మట్టి లభింపలేదా?

అర్జు—అట్లున నాకేకర్తృమెల?

కృష్ణ—నీవామెవొడంబఁచుకొనకున్న నేనేమిచేయఁగలను?

అర్జు—అయ్యో బావా! ఆమె సిగ్గుచే వెడలిపోయెను.

కృష్ణ—అందులకు నచ్చేమిచేయుమనెదవు?

అర్జు—అకటా! నన్నెంతమోసము చేసితివి కృష్ణా!

గీ. కూర్మిమీఱంగ నాముద్దు * గుమ్రా గూర్చి

చింతిగిచ్చెద ఎనకొంటి * సంతె గాని

పంతమున నిట్లు నడివాడ్లి * ముంతువంచు

నించు కేనియుఁ గలనై న * నెఱుంగనైతి.

కృష్ణ—పార్థా! నీవనినట్లు నేను గూర్చితోడనే యాముద్దుగుమ్మను

నీ కొప్పగించితిని గాని నీవు చింతదీఱఁ దక్కించుకొనలేక
పోయితివి.

అర్జు—అయ్యో బావా! నేవలొనరింప నొప్పగించితివినరే. వివాహ
ముఁ జేసెద నంటివి గాదా?

కృష్ణ—ఔ నది నిజమే! నీవామె నెట్లయిన నొడఁబఱచుకొనెద వని

యుఁ బిమ్మట వివాహ మొనరింపవలె ననియు ననుకొంటిని.

ఎట్లయిన నీకే గార్యము మించినది.

అర్జు—ఎందుచేత?

(అర్జునుడు ప్రవేశించును.)

అర్జు—అకటా! నాప్రియురాలిం దెందైన దాగియుండనేమో యని నేనింతవఱ కీప్రదేశ మంతయు వెదకివెదకి వేసారితిని గాని యాయందునిభాస్య దర్శనం బెందును బ్రాప్తించినదికాదు. ఆమె తిన్నగ సంతిపురమునకే పోయియుండవచ్చును అయ్యో! ఆపల్లవపాణి తిరిగి వచ్చునట్లగపడుటలేదు. ఇంక నాకెవరు దిక్కు! అదిగో! శ్రీకృష్ణుం డరు దెంచుచున్నాడు.

కృష్ణ—(ప్రవేశించి) అర్జునా! ఇయ్యెడ నీరూపము మిక్కిలి బాగుగ నున్నది. సముచితవేషము ధరించి విలపించునాటకునివలె నటించుచుంటివినుమా!

అర్జు—నమస్కారము బావా! నీవచస్పితి నెల్ల సౌఖ్యంబుల విడిచి యతివేషముం గైకొని నీవెప్పుడు నాకోర్కె లీడేర్చెదవో యని నిరీక్షించుకొని యున్న నన్నీరీతి హాస్య మాడఁదగునా? ఇంకనైన ననుగ్రహింపవా?

కృష్ణ—ఇంకను ననుగ్రహ మేమి?

అర్జు—అయ్యోబావా! ఇంతయేనా?

కృష్ణ—ఇంతకన్న మఱి నీకేమి కావలెను?

అర్జు—సుభద్ర నిచ్చెద సంటివి గాదా?

కృష్ణ—మఱి యీయలేదా?

అర్జు—ఎవరికీ?

కృష్ణ—నీకే.

అర్జు—అటులైన నేది?

కృష్ణ—ఇచ్చట లేదా?

అర్జు—ఉండియున్నది దిగ్గి నిన్నడుగ నేల?

సత్య—సుభద్రకు మూర్ఛఘటించినయూయత్తరమే మాసంతోష
మునకు గారణము.

కృష్ణ—ఆయత్తరమేమి?

సత్య—సుభద్ర యర్జునునకు వ్రాయుచున్నది.

కృష్ణ—(అశ్చర్యముతో) ఏమి! సుభద్ర యర్జునున కుత్తరముగూడ
వ్రాయుచున్నదియూ? అది మీకెట్లు చిక్కినది?

సత్య—ఈజా బామె వ్రాయుచు మూర్ఛాగతురా లగుటచేత.

కృష్ణ—ఏది; యేది? చూచెద నిట లిమ్ము. (అని సత్యభామచేతిలో
ని జాబు పుచ్చుకొని తనలోఁ జదువుకొని) బలే! సత్యభామా!
ఇదిచూచిన నాకును మీకన్న నెక్కుడుసంతోష మొనపుడు
న్నది. ఇది నాకేక ముందుపయోగపడును. కావున నాయొద్ద
నుంచెద.

రుక్మి—ప్రాణేశ్వరా! తామందఱుఁ బశుపతిపూజకై నేఁడే పోయెద
రా? లేక శేవటిదినంబునఁ బోనొంచితిరా?

కృష్ణ—శేవటిదినమున నరుగవలెను.

రుక్మి—తాము వివాహసమయమున కెల్లైన రావలయునుజుఁడీ!

కృష్ణ—విధిగ వచ్చెదను.

రుక్మి—నాథా! ఆవనంబున సుభద్రకై యర్జునుం డెంతవిలపించుచుం
డునో తామరుగునప్పు డి పెండ్లిసంగతి నాతనితోఁ గూడఁ జె
ప్పి పోవుదురుగాక!

కృష్ణ—అటులే చెప్పి పోయెదను. త్వరగ మీరంతఃపురమున కరిగి
సుభద్రను సేవదేర్చి యావద్వృత్తాంతముగ జెప్పుడు.

రుక్మి—సత్య—చిత్తము.

(తెరవ్రాల్చును.)

కృష్ణ—అటులేవచ్చెదను. కాని మిమ్మొకమాట యడుగవలసింది.
సుభద్ర మీతో నేమైన దనయభిమతము? జెప్పినా?

సత్య—అయి విరహవేదనచేతను, లజ్జాభయములచేతను మాతోఁ
లయెత్తియే మాట్లాడదయ్యెను. కాని తుట్టతుడ కెట్టులో గు
ట్టు విడిచి కొంతవఱకుఁ జెప్పినది.

కృష్ణ—సావ మామెయవఘఁ దలఁచుకొనిన నాకు మిక్కిలిజాలివాడ
ముచున్నయది.

రుక్మి—నాథా! కుసుమకోమలి యగునాసుభద్రయవఘ చూచిన నెఁ
తటికొనహృదయులకేని మనసు కరఁగకుండునా! ఇంకను
నయ్యిర్జనుని దనకు వివాహ మొనరించెద రనుసంగతి దెలి
యకున్నచో నామె జీవించుననియే తోచదు.

(తెరలో)

అయ్యో! అయ్యో! సుభద్ర! సుభద్ర! లేవదీయుండు. లేవఁ
దీయుండు.

కృష్ణ—(విస్మయముతో) సత్యభామా! అదియేమియో యరసిరమ్ము.
సత్య—(నిష్క్రమించి తెరలో) మిక్కిలివిచిత్రము అక్కా! రుక్మిణీ!
నీవాకసారి యిటురా.

కృష్ణ—రుక్మిణీ! సత్వరమరుగుము.

రుక్మిణీ—(నిష్క్రమించును.)

కృష్ణ—(తెరవంకఁ జూచుచుండును.)

(సంభ్రమముతో రుక్మిణీ సత్యలు ప్రవేశించి)

సత్య—సంతోషము. సంతోషము.

కృష్ణ—ఇదియేమాశ్చర్యము! సుభద్ర కేమిహాసి! మీసంతోషము
నకుఁ గారణమేమి?

పోయి పర్యవసాన మాలోచింతము రండు.

సత్య—అటులైన ననువుము

(మువ్వరు నిష్క్రమింతురు)

(కృష్ణుడు, రుక్మిణి, సత్యభామ ప్రవేశింతురు)

కృష్ణ—కల్యాణులారా! కనుగొంటిరిగదా! అర్జునునకు సుభద్రకుం
గలప్రేమాతి కము. ఇట్టివీరిద్దఱకు వివాహ మొనరింపకుండు
తంతయుం దిగనికార్యము. సుభద్రను దుర్యోధనున కే తప్ప
క వివాహ మొనరించెద నని బలరాముండు ముహూర్తనిశ్చ
యముగూడ నొనరించినాడు. నాకిప్పు డొకమంచియూలోచన
పొడకట్టుచున్నది. అట్లునర్చినచో గార్య మవలీలగఁ గొన్న
సాగఁగలదని తోచుచున్నది.

రుక్మి—నాథా! ఆయోలోచన యేదియో మేము వినిఁదగినదియేనా!

కృష్ణ—ముఖ్యముగ వినవచ్చును. రేపటినుండి యిగువదిదినములవఱ
కు సంలక్షింపమున నిందుభరోత్సవము జరుగఁగలదు అచటికి
మావారందఱితోఁ గలసి నేనుచు జోయెదను. ఇచ్చట మీ
రిరువురును మాతల్లి దేవకియు మాత్రమే యుండి వీరివివాహ
ప్రయత్నములు చేయించుచుండవలెను.

సత్య—నాథా! మిక్కిలిసంతోషకరమగువార్తఁ జెప్పితిరి. అట్లయిన
ముహూర్త మెప్పుడు నిశ్చయించిరి?

కృష్ణ—నేటి కెనిమిదిదినములున్నది. అనాటికి నేనును బైలుదేరి
వత్తును. కావున మీరిచ్చట సమస్త సామగ్రులను సిద్ధపఱచి
యుంచవలెను.

సత్య—ప్రణేశ్వరా! అటులే సిద్ధపఱచి యుంచెదము. కాని, మీరు
వివాహ కాలమునకుఁ దప్పక వచ్చెదరుగదా!

ముందుగ నాతని నేమైన నడుగ నతఁడద్దాని కనుకూలముగ
వచించి యేమేమియో కోర నీవప్పుడు భయాకులత్వమున ని
టు బాటివచ్చి తిరిగి యాతనికొఱకే చింతించుచుంటివా?
ఏమి నాసల్కుల కుత్తర మీయవేమి? (అని సుభద్ర)మోము
పైకెత్తును.)

రుక్మి—నత్యభామా! నీవిత నిర్బంధించి యడుగ నామె యేమి
చెప్పఁగలదు? అదిగాక నీవిప్పు డడిగినవానిలో నొకతైన నా
మె చేసియుండినఁ గదా చెప్పటకు! ఏమియు నెఱుంగనిచూ
గోల నిట్లేల కేలిచేసెదవు?

నత్య—ఊ, నీకును నేమి తెలియదు. ఈసంగనాచిసంగతు లెవరె
ఱుంగరు? కాని మిచ్చుడీమె వచింపకున్నను,

ఉ. లెంకఁగ నేలుకోఁగలదు * లే మగనిం దరితీపుచేసి; మీ
నాంకునిపాదమాస మన * మాదట వేడిన మాఱువల్కుఁగాఁ
గొంకెడు నంచు నీవిపుడు * గోలని చూడకు మమ్మ! నేర్పుఁబో
చంకలవిడ్డ లూడిపడ * సారసలోచన మాట లాడఁగన్.

సుభ—(తనలో) ఈమె నాగుట్టంతయుఁ దెలిసికొనినది. రుక్మిణియు
నన్నగారివలన వినియేయుండును గాని నేనేమనుకొందునో య
ని పైకిమాత్ర) మటు లనుచున్నది. నేనిక న్నెత్తైన యావ
ద్యుతాంతము వీరితోఁ జెప్పక తప్పదు. (ప్ర)కాశముగా)
వదిసెలారా! నన్నింక క్షమించి విడిచిపెట్టినచో నన్నిసంగతు
లు గొన్ని నిమిషములలో విన్నవించెదను.

నత్య—(నవ్వుచు వీపుదట్టి) సుభద్రా! అటులైన మొదటనే యీ
మాట ననలేకపోయితివా? ఇంతగ్రంథ మేల పెంచితివి?

రుక్మి—నత్యభామా! మన మిక్కడ నింక నీలీల మేలము లాడనల

సత్య—సుభద్రా! నీవతీవిచారముగ మునిగియున్న ట్లనీమొగ మే చె

ప్పక చెప్పవలసింది. నీ కను నబద్ధమౌడదవేల ?

ఉ. ఎవ్వని జూచి వేలుపిడి • నీ మరమిదడ నా కి హుం

బెప్పెను సొచ్చె! • బెప్పెనద • వే! మహాకోకిలవాణి నిన్ననా

డెప్పనిచెల్వ నీయెకుట • నెన్నెబడ నివసతాంగి నేనకా

కెప్పరు నీకు బ్రాణపద • మేటికి దాచెదవే తలోదశి.

ఉ. లక్కల చూపవేళకల • యచ్చికబుచ్చిక నేయునంచటం

జెక్కిలి గొట్టదేమిటికి • జేరగవచ్చిన ముద్దులెల్కల.

ముక్కుమొగంబుజూడ కల • ముట్టను బొమ్మనెదేల బోట్లనో

వక్కెరబొమ్మ! నీవెగటు • జూపలుసూచి వింతలయ్యెడున్

ఉ. బాలసహారాంబుసయి • పాటుస నిందుక సోకినక- గడుం

దూలుచునుండుగౌ ; నలివి • నోదపునుద్దల ముద్దులెల్కలపై

వ్రాలిన గిందుగెలు ; పుపు • వడిది నీనునుమే; నిదే గతిం

దాగునోకో విమోగికి • దానదలో దరికో దలోనికి.

సుభద్రా! ఒక్కమాటకైన జవాబీరు కూరికుండెదవేమి ?

సుభ—వదిసలారా! మీకుం ట్లియనివిషయము తేమున్నవి ?

సత్య—నీవు నేనొక మహాబురుషుని గోరి విప్పించుచున్న ట్లగడము

చున్నావు. వదినల మగుమాయెడఁగూడి నట్టిదాపరికముంచి

చెప్పకుండుట లగునా? ఇదిగాకి.

క. అంగన యన్నాళ్లును ముని

చెంగికిం బాటిపాటి • నేవలుగావిం

పంగా గోదుపు నేడలు

లొంగియుం జూడ వలె జిమి • దోసము నేనె

మిన్నకుందువేల? నిన్నాముని యేమైన ననెనా? లేక నీవే

సత్య—అక్కా! రుక్మిణీ! అదిగో మిక్కుటమగువిరహవేదనచే పాప
మీనుభద్ర యిచ్చట మూర్ఛజెందినది. ఈచిన్నిపాప.

క. చెలులు ప్రసంగవశంబున

నలరెం గడువిజయభవన • మనినన్ నవలా

దెలియవినన్ గలయగనున్

బలుమలు బాగాగిరిటి • పచ్చలఁటన్నన్.

దరికిం జని పరికింతము రమ్మ. (చెంతకరిగి) ఇటుచూడుము.

క. మనమున నున్నది మొగమునఁ

గనిపించుం గాన గట్టి • గా మదిలోన

ర్జునభావ మునికి నవుడ

ర్జునభావము మొగమునందు • సుదతికి నిల్చెన్.

సుభద్రా! లెమ్ము లె; మ్రోల యిట్లుమూర్ఛిల్లితివి? (అనికొట్టి
లేపును.)

సుభ—హాకృష్ణా! హాకృష్ణా! (అని కలువరించుచు లేచును.)

సత్య—(ఒడల్పిపై జెయివైచిచూచి)

గీ. క్రాగియున్నది మిగుల నం • గంభీర సూడఁ

గలవరించుచునున్నది • కలదో యేమొ

సోకు డల్లనన్యాసికే • చూపవలయు

భామ నటగొనిపోయి న • త్వరమనేడు.

సుభ—వదినెలారా! నమస్కారము. (అని తెలవంచుకొని మాట్లాడ
కూరకుండును.)

సత్య—సుభద్రా! చెప్పవేమి! నీవిట్ల మూర్ఛిల్లితివి? నీవీచారము
నకుం గారణంబేమి?

సుభ—వదినెలారా! కారణ మేమియు లేదు. నాకు విచారమునలేదు.

గీ. మునుపు సైపమసంతోష • మునభుజింప
వెనుక సైపదుచింతచే • తను భుజింప
బాలకడనున్నయపు డెడఁ • బాసినపుడు
నొక్కతీరయ్యె భరతవం • శోత్తమునకు.

మతియును

ఉ. ఎక్కడఁ జప్పుడైనఁ దర • శేషణ వచ్చెనటంచు లేచు; నే
విక్కున సల్కుడైన, నుద • తీమణిమాటని యాలకించు; నే
చక్కిఁ దఱుక్కుమన్న, నెల • జవ్వనిమైసిరి యందుఁ జూచు; న
మృక్క! కిరీటిమోహనము • దగ్గర నేమనవచ్చు నయ్యెడఁ
సత్య—లటులైన నుభద్రార్జును లిద్దరియవస్థలును సమానముగ నే
యున్నవి.

మక్కి—బొనానుచూడు !

సీ. ఉదయాద్రయెరగలి • నొరసి మీఁద వెలుంగు
జలజారి వేడివె • న్నెలలుగాయ
హరుకంటిసెగకోర్చి • యాటితేటినమాదుఁ
డలరుఁజిచ్చరవాడి • ములుకులేయ
బాముకోరలతోడ • సాముచేసినగాడ్పు
విసపువితై సోకి • వెగటునూపఁ
గ్రాంచాచలముపోటు • గంటిదూటినరాజ
హంసముల్ వడిహళా • హళులునేయ

గీ. వేగునంతకు వలవంత • వేగునంత
నంతిపురమునఁ బ్రమదవ • నాంతరమునఁ
గృష్ణకృష్ణాయటంచు నా • కీరవాణి
రామరామాయటంచు నా • రాజసుతుఁడు.

అక్కటా ! మిక్కిటమగునిట్టియిక్కట్టు లొక్కపెట్టునఁ దట
 సింఛిన నక్కటికమూనక గోరుచుట్టుపై హా కటిపోటున్నట్లు
 నన్నాదుర్యోధనున కే కట్టిపెట్టెదనని గట్టిపట్టు బట్టుచు నాపె
 ద్దన్నయ్య నేడే ముహూర్తనిశ్చయముం గూడఁ గావించినా
 డఁట. భూమ్యాకాశములు సాక్షిగాఁ ద్రికరణశుద్ధిగ నామన
 మిదివఱకే యర్జునునకుం దత్తమై యున్నది. అట్టియెడ నేని
 ప్పడాదుర్యోధనున కేగీతిఁ గాపురము సేయనోల్చుదు? నేనెవ
 నికై మానప్రాణము లర్పింపవలెనని సంతతవ్రత మాచరిం
 చుచుందునో యెవనిదివ్యసుందరవిగ్రహము హృదయఫలక
 మం దిడుకొని పూజించుచుందునో యెవనిసందర్శనమునకై
 వేయిదేవుల మ్రొక్కుకొనుచుందునో అట్టిసుగుణగర్వితుని, నా
 నవమోహనాంగుని, నారశికాగ్రేసరచక్రవర్తిని నాధిపంజ
 యుని, మదీయప్రాజ్ఞేశ్వరుని నేనిక మఱచిపోవలసినదేనా?
 నయనోల్లాసముగఁ జిగిరించి, పూచిఫలింపనున్నమాన్నేహలత
 నికఁజేచేతఁదెగఁగొనికొనవలసినదేనా? అయ్యో ఇంతకన్ననా
 గొంతునొక్కపెట్టునఁ దెగఁగొనికొని మరణమొందుటయే శ్రే
 యము. హా ! ప్రాణేశ్వరా ! ధనంజయ ! హా కృష్ణా!కృష్ణా!
 (అని మూర్ఛిల్లుచున్నది.)

(అప్పుడు రుక్మిణీసత్యభామలు ప్రవేశింతురు.)

రుక్మి—చెల్లెల! సత్యభామా !

గీ. భర్తయనుమతి నిష్పదేః • బాధనొద్ద

క్షేగి భోజనమిడఁ దల • యెత్త కగ్గ

లంబయినచింత వలసి యె • ల్లమి సతండు

సొగటులనుబోయి కసిగాటు • లుగభుజించె.

పు ! ప్రాణనాథునికరిస్పర్శనమైనను దూరముగఁ బాఱిపోక
నిలుచుంటివి. ఓమనస్కుడా ! నీవప్పుడు సిగ్గుమాలిననాసిగ్గున
కోడిముండినవాడవయ్యు, సిగ్గులేక నేడిక్లల సీపారువమంత
యు నాపైఁజూపనెఱచెదవు ? ఇప్పుడైన సిగ్గు తెచ్చుకొని నీదు
దుకుచేష్ట లడచికొమ్మ ఇదిగాక.

క. విరివింటివాడవుగదా

శరణాగతు లైనపాంధ ♦ జనులనుగక్షిం

శురుగా, కిటుల ను సక్షిం

తు కె వైకముగూడఁసెట్ట ♦ దొడఁగుచు మదనా.

(చంద్రునిద్దేశించి)

గీ. కలగెవారాశిబుట్టుట ♦ గప్పెనయుట

వైలచాపశిరోధివా ♦ సంబుఁ గనుట

యెవ్వరికి నంటరాకుంట ♦ యెఱిగి కాల

కూటమన నేమి నిరుఁ జంద్ర ♦ నేటిచుండి.

(కలకంఠమునుద్దేశించి)

కొమ్మనయిబుక్షపాతము

నెమ్మెయినెఱచుదు పీదేల ♦ యేచెద పకటా

కమ్మగి నవాతుచక్కెర

కమ్మగ మాటాడుతివర ♦ కలకంఠవరా.

(భ్రమరముల నుద్దేశించి)

క. మదనుగుణంబని చాలఁగ

మదియున్న నిట్లు మొరయ ♦ మదిహూదగునే

మదియునుగాక మచాళులు

మదిమొదలార వెగిటు ♦ గా నాడెదగా ?

నిలేచి) అయ్యో ! ఇవియేమినావెట్టి ! అచటికిఁబోయెదననుచుంటిని.

క. తొల్లిఁటివలె సేవకుఁ బోఁ

జెల్లునె ! మావారు పెండ్లి ♦ చేసెద రిదిగో

నెల్లిదమకంచుఁ బలికితి

నెల్లిదమగుఁగాదె తిరిగి ♦ యేఁ బైకొన్నన్.

సీ. ననుఁ దావలచివడ్డ ♦ నలఁకువల్ దీఱంగఁ

గైసేయ నెన్నఁడు ♦ గలుగు నొక్కొ

వెనఁగి చే విడిపించు ♦ కొనిననేరమి వోవఁ

గెలస నెన్నఁడు నిల్వఁ ♦ గలుగు నొక్కొ

ప్రియ మెఱుంగక యడ్డ ♦ పెట్టినదుడుకువోఁ

గల్యాణ మెన్నఁడు ♦ గలుగునొక్కొ

మోహతాపము దీఱ ♦ మోవిచక్కెరసాన

కమున నెన్నఁడుదేల్పఁ ♦ గలుగునొక్కొ

గీ. యొంటిశృంగారవసములో ♦ నునిచి వచ్చి

నట్టివెంటిలి యెల్లఁ బో ♦ నానృపాల

తిలకుఁ జేర్పంగ నెన్నఁడు ♦ గలుగునొక్కొ

యాముగవిసినకుచకుంభ ♦ నీమయండు.

క. “మీఁద నివ్వయోగసాగర

మీఁదంగలవా లతాంగి ♦ ధైర్యమెఱుంగవయో

యీఁదాడన్నను మదనుడు

కోదా డనువాఁడు బిగువు ♦ కొనసాగునొక్కొ”

అని పాఠేశ్వరుడు స్పష్టముగ వచించినను విసక నేసిసిగుమాలినసిగ్గుచే మోసపోయితిని. ఓసిగ్గు ! నీవెంతసిగ్గులేనివాఁ

విజయవిలాసనాటకము.

ష ష్ఠాంకము.

(అంతఃపురముననుభవ) విరహవేదనతోఁ (బవేశించుచున్నది.)
 శుభ—పిన్నవయసునుండియునామేనత్తకొడు కగునర్జునునే పతిగా
 భావించుకొనుచు నాతనిదర్శనమునకై నిరీక్షించుకొనియుండి
 తుదకు సందర్శనలాభము గనుటయేగాక యాతనిమనోవాంఛ
 గూడఁ దెలిసికొనియు లజ్జాభయములచే నాతనిచెంగట నుం
 డఁజాలక యిటువరుగైత్తుకొనివచ్చితి. అయ్యో! ఏమినాముగ్ధ
 త్వము!

క. ఏగోరినచెలువుడే ననుఁ

దాఁగావలె నంచు వచ్చి • దగ్గఱి వేడం

నాగిలి యాకిటాపచ్చితి

నాఁగాదని పైనఁగి; యెంత • యవివేకమయ్యో.

ఉ. దిగ్గన లేచి నన్నతఁ డ • తివ్రమదంబునఁ బందమామతా
 నిగ్గుటరంగుమీఁదికయి • నెమ్మి గరాజ్ఞము వట్టి యాడ్చినకొ
 బిగ్గఁ గవుంగిలించి శుభ • సీరధిదేలఁగనీక, నాకఁడూ
 సగ్గనువేర వెంటఁబడఁ • జెల్లునొక ప్రితిబంధ ముద్యుడకో.

అకటా! నేనిక్కడ నెంతచింతించిన నేమిలాభము? ఇప్పుడే
 పోయియీసారి నాప్రియానులున్నట్లై నఁ గలిసికొనడఁగాక. (ఆ

రాజునకు బలరాముడు నిరంతరానేకమంగళాశీర్వాదం
బూరి గావించి వ్రాయుశుభలేఖ. స్వస్తిశ్రీశుభనామకాభ్యు
దయవిరోధిక్యన్నామసంవత్సర మాఘబహుళ సప్తమిగురు
వాసరంబున నుదయము శ్రీవరా ప్రసాదమచరణ మీనలగ్న
మున మాప్రియసోదరియగు శుభద్రీను నీకొనఁగి వివాహము
జేయఁ బెద్దలు నిశ్చయించినాడు; కావున నేతత్సుభముహూ
ర్తమునకు విచ్చేసి నాయభిలాష నెఱవేర్చుకొరుచున్నాను. ఇ
వియే యనేకశుభలేఖార్థములు. మంగళమహా శ్రీశ్రీశ్రీ.

ఇట్లు బలరాముడు.

బల—మహీసురవర్యా! దానినిప్పుడే సుయోధనున కంపింపుడు.

సుదే—చిత్తము. ఎవరురా! అక్కడ?

సేవకుడు—(ప్రవేశించి) అయ్యా! ఏమిసెలవు?

సుదే—నీవీయత్తర మతిశీఘ్రముగ హస్తీపురికిం గొనిపోయి సుయో
ధనమహారాజున కొనఁగి ప్రత్యుత్తర మిచ్చినచోఁ దిరిగి కొ
నిరావలెను.

సేవ—మహాప్రసాదముస్వామీ! (అని జాలు పుచ్చుకొని నిష్క్రమి
ంచును.)

బల—ఇక మన మరిగి తగుప్రయత్నమున సుందము రండు.

సుదే—చిత్తము. (ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

బల—నాకును నదియే పరమసహస్రము. నాతోఁగొప్పఁజేదివఱకే
మేమియో జూచించియున్నాఁడు. ఆతఁడనిన యన్యోన్యాను
రాగము సూదగటురాయిపడిదో జలబుచ్చదమువ-టిదో
యీతని కెఱింగింపవలెను. కావునఁ దగుముహూర్తము నిశ్చ
యించి తిరిగి సుయోధనువేర నొకలేఖ వాయవలయును,

సుదే—మహారాజా! అటులైన రేపే ముంచిముహూర్త మున్నది.

బల—రేపటిదినమున మేమందఱ మంతర్దీప్తమున కరుగవలెను. తి
రిగి నచ్చిసరి కిరుపదిదినములు పట్టను. కావున నప్పటికి మం
చిముహూర్త మేమైన నున్నయెడలఁ జూడుఁడు.

సుదే—(పంచాంగముఁజూచి)మాసుబహుళసప్తమిగురువాసరంబున,
నొకటి కాన్పించుచున్నది.

బల—ఇప్పటికెన్నిదిఁములున్నవి?

సుదే—(వేల్చి లెక్కపెట్టి) నేటికి సరిగా నిరుపదియొక్కదివస
మున్నది.

బల—భేష్, అటులైన ముంచిముహూర్తమే యేర్పటచితిరి. అట్లు
లేఖవాయుఁడు.

సుదే—చిత్తము. (అని వ్రాయుచున్నాఁడు.)

బల—(కొంతతడ వూరకుండి) వ్రాయుట యైనదిమా?

సుదే—ఁచినది.

బల—అట్లై నజదువుఁడు!

సుదే—(చదువుచున్నాఁడు)

శ్రీమన్మహారాజరాజాధిరాజరాజమన్యరాజపూజితచరణిః
రవిందరాజబిరుదాంకితదిగంతయశోవిశాల కురువంశపయఃపి
యోనిధికైరవమిత్రుం దగునస్తత్ప్రియశిష్యుః సుశర్యోధన

• దేవుని వజ్రపరిశీలనకు రావలసిన భావోద్వేగము, అస్మత్ప్రియ
మేనల్లుడైన నీయులుగా విరువకూడదలగా ముందు నెగుబలకాముల
సన్నిధికి—

తమస్మియశిష్యుడను మరొక ధను మ అనేక స్వాస్థ్యముగ నుండును.
 ఈ లావరించి వ్రానువిజ్ఞాపకము. తామంపివవత్తమానము
 తమవిష్కృతమునందశాధిమానమును వెల్లడించుచున్నది. -
 తీనినామనోకథలలోనిమరము కొనసాగి. ఫలమత వాగునని
 పూచున్నాను. తొలిపక్షవాదుల నేనుమోలిశాస్త్రము నేజునన్న
 నాయులిలాప వెల్లించుటగల బాధవపక్షపాతి యగుతమత
 ముద్రియవ్యాజనహాయముకూడ. నోడుగావలయు నని కోరు
 చున్నాను. -
 యోగివన్ననా నాకు సర్వస్వతంత్రులు. నేటిని
 మానాంతరమగువాక్యములును. పుష్కలములకుం బునుభవే
 శిష్ట మెదురుమానుచున్నాను. పుష్కలము. సర్వస్వహాస్యము
 ను గుతమతే సారవంత బిల్లునుగ్రహింపఁబడుగాని!

ఇట్లు తన వాటి గోరములను పోష్యుడు

స. యోగి న. (పే.)

అ) — ఈవిషయములో విశాఖునితోడను పేరికి

నాజీ—ప్రభూ! నేనిదివల కే కొంతవజ్రము నాయభిమతిమొర జెప్పియుంటిని. అదిను సెల్లనై అది కావున నెక్కడు తెలిగి మనవిచేసెదను. పల్లవిచ్చుటలొ పరునిగిత్తిగతి. అరసి తెలిసికొనుట వధూపక్షమునారితే ముఖ్యపనరుమునుచూసెను. ఉమ్మితశ్వర్యమున, దులదూగుదు. నారాజుని, ప్రకృతిగ గాంచియున్నాడు. కావున నుభయి నానినికే వివాహ మొనరించు టన్నవిదముల పేరు ని నాయభిమతిమొ.

న్నా లకాంకి పోలేరినివ నెంచి మామగిన్నె నిం దెంతైనా డాగి
యిండునేమో నెదకి చూచెన. (అని నిష్క్రమించును.)

(అప్పుడు బలరాముడు ప్రవేశించును.)

బల—నా నూతన పుత్రుల దీనిన బ్లిదీనిమున నుయోధనుఁ డొకకమ్మ
ప్రవాసి లగుటకుఁ బుత్తెంచి నాఁడు. స్తుభద్ర! నెట్లు న గాతనికే
వివాహము చేసి తీరవలెను. ముహూర్త మిప్పుడే నిశ్చయ
ము చేయించినదాక ; పోలేరికా ! నుదేవునిగొట్టనివ
చ్చితివా?

(పోలేరి)

మహాప్రభా ! నాను పచ్చి ద్వారముగది చూచుడు.

బల—అది ! అటులైన నేలచెప్పవు. నిష్క్రమ పోలేరి పట్టము.

(పోలేరి నిష్క్రమించెవా !)

బల—(ప్రవేశించి) విజయరాంరాజా, విజయరాం—

బల—దేవా! వందనములు. తమనీ నూతన పుత్రులను.

నందే—(దీనిని) పోలేరిగారా. పుత్రులవు?

బల—భూసుని తమ్ము! నేనిదిపాతకుఁ డమల నా పోలేరినివ
మిప్పుటికి సరించించి.

నందే—ఎట్లు?

బల—నుయోధనుఁ డే డొకకమ్మ ప్రవాసినాఁడు.

నందే—ఏమని?

బల—ఇదిగో! చదువుడు (అని యుత్తరమును చూపును.)

నందే—(పుచ్చుకొని చదువును.)

శ్రీరాజాధిరాజ సేవ్యమాన చరణారవిందులును, దాకాకావికా

రదులును, మదియిదేశికనరేంద్రులును, కురువంశాధిపతులును,

పంచమా కము.

ఉ. చక్కెరవింటిరాజు సగఁజాపునితో నెదిరించి పడ్డనాఁ
డెక్కడ గుంటిపీపు; మధుఁజెక్కడనుండెను మందమారుతం
బెక్కడనుండె; సిగ్గవడఁరేమిపు డాతఁ డదృష్టరేఖచే
రక్కొని క్రమమ్రుణుం బ్రతికిఁరాఁగ వజీర్లయినాకుగా శరీ.

(ఏకమరాళములనుద్దేశించి)

ఉ. కల్లరిత్రాచు, నివృత్తకలు, నైకొచుకేకిచకోరపాళికిం
జెల్లినఁ జెల్లుగాక, సరఁసీజవిసంబు లిగుల్లు మేసి బా
సిల్లెడుమీనయో! విషముఁచిల్కుఁగ వేడిమి గుల్కుఁ బల్కుఁగాఁ
జెల్లునె! యోమరాళపికఁ శేఖరులార! వచింపుఁ డింపుగఁ.

కలకటా! నేనిప్పు డందటి కహితుఁడనే యైతినినాప్రార్థన లా
క్కరై నఁజెప్పెట్టక నన్ను మిక్కిలి వేధించుచున్నారు.

సీ. శ్రీరాగమంజరిఁ బెల్వంపునును సెక్కు

లాస దీఱంగ ముద్దాడ నైతి

తోడిజవ్వను లింతిదోడ్కొనిపోవత్తు

రంచెంచి తమిఁకాఁగిలింపనైతి

కల్యాణి నిచ్చమైఁగళ్యాణమాడమి

యధరసుధారసంబాసనైతి

సారంగనేత్ర నీఁగోరకుండమి దమి

కూడదంచునునింతిఁగూడనైతి

గీ. శంకరాభరణసమానఁచారువేణి

నెలమిఁ బ్రార్థించిదోడ్చిఁ నెంచనైతి

కన్నడ వహించితుడక్లిష్టకరుణదోచి

యంతిపురమునకరుగుటేఁ సరయనైతి.

ఇంక నాకేదిక్కు! అవ్వవల్లనియే శరణ్యము. కావున న

మేనల్లై నొడంబటచి దక్కించుకొనకు.దునా? అయ్యో!
నాకింకెక్కడిమాన? అచిలుకలకొలికి, యారతనంపుబామ్మ
యాచుభద్ర వరం నేతెంచి నాకన్నలపండువు నేయనా? నే
కెంతవఱకీకూరమనస్థునిధాకిలకు నీరేవెల్లుకాకలకు, గండు
కోయిలకేకలకుమందమలయానిలుని తాకులకు నోర్చి జీవించి
యుండినగదా! (మనస్థునిస్తేశించి) ఓమనస్థుడదా!

ఉ. చక్కనివారిలోమిగులఁజక్కనివాడవుగాన, నీకెనా
చక్కనివాడిఁ బండుని వంసంబునిఁ గూరుచుకొంటి, వందమాఁ
జక్కెరవింటిరాజ యెకఁనక్కె మదేమని కూర్చుకొంటి వ
మృక్క! యగ్రాపకంబయినఁ మాయెలతెమ్మెరనాలిబూతిము.

గీ. రమకు సట్టింటిపగవాఁడుకమలతైరి
కంఠుఁబోలివ యుగ్రశేఖరుఁడు వాఁడు
మేరమామని చూడకుమాను చెలిమి
యకట! పైవచ్చు పెఱుగవేహరికుమార.

(వాయువునుద్దేశించి)

క. తెమ్మో! నీకెంతెమ్మెర
కమ్మనివిలుకానిదొరపుకమ్మని, నెలఁదై
రమ్మని యళింకశుకనిక
రమ్మనిగా నిలిపి, ముందఁరగవచ్చితివా.

(చంద్రుని నుద్దేశించి) ఓనీ! దుష్టచంద్రదా!

చ. శివుఁ డిటు రమ్మటంచు దయఁచేసినచోఁ దలకెక్కి తుగ్గివై
భవమునఁ జూచుచో సదుగుఁవట్టితి, వేమనవచ్చు నీగుణం
బవునవు నందినకా సిగయునందికయున్నను గాళ్లు పట్టుకొం
దువు హరిణాంక, వేల కొలఁదుల్గద నీరడకల్ దలంప గద.

కోరి తెఱిగించి నేనలగోలనైతి

బలిమిఁ దైబడి నేనోబయ్యఁబడితి

బట్టిగనిపించి నేనలఁజలుచనైతి.

3 తెఱవకఁకుఁచుక్కఁదీర్చివచ్చినటెక్క

గీటునామము నాటితిరుఁగేరుఁ

దవ్వంగినిఁబంబుఁదాల్చినచ్చినదీవి

వన్నెగట్టిననాటిఁచెన్నుదన్ను

హొల్లంగికిఁలలుఁవైచినచ్చినదెయ్య

దడయులుకొనునాటిఁసారుకేరు

హొల్లారిమొలుగుఁగొమ్మలినచ్చినదీవి

మాణిభువనిఁగొట్టిచుట్టుదీలు

నాటి రాయలచగుఁగొడినదీచుమురువు

చెలులుగొలువంగదనునాటిఁపునలపు

జక్కదనమాలప్రోవైనచంద్రముఖి

నిచ్చలపుఁగాపు తెన్నెననింపునింపు.

4. మిక్కిలి తేటిమూడ మిఱుమిట్టలుగొల్పు జరించునప్పుడ

మృక్క తళుక్కనల్ మెఱసిపట్టగు. నేమనవచ్చు నెట్టిరా

చొక్కపుఁదైబడిబొమ్మనుఁచుఁదనులాడిన నాటి రింతెకా

కెక్కడిదోయి పోయలమ్మఁశ్రేణిమేనికే నక్కడానికె.

5. చిత్తజుఁడల్లి సూపుమునుచోరిన జేయగనిమ్ము; పై ధ్వజం

బెట్టినెత్తనిమ్ము; వచియిందెదఁగల్గినమాట గట్టిగా

నత్తరథాయశ్రేక్షణకటాక్షిపాసరసప్రవాహముల

కుత్తుకబంటి తామరలఁగుఁదలమున్నలు గండుమీలకుఁ.

కాని! అట్టిత్రరి నేవకై తిరిగి యురుదేరకుండునా? నే నీసూరియూ

నను సిగ్గుచే పిరికి ముదము నాశ్రియసి పడలిపోయెను. నేనీ
పంచశరునివంచన కింకెల్లు నహింపగలను! అయ్యో! అమె
తిరిగి వచ్చునో కాదో గదా! (తెరవంకఁబోకించి) అదిగో!
నాప్రియురాలరుదెగురుచున్నది. (బాగుగఁ బరిశీలించి) అహా!
ఎచ్చటఁ జీమ చీగునున్న నాసుందరియో వచ్చుచున్న దని
యూహించుచుంటిని.

కీ. ఇన్నిట్లు నవి చేయుచు

నున్నదియట బోయె నేడఁదనా శృంగేరి య

మృన్మతః జనువఁబెట్టెని

నున్నమతియుఁ బోయెననుటఁబహా! విజయయ్యో,

గీ. అంతిపురమున కరుగుచోఁనింటి తిరిగి

యోరగాఁజూయఁ పుడఁ శృంగారరసమ

పారముగ నుబ్బఁ బల్కెనదాగి

చలనుకొనాచలోచనాఁచలమచలమ.

కట్ట! ఆచెలిచెయిగుండు లింకెనని వర్ణింతును?

కీ. అంగురంబున నేనెఱియుని లెల్పింతునే

సుబ్బిమీనై పడఁమలలు చూపు

గాంధర్వమనఁ బెండ్లిఁగి మృనునెనెనే

పచ్చోప్పురమాయఁభావజల్లు

లింగమై బట్టంగఁదలకొనునంత నే

యొక బంధికల్లయ్యఁ నువిదపిలుదు

సొలపుఁబయ్యదఁ దేటిఁచూతునన్నంత నే

పచ్చపూసాయఁబోపడఁతియూరు

గీ. వేరు పడరించి నేనెఱి పల్కెతి

నాటియున్నది మదిఁ జిన్నఁ నాటినుండి
యిటుల నేకాంతసమయమెన్నటికి దొరకు
సేల తప్పించుకొనియెడవే లతాంగి.

సుధ—(పెడమొగము పెట్టి తనలో) అకటా! నేనీతని మొదటనే పా
ర్థునిగా నెఱింగియు, సమక్ర సేవలొనరించి మోసపోయితిని.

అర్జు—నుదలే! నేనెడిపల్కుల కుత్తెర మీయక పెడమొగము పె
ట్టెదవేల! ప్రియునిపై నీప్రేమ నొక్కింత ప్రసరింపజేయకు
దుట న్యాయమా?

సీ. కలకంఠ! నీకటాక్షము గల్గ నిన్నార్ల
మరుశిలీముఖములనరకు సేయఁ

గనకాం! నీసముక్తము గల్గనినన్నె
చందమామ నొకంతిస్థ సేయ

రమణి! నీప్రియవచనము గల్గ నిన్నార్ల
కలికి రాచిరుక లక్ష్యంబు సేయ

కొమ! నీకరావలంబము గల్గ నిన్నార్ల
లేమావిచిగురాకులెక్కసేయఁ

గీ. జాడక మొంబు ద్రిప్ప మాటాడి కీపుడు
చేదిగిచిట్టకు పరాకుఁ గెప్పెనుపుడె
యేమి పుట్టునో నై నాటముంకిమీఁద
మగువ! దయలేక పెడనాడిఁచిగునె సీకు.

(అని చేయఁ బట్టుకొనును)

సుధ—(విడిపించుకొని) అదిగో! చెలు లేనొచ్చిరిక నేబోవలెను.
(అని తిరిగితిరిగి చూచుచు నిష్క్రమించుచున్నది.)

అర్జు—(విచారముతోఁ జదికిఁబడి) అకటా! నేనెంతబలిమీలుకొని

గలరు వేగిరపాటింత • వలదటంచు

విన్నపము సేతునయతోడ • నన్నుబోధింప.

అర్జు—కల్కి! ఏల యిట్లు వల్కెదవు ?

క. మీవారెఱుంగుట యెన్నఁడు

కావించుట యెన్నఁ డింకఁ • గల్పబాబు

నీవేల జంపు నడపెడు

రావే మాతాడ కిందు • రాకేందుముఖి.

ఇదిగాక.

క. మీఁద స్వయోగసాగర

మీఁదంగలవా లతొంగి • యేమెఱుంగవయో

యీఁదాడన్నను మదనుఁడు

కోఁదాడనువాఁడు బిగువు • కొససాగునొకో.

సుధ—అబ్బ! చేలులు వచ్చెనరు. నేనిట దడవు మసలరాదు. (పోబోవును.)

అర్జు—(అడ్డమువచ్చి)

సీ. ఆహార మింపొకుఁచుగ • మానకయున్న

నాహార మింపుగాఁదబ్బననఁ

చేఱకుఁబాలొదవువాఁ తెఱ యీనిచోఁ గరతు

చేఱకుఁ బాలొదునేఁచిగురుబోని

కళలుదేతెడునేమ్మొగము ముద్దిడకున్నఁ

గళలు దేఱపునుమీఁకరబుకఱి

కుటతేనిదురమునఁ నలరింపకున్న న.

వ్వల రే నీదురరాదుఁకలువకంటి

గీ. నేడు గాడుగదే పేమనీకు నాకు

సీ. నన్ను గాంధర్వంబు • నను బెడ్డిచూడవే
 సిగ్గెలవడియెడ • చిగురు బోకే
 రిగిదేల్చి మదననా • మ్రాశ్య మేలింపవే
 తలయేల వంచెదే • జలజగ ధ
 చెలులు వచ్చెదరు నా • తలపు లీడేర్పవే
 తడవేల చేసెదే • ధవళిసయస
 మది నిచ్చగించి నా • మనవి యాలింపవే
 కడకేల పోయెదే • కంబుకంఠి

గీ. మనసు దూరంగనేటికే • యనుపమాంగ
 చలము సాధింపనేటికే • చంద్రీవదన
 మూలుమాటాడ వేటికే • మధురవాణి
 చింత సేయంగనేటికే • దంతిగమన.

ప్రియసఖ! నాయున్నతస్థితి విడిచి జడదొరినై పడరానియి
 డుముల కొడబడి తుదకు నీచెంత కరుదెంచి నీచే నేవల్లు సెత
 ము వడయుచు నింతవఱ కెట్లో సహించి గూఢముగ సంచ
 రించితి. నేటికి మనహార్ష లీవేరుసమయము దొఱకినది. ఆ
 య్యో! ఇటుచూడవేమి?

క. ఏలే యాలేఖ్యాకృతి
 యే! లేసాలేయకరము • ఖి, చూడవయో
 యేలేకై లేయస్తని
 యేలే బాలేందునిటల • యే లాఠిసంఘ.

సుఖ—(సిగ్గుతో)

గీ. మేరలా యివి మీయంత • వారలకును
 లెప్పిలున్నారు, వాగొల్లి • పెండ్లి నేయడ

నిక్కడి కది యెంతిమార ♦ మింతకు నతడే.
చక్కటికి నచ్చునో లే
కిక్కడనే యింకి యవలి ♦ కరుగునొ చెవుండె.

అర్జు—కన్యామణి !

ఉ. అక్కటతోడ మంత్రసము ♦ సందిబు వేడెదుగాన, సంతయున్
నిక్కముగాగఁ బెన్నదగు ♦ నీకటలైన నురేంద్రసూతి యీ
దిక్కున నున్ననాఁ డనుచుఁ ♦ బెల్వినతోడన మాటలాడకే
యెక్కడఁ బోదువో యని యొ ♦ కించుకసంశయ మయ్యెడుఁజెలి.
సుభ—మునిశేఖరా ! తమకాసంశయ మక్కటలేదు. వేగిరము ర
థార్థము సెలవీయుడు.

అర్జు—అట్లయిన నోసతీమణి !

క. ఆకవ్వడి యతినేషము

చేకొనియున్నాడు నీకుఁ ♦ జెంతనె; యెన్న
ల్లో కలదు వచ్చి; యింక నే
నీకీలక మించుకై న ♦ నీవెఱుంగవుగా.

సుభ—తాపసోత్తమా ! ఏల హాస్యమాడెదరు ?

అర్జు—ప్రియనభి ! హాస్యముగాదు.

క. నీకై తపంబుఁ జేసెద

నీకైవడి దాషనేల; ♦ యేనర్జునుడన్
లోకోత్తరశుభలగ్నం
బోకోమలి నేడు కోర్కు ♦ లొవఁగూర్పఁగదే.

సుభ—స్వామీ ! మీరిట్లనఁజెల్లునా? (అని పోబోవును.)

అర్జు—అన్నలమిన్నా ! నీవింకను నేల సంకోచించెదవు? నిశ్చయము
గ నేనే యర్జునుడను.

మహర్షిః పరః బోయి యామః • హామహాఽడు; పదం

పడి పుణ్యస్థలముల నె

స్నాడు మీరందందు నరుగ • సరుఁగానరుగా?

అర్జు—కల్యాణీ! సకలభూములం దిరిగి తీర్థయాత్రలు గావించుచు.

నొక్కయెడ నయ్యింద్రావంతమని గినుఁగొంటిని.

సుభ—మునీశ్వరా! ఎచ్చటఁ గనుఁగొంటిరో దయయుంచి వాక్రుఁ

వ్వఁ బ్రార్థించుచున్నదాన.

అర్జు—ఉ. కోమలి యిగితి నృది ద • గుల్ఫఁడ బల్కెద వేల నిర్జర

గ్రామణిసూను మీరెచటఁ • గంటిరటంచును; కన్నమాత్రమే

యేమని చెప్పవచ్చు, నొక • యిచుక భేదము లేక యాయనే

మేమయియున్న వారము ను • మీ విశచాంబుజపత్రిలోచనా.

సుభ—(కొంచెమాశ్చర్యముతో) తాపసోత్తమా! అటులా? ఆయన

కు మీకును భేదమే లేదా!

అర్జు—ఔ నినుమంతయు భేదము లేదు కాని,

క. వేమారు గుచ్చిగుచ్చిపు

డేమి యడిగెదవు మనసా • కించుక నీకా

భూమిశుమీఁడఁ గలదో

తామరసదళాక్షి నాకు • దాఁపక చెపుమా.

సుభ—యునివర్యా! దాఁపనేల? చిన్నప్పటినుండియు నాకాతనిపై

(అర్హోక్తియందు)

అర్జు—ఇక జెప్పనక్కరలే; దాతం డిపు డిచ్చటికే వచ్చియున్నాడు.

సుభ—(కొంచెము బెదరుచు) ఇచ్చటికేనా?

అర్జు—ఔ నిచ్చటికే గోకర్ణమునకు వచ్చియున్నాడు.

సుభ— క. ఎక్కడ గోకర్ణంబన

విజయవిలాసనాటకము.

బులు లేవు.

సుభ—అట్లయిన.

క. మిరింద్రస్థానముఁ గని

నారా? పాండవులఁ జూచి * నారా? సుఖులై
వారందఱు నొకచో ను

న్నారా? వీరాగ్రగణ్య * నరు నెఱుఁగుదురా?

అర్జు—(తనలో) ఆ! ఇప్పటికిఁ దోవలోనికి దిగినది. ఈమెకు నాపైఁ
బ్రేమ యున్నట్టుకూడఁ స్పష్టమైనది. అయినను నేనిప్పుడు
కొంతవఱకు గూఢముగనే ప్రశంసించెద. (ప్రకాశముగా)
యవతీ! ఆయర్జునుని జోలి పోకేల?

సుభ—ముసీంద్రా! ఏమియునులేదు.

నీ. ఎగుభుజంబులవాఁడు * మృగ రాజమధ్యంబుఁ

బుడికిపుచ్చుకొనునె * న్నడుమువాఁడు

నెఱివెండ్రికలవాఁడు * నీలంపునికరంపు

మెఱుఁగుఁజామనచాయ * మేనివాఁడు

గొప్పకన్నులవాఁడు * కోదండగుణకిశాం

కములై సముంజేశు * లమరువాఁడు

బవిరిగడ్డమువాఁడు * పన్నిదంబికిఁ జాగ

వచ్చునందపువెన్ను * మచ్చవాఁడు

గీ. గరగరనివాఁడు * వృష్ణమొ * గంబువాఁడు

చూడఁగలవాఁడు * మేలైన * సౌబఁగువాఁడు

వావి మేసత్తకొడుకుకా * వలయునాకు

నర్జునుండు పరాక్రమో * పార్థునుండు.

క. తెడవాయె భూప్రదక్షిణ

దు మేమట్లునునిజాడ నరుగునప్పు డతనికి నలుయగోజునసా
మగుల సిద్ధపటచుచుండుటచే సుభద్రాను నూతన మా
లాడుటకైన వీలు చిక్కి నదికాదు.

కృష్ణ—భక్తియన్న నట్లే యుండవలెనుగదా !

సత్య—(హాస్యముగ) ఔను,మీచెల్లెలిదే దృఢమైనపతిభక్తిగాని-మే
మిప్పు డందరిగి మరగుననుండి సుభద్రాద్వనులసంభాషణ విస
వలెనని కుతూహలవడుచున్నారము. కావున ననుభవ దయచే
య వేడుచున్నారము.

కృష్ణ—అట్లయిన వెంటనే పోయిరండు. (మువ్వరునిష్క్రమింతురు)
(అప్పుడు వెనుక సుభద్రాద్వను లుండఁ దెయెత్తఁబడును.)

అర్జు—సుభద్రా! నీయాతిధ్యమున నే మిగులఁ దృప్తుఁడనైతిని.

గీ. చెలువ, నిను రాజకీరంబు • చెట్టవట్టె

గలికి, నినురాజహంసంబు • కాలుదొక్కె

మరిచిశకుసంబు లివి నాదు • మాటఁజూడు

కన్నె; యీలోనఁ జెండ్లి కాఁ • గలదు నీకు.

సుభ—(అనలో) నేకేసిససేవల కలరి యిమ్మాహూతుఁ డిట్లాశీర్వ
దించినాఁడు. ఈమహానుభావునకుం దెలియనిపుణ్యస్థలంబు లుం
డవు. కావున నామనోహరుం డెచ్చటనైనఁ గనంబడనేమో
యడిగి చూచెద. (ప్రకాశముగా) మహాత్మా!

మ. అవుగా మీరిట మున్ను గన్గొననిచా • యలే లేవుగా నాటనుం
డి విశేషంబులు కొన్ని మిమ్ము నడుగఁ • వేడ్కయ్యెడుకొనాకు నె
య్యవి గన్గొంటిరి పుణ్యభూము లట రా • భృంబు లుత్తనోజ్ఞంబు లె
య్యవి యేయేపురము ల్గనంబడియె మీఁకందంద మార్గంబునఁ.

అర్జు—కాంతా! ఆసేతుహిమాచలపర్యంతము నేఁజూడనిపుణ్యస్థలం

దీ. కావునఁ దామింక స్నానం బాచరింప దయ సేయుఁడు.

నింతలో నన్నియు సిగ్ధపఱచెదను.

అర్జు—మంచిది. అట్లయిన నిద్రచచ్చుచున్నాఁడను.

సుభ—(నిష్క్రమించును)

అర్జు— క. ఆనందబాష్పములచే

నాని పథూహోపభావ • నటనలఁ దనలోఁ

దాన తలపోయువానికి

స్నానం బేమిటికి? వేటె • దప మేమిటికి?

(అని చదువుచు నిష్క్రమించును)

(అప్పుడు కృష్ణుఁడు, రుక్మిణి, సత్యభామయుఁ బ్రవేశింతురు.)

రుక్మి—సాగ్రేశ్వరా! మరదలుసుభద్ర యర్జునునకుం దగుకీతి సప

ర్యలోనరించుచుండెనా?

కృష్ణ—ఇప్పటివఱక ననుకూలముగ నె యొనరించుచుండెను. కాని (అ
ర్థోక్తియందు)

సత్య—నాథా! అది యేమి? కానియునుచుండిరి. సుభద్ర యాతని

నిప్పటివఱక ననేల తనయావజ్జీవ మత్యంతానురాగమునఁ గొ

టువఁగలదనియే నాయభిప్రాయము.

కృష్ణ—నీపూహించినది సత్యమే కాని

క. తనమదిలో నితఁ డర్జునుఁ

డని యెలిన సుభద్ర సేవ • కరుగకయున్నట్

దని మీరతనికి భోజన

మొనరింతురుగాక యూర • మండదరుసుఁడీ.

రుక్మి సత్య—ఆనంగతి మేమిద్దఱ మిదివఱ కాలోచించుకొనియే

యున్నారము. అపశ్య మట్లొన ర్చెదము. కాని యంతకుముఠ

సుభ—(ఫలము లీచ్ఛును.)

అర్జు—(పుచ్చుకొని) సుభద్రా! ఏది! నితలయేది (అని సుభద్రా) తల
పై జేయి నైచి నిమురును)

సుభ—(భయకంపితయై) స్వామీ! అది యేమి ?

అర్జు—ఏమియును లేదు. నీకొప్పున నున్న నల్లగల్వం జూచి తుమ్మెద
యని భ్రమసితిని. దీనికేమిగాని నీవరిగి యింక నీఫలంబులం
బోలుకొన్నిఫలములు గొనిరమ్ము.

సుభ—చిత్తము. (అని లేచి కొంతవఱకు నడచి) నామనంబున నొ
కించుక సంతయ మొదవుచున్నయది.

ఉ. వాసవిరూపచిహ్నముల • వార్తలు ముక్ వినియుండునుంగదా
యాసాబగ్గెల్ల నేడు గన • నయ్యెడు వీరలయందు నైసన
న్నాన మనంగతిం బగు, మహాసుకుమారుడు రామమారుడీ
గాసికి నోర్చునే! కలరు • గా మఱిమానిసిబోలు మానిసులే.

కాపుర నేనిక నట్టిసంశయమున కెడమియగుడదు. (ని
ష్క్రమించును.)

అర్జు—అకటా! పట్టజాలనితమకమున నాగుట్టిటే బట్టబయలు చేసికొ
నుచుంటిని.

సుభ—(ప్రవేశించి) మహాసుభావా! ఇవిగో! కొనివచ్చితి. (అని ముం
దరఁ బెట్టును.)

అర్జు—సుభద్రా! ఇపు డెంతప్రాదక్షి-నది ?

సుభ—తమభోజనపువేళయైనది.

అర్జు—(తనలో) ఆహా! నాకుఁ బ్రపంచకమే తెలియకున్నది. (ప్ర
కాశముగా) అప్పుడే భోజనపువేళ సమీపించినదా ?

సుభ—జుష్టిసత్తమా! సమీపించుటయేగాక యతిక్రమించుచున్న

మహిమోత్తమము మేని • మహిమకుఁ దెలియకొ

మహిమందనువులకాక

మహిమాకరరేఖ మించు • మించుకొ, మించుకొ.

సుధ—(ప్రవేశించి) దేవా! ఇవిగో! తెచ్చితిని.

అర్జు—(దూరముగ నుంచుమని సంకల్పచేయును)

సుధ—(అట్లుచేసి) స్వామీ! తమకీప్రేమనచే గొరిచెము విసరుదుసా?

అర్జు—(వలదనియుఁ గూర్చుండుమనయు సంకల్పచేయును)

సుధ—(కూర్చుండును.)

అర్జు—(తనలో) ఈమెచు బాగుగఁ బరిశీలించి చూచినకొలఁది నా
కరికంఠకు పఠానియ్యగల మగుచున్నది.

సీ. కలిగెఁబో యాయంతి • కలుకుగుబ్బలునూడ

కీర్తితైలాదుల • సేవఫలము

కలిగెఁబో యీనాతి • నభలయందమునూడ

గరిగారిరింగముల్ • గన్నఫలము

కలిగెఁబో యీరామ • కనుగొమల్ సూడంగ

మును ధనుష్కటిలో • మునుగుఫలము

కలిగెఁబో యీభామ • కటివిలాసమునూడ

భూప్రవక్తాము స • బృటకు ఫలము

సీ. తోడుతోడనే యిటులఁజే • మావలదె

తన్వీకీఱంగ నింకి నీ • తన్వెఁగూడి

పరససంభోగనల్లాడ • పరశే చేలు

నాడుగా ఫలియించుట • నాతేపంబు.

సుధ—మునినాథా! ఈఫలము లొలిచి యిత్తునా?

అర్జు—ఏవి?

పైకముఁ బెగిడుకొన నవల

పైకములో నెల్ల మేలు • బురిది భలిరా.

ఉ. ఇత్తిరభాక్షి మేనిజగి • యేలిక మేలికడానిపైడి కీ
గుత్తుగుబ్బలాడిబడ • కూకటి చీకటిమూలదుంప; కీ
పుత్తడిబామ్మకన్నుగవ • పాలిక వాలికగండుమీల; కీ
బిత్తరిముద్దునెమ్మొగము • పిన్నమ పున్నమచందమామకన్
గీ. కావినీమణినిడువారు • గన్నుగవకు
నెన్నికకురానితోగ జోకు • లేడు సేత
తగదు, తగడిక నలిన • పత్త్రంబులందః
నీడగునొ యేమొ నూట జే • యింట నొకటి.

సుభ—యతి సార్వభౌమా ! నమస్కారము.

అ. వె. ఓమహానుభావ • యేనిగావలెదేవ

పూజ కీపుడు, పత్త్రం • పుష్పఫలజ

లాదికములు తెత్తు • నాపోయి, కృపతోడ

సెలవానంగుమయ్య • శీఘ్రు ధిని.

అష్ట—(ప్రసలో) భలిలే? ఏమి, యామెవిలాసము!

గీ. కురులు కెంపులబాగడల • నెరయదువ్వి

నిక్కుచనగుబ్బలఁ బయంటఁ • జక్కఁజేర్చి

పలికె గలకంఁ మోమునఁ • బెలివిఱొలుక

ముత్తియపుమంగర యొకింత • మోవిగదియ.

(ప్రకాశముగా) సుభదా! ఇపు జేమియు నక్కరలేదు—పో

కొనిరమ్ము.

సుభ—చిత్తము. (అని నిష్క్రమించును.)

అష్ట— గీ. మహిలో సరిగలదా యీ

ర్యో: కేయించుకొనఁజూబోయివచ్చెన.

అర్జు—మంచిది.

కృష్ణ—సుభద్రా! సేవకఁ బోయివత్తునా?

సుభ—అన్నయ్యా! చిత్తము.

(కృష్ణుడు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

అర్జు—(తనలో) ఆహ! ఈమెవిలాస మెంతని పొగడ్డును?

క. చెక్కులచిగి చనుగుబ్బల

చక్కఁదనము మొగిముఠేట ♦ జడతీ కారా

చొక్కమగుదీనిఁ జూచినః

బొక్కమసంగూడ దెట్టి ♦ సుజ్ఞానులకుఁ.

సీ. ధారాధరము వెన్ను ♦ దన్నిపుట్టినచాయ

నున్నదీవింబాధ ♦ రోస్తివేడి

చక్కనకవటొమ్మ ♦ త్రొక్కినిల్చినజాడ

నున్నవీసవలాప ♦ యోధరములు

చిన్నిప్రాయపులేడి ♦ చెవులువట్టాకించు

గతి నున్నదీరామ ♦ కన్నుదోయి

నల్లవలబారు ♦ నడుముదాకినవీర

నున్నదీచలువంపు ♦ గన్నెయారు

గీ. విపులపులిసంబు వెన్నును ♦ వీరినొత్తు

సందమున నున్నదీమంద ♦ యానపఱుచు

దీనికెసయైనలతికూస ♦ గాన మామ

నోజవజ్రాంగి యీజగి ♦ న్మోహన్యాంగి.

క. పైకము నడుము విలాసర

పైకము నెమ్మొగము. దీని ♦ మృదుమధురోహు

(అంతటఁ గృష్ణుఁడును సుభద్ర)యఁ బ్రవేశింతురు.)

కృష్ణ—సుభద్రా! నీయభిమతియు తెల్ల నీచేసనయము (పార్థుని చిసడి..

శా. కామాదిస్ఫుగణంబు లెల్ల సడఁగిం ♦ గాఁ తేసి ఘన స్ఫుగ్ధ
స్వాముల్ వీరలు, వీరి పంపొదవురే ♦ జగ సేవ కరింప
తోమోదంబున నానశించి బలద ♦ గ్రుంక నియోగించినా
డేమో చెప్పితి నంచు నుండెదవును ♦ మీత్ర నీమది గోచరీ.

సుభ—అన్నయ్యా! అటు లనెద వేల? మీయాభి సన్నతైన జన
దాటనేర్తునా? మీగుప్తాచుసారమే ప్రసరించెది.

అర్జు(తిసలో)ఆహాహా! అదిగో నాప్రియరా లగు దెంచినది. (పోకిలించి)
భ? గే? ఏమి? యీవాదవతిచక్కనిమా.

ఉ. చూడమె దేవతాసతుల ♦ శోధన కాంతివిలాసవైఖరుల్
చూడమె నాగకన్యకల ♦ లోకమనోహరూపసంపదల్
చూడమె మర్త్యకామినుల ♦ సోయగముం, దమకంబు, ప్లెబుటీ
పాడఁగ దీనివంటి యెఱ ♦ ప్తనమిటారిని జూడ మెందులక.

ఉ. నన్ను దీర్ఘముల, నగుమొ ♦ గంబవురా! తలకట్టు తమ్మివూ
పున్నమచందమామలకుఁ ♦ చొక్కిలి చక్కదనంబుఁ బెప్పగా
నున్న జే! మేలుబంతులు పయోధిరము! మఱి కాను సున్నయా
నెన్నిక కెక్కువారితెఫల ♦ మిప్పివృత్తికి నిజంబుగె.

౧. భ్రమకర్తమనోహరం గాటఁ ♦ బద్ధమగును
తారకాహృద్య మగుట ను ♦ భానిధ యగు
రెంటిజగిడాలు మోము ♦ ఁటియుంట
నబ్బముఖ యంట లెన్ను ♦ యీ యలబిఁబోడి.

కృష్ణ—సుహృత్! ఇదిగో సుభద్ర. మీరిక నిమిచే వలయునప

వచ్చి మునీశ్వరున కొప్పగింపుము. (అర్జునునిదిక్కు). మునీశ్వరుల
తెలకా! ఇచ్చట మీకు సవర్య లొనరించుట కేరును దగినవా
రు లేరు. కావున మా చెల్లెలగుసుభద్రచే సేవలు చేయించు
కొనుటకుఁ బ్రార్థించుచున్నాఁడను.

అర్జు—బలరామా! మాకల్లవసరము లేదు. (నారాయణ, నారాయ
ణ, నారాయణ.)

బల—ఋషికులొత్తమా! తమకల్లవసరము లేకున్నను మా చెల్లెలు
తానిదివఱకే ఋషిపరిచర్యఁ గావించి కృతార్థురాల నయ్యెద
నని పలుమాఱు లనియున్నది. కావున నిప్పు డామెప్రార్థన
మైన సంగీకరించి తామందుల కియ్యకొనక తప్పదు.

అర్జు—సరే! మీరింతగాఁ బ్రార్థించుచున్నారు కావున నట్లే యొస
ర్పవచ్చును.

బల—దేవా! అనుగ్రహింపఁబడితిమి. (కృష్ణునిఁజూచి) కృష్ణా! ఇంక
నీవేగి సుభద్ర నిటకుఁ దీసికొనిరమ్ము.

కృష్ణ—అన్నయ్యా! తిరిగి మనవి చేయుచుంటిని. మీరీవ్రయత్న
మెట్లయిన మానవలెను.

మల—నీవీక మాఱుచెప్పకుము.

కృష్ణ—అట్లులే సఁ దమచిత్తము. (నిష్క్రమించును)

బల—దేవా! ఇప్పుడే సుభద్ర రాగలదు. నీవీక వెలపు దీసి
కొందును.

అర్జు—మంచిది. (నారాయణ; నారాయణ; నారాయణ.)

బల—(నిష్క్రమించును.)

అర్జు—నాకప్పటికే గొంతెధైర్యము కలిగినది. అదిగో! నాప్రియసతి
కృష్ణనిశ్చేట వచ్చుచున్నటులున్నది.

బల—ఆమెచే నీయంకు నేవలు చేయించుటకు.

కృష్ణ—అగజా! ఇట్టవారి స్త్రీలములఁ గనిచుట్టఁజేయఁచితిమి నేనెంతచెప్పినఁ దాము వినికియే యీతని నిందుఁ బ్రేరేపింపెదనారు. ఇప్పు డిది చాలక యీతని కింకను సుభద్ర చేరఁ బరిచర్యలుపొడఁ జేయఁ దదరా! చాలు చాలు! మీరే మనినను సరియే గాని నాకటు లెంతమాత్రము నిష్ప్రములేదు.

అర్జు—(అంతలో) ఆ దొంగ! నాకిన్నివిధములఁ జెప్పియుఁ గుడఁకృష్ణుఁడీ కష్టము మార్చునని. (ఆ గోచించి) కాదు; కాదీతఁడెవ్వఁడై నేము మోపకుండుటకు ముంగటిప్రతిత్నముఁ జేయుచున్నాఁడ.

బల—కృష్ణ! నీ ప్రియ మమో నాకుఁ జెలియకున్నది. స్వప్నమునఁ జెప్పుము. (అప్పు డగుచుండు సంకచేయ భయపడివలదని కృష్ణుఁడ సూచించెను.)

కృష్ణ—అబ్రహ్మయమున కేమిన్నది

క. ఏయనుచారును జక్కిని • వారు వీరు
హ సుమర్రులు లేయ • మనకుఁ దెలిసి
యన్నయ గాని, నవ • మనకు దగ్గర
కన్నె! • నేమి తెలిసి • మున్నె! నేను.

బల—కృష్ణ! ఏమి నీవెల్ల!

క. వీరు మహాశుక్రులు మను లు
చారిం గునిక్రియ • సంయమాలకు ము-
గ్గరిక వెలయుగల గ్రహ
కా- శక్తిగ్రహ ము • గాఢ దగువారి.

కావున నిందితులును శి శివక వెలసే సుధద! దీక్షిణిని

విజయవిలాసనాటకము.

పంచమంకము.

(ప్రేమదావనము)

అర్జు—(ప్రవేశించి)

గీ. దూరమున నున్నయప్పుడే ♦ దోచెగోంత
శాంతి నామది కే నిప్పు ♦ చెంతకరుగు
దెంచియుంట నె బలుబావి ♦ మించుటోడగె
వనజవదనసుభద్ర నా ♦ కనులబడమి.

అదిగో! తిరిగి బలరాముఁ డరుచుచున్నాఁడు. (నారాయణ,
నారాయణ, నారాయణ.)

బల—యతీంద్రా! సమస్కారము.

అర్జు—నారాయణ; నారాయణ; నారాయణ.

బల—తమకు సకలోపచారములు సరిగ్గి గొనసాగుచున్నవీయూ?

అర్జు—రామా! కొనసాగుచున్నవి.

(అప్పుడు కృష్ణుఁడుప్రవేశించును.)

బల—కృష్ణా! వాశే ఋషీశ్వరులు. నీవు వారిని సందర్శించి సత్వరము
పోయి సుభద్ర నిటకుఁ దీసికొనిరావలెను.

కృష్ణ—అన్నయ్యా! ఎందులకు?

అర్జు—(కృష్ణునకు సంజ్ఞఁజేయును.)

అట్లుగాఁ జేయఁగ నాత్మలోఁ దలఁచి చాతుర్మాత్రస్యమివ్చోటనే
సలుపఁగావలె న్నామివా రిదే సమస్తాంశుఁ గావించి ప్రాం
జలిన్దై వేఁడెదే సమత్రింపఁగదవే * సంతోష మింపారఁగఁ.

అర్జు—బలశామా! భూప్రదక్షిణముఁ జేయుచు వచ్చితిమి. మేమిచ
ట నిలువరాదు. (నారాయణ, నారాయణ, నారాయణ.)

బల—దేవా! కొన్ని దినములవఱకునే మాప్రార్థన మంగీకరించి తా
మిచ్చలనుండక రిప్పదు.

అర్జు—సరే! నీవిట్లు ప్రార్థించుచుంటివి గావున కొంతకాలముండెదను.

బల—లిమియిచ్చవచ్చినంతకాల ముండవచ్చును. అప్రమదావసము
నివానియోగ్యముగ నుండును. కావునఁ బామచ్చటికి దయ
గేయఁ బ్రార్థించుచున్నాఁడను.

అర్జు—నాప్రసాదే మే పీలుగా నున్న దింక సక్కడకుఁ బోవసరము
లేదు.

బల—దేవా! అట్లుగాదు. తమకాప్రసాదే మే యన్నివిధముల యో
గ్యముగ నుండును. కావున నెట్లైనఁ గామచటికి దయ
చేయవలెను.

అర్జు—సరే! అట్లులేని నీయిష్టప్రకారము కానిమ్ము. స రాయణ,
నారాయణ, నారాయణ.

(ఇద్దఱునిష్క్రమింతురు.)

ఇది చతుర్థాంకము.

కృష్ణ—ఓమ్మట నీవు గుఱదన్ను గైకొనవచ్చును.

అర్జు—బావా! ఇది నిజమేనా!

కృష్ణ—నిజమే. నేనికక బోయివచ్చెద. (అని నీళ్ళు) మించును.)

అర్జు—అకటా! ఇన్ని కష్టములు బడినను దుదకు గుఱద్రో లభించునో లేవోకదా! అదినారాయణం డగునీతనిపల్కు లసత్యములగు నా? అదిగో బలరాముడే కాబోలును వచ్చుచున్నాడు. నేనిక జపచర్య నారంభింపవలెను. (అని కూరుచుండి నారాయణ, నారాయణ, నారాయణ యనుచుండును.)

అల—((ప్రవేశించి) వహతవస్సంపన్నం డగునొకమునికులతీలకుం డిచాయకు వేంచేసె నని విని చూచని డిస్సింప నరుడెంచితిని. (అర్జునుని జూచి) ఇదిగో! అమృతహస్తా డిహోపట దప మొసరించుచున్నాడు. పన్నిధి క్షీర దర్శించెదగాక. (చెరిత కరిగి ప్రకాశముగా) యశిస్థాశ్చామా! యష్టత్పాదసరసీరుహ మాలకు బలరాముగ డిదే ప్రామిల్లుచున్నాడు.

అర్జు—నారాయణ! నారాయణ! నారాయణ!

అల—ముగ్ధుడా! తమయాగీ మనంబున—

గీ. పరమశుచి గాంచె నయ్యమా • పురము నేడు

విసయమునఁ జేరి సాష్టాంగ • విసతిఁజేతు

స్వామి లెండుడి యిచటికి • వచ్చినారొ

తీర్థయాత్రగ నదియెల్లఁ • దెల్పుడనకు.

అర్జు—బలరామా! సేతుహిమాచలమన్యంబునం గలనదులు, నదములు, నాశ్రమంబులు, తీర్థంబులు పెక్కులు కనుగొంటిని.

అల—తాపసోత్తమా!

కు. కలిగెన్ భాగ్యవశంబున్ గనుగొనంఁగోమిమ్ము మమ్మున్ గృత

అట్లు—(యతివేషముతోఁ బ్రవేశించి తనశరీరమును జూచుకొని)అహ! నారూప మెంతలో మాఱినది.

గీ. అవనిపై నెల్లవోటుల • సఖులదనులు
మగువలను రోసి సన్యాసు • లగుచునుండఁ
గడఁగి నేనట్టిమూర్ఖులు • విడిచి యొక్క
పొలతికై యతివేషము • న్బ్రానితిగట.

నన్నీట్లు యతివేషంబు ధరింపు మని బోధించి యాకృష్ణుం డెఱ
దరిగియుండెనో యిప్పటికైన నాతనిదయ వచ్చునో రాదో
గదా! కానీ ప్రార్థించెదను. (దోసిల్లాగి)

గీ. కలిమిచెలికాడ, బ్రహ్మయ • గన్నవాడ
కరినిఁగొచినపాడ యో • కట్టిజేడ
నీవచ్చితి వేషము • న్వేసినాడ
వేడుచున్నాడ రమ్మనా • తోడునీడ.
(అప్పుడు శ్రీకృష్ణుఁడు పోవేళించును.)

అట్లు—(నమస్కరించి) వాసుదేవా! నీచెప్పినట్లు నానకలదివ్వారలు
రవస్తుచయంబులఁ దీసివైచి మునివేషము ధరించితి; నిక న
న్నుఁదోడ్కొనిపోయి సుధద్రవ్యసంగవా?

కృష్ణు—అర్జునా! నిన్ను నేనట్లు దోడ్కొనిపోవుదును!

అర్జు—మఱి యెవరు.

కృష్ణు—నేను మొదటనే చెప్పియుండలేదా!

అర్జు—ఏమని?

కృష్ణు—మాయన్నగా కేగుచెంది నిన్ను సమస్తనీశ్వరుడ వని నమ్మి
తోడ్కొనిపోవుదు రని.

అర్జు—అటు ఏమట?

(అని పాదములపై మూగ్ధుని నొందును.)

కృష్ణ—(తనలో) ఆహా! ఇతఁ డతివిచారమున. మూర్ఖాగతుఁ డయ్యెను. కార్యము మించు చున్నది. ఇతఁ బరియోచకమునఁ బ్రాణహానికూడఁ దటస్థింపఁగలదు. (ప్ర)కాశముగా) అర్జునా! లెమ్ము లెమ్ము. సుభద్ర! నెట్లైనఁ బెండ్లిమాడుయోచనఁ జేయవలయునే గాని యిట్టిసాహసము తగునా?

అర్జు—(కదలక యటులే పడియుండును.)

కృష్ణ—(కొట్టి లేపుచు) నేనొక్కయలోచనఁ జెప్పెదను లెమ్ము.

అర్జు—(హీనస్వరముతో) సుభద్ర! లభించునాలోచన యేనా?

కృష్ణ—ఓహూ! లెమ్ము.

అర్జు—(త్వరగ లేచి సంతోషముతో) బావా! అది యేదియో చెప్పము.

కృష్ణ—నీవు నీనకలాంబరవస్త్రచయంబులు దీసివైచి యఁ

ధరింపవలెను.

అర్జు—బావా! పరియోచక మాడుచుంటివా?

కృష్ణ— గీ. పరిహసింపఁగ నాడిన • పలుకు గాను

నీవటు యతీంద్రువేసంబు • నెమ్మిబూని

యుండ నిలరాముఁ డిప్పుడే • నిందువేడ్క-

వచ్చి కొనిపోవు సన్మతీ • శ్వరుండ వనుచు.

అర్జు—అట్లయిన నీయిష్టానుసార మాచరించెద. సుభద్ర! లభించును గదా!

కృష్ణ—తప్పక లభించు; నీక నేబోయివత్తును. నీవు నీప్రియత్నమున నుండుము. (నిష్క్రమించును.)

(తెరవాలును)

కృష్ణ—అర్జునా! నేనటులే చెప్పితిని గాని లాభము లేకపోయెను.

ఇంక గార్యము మించినది.

అర్జు—బావా! అటులైన నిష్పాదు చేయవలసినదేమి?

కృష్ణ—చేయవలసిన దేమున్న ది: నీవీక నింద్రవంశమున కడుగుటయే.

అర్జు—అయ్యో! బావా! నీకిది న్యాయమా!

శా. ఆరాకేందునిభాన్య నామృదుశబా • హవల్లి నాకాంత నా

నీరేజవ్రతిమానచారువిచల • స్నేత్ర న్మనోహరిణి

శ్రీరంజిల్లగ నాసుభద్ర నిచట • కేపట్టకే యింటి కే

నేకీర్తి జననేర్తు నిక నయయో • కృష్ణ! యశోదాతమ్మ.

కృష్ణ—అర్జునా! నీకిది యేమివెట్టి. అందనిమూనిపండ్ల కట్టులు సా

చుట తగునా?

అర్జు—వాసుదేవా!

గీ. అమితమగుప్రేమ ననుభవిం • పమదినెంచు

నద్ది యందనిమానిపం • డాయె నొక్కొ

స్వల్పమగుకూర్మి నీవిష్టి • పటపినయెడ

వెలది నాపాలిభాగ్యమై • వెలయదొక్కొ.

కృష్ణ—అర్జునా! గతించినదానికై యెంత చింతించిన నేమిలాభము?

నీవాసుభద్రపై నిక నాశ పడలుకొమ్ము.

అర్జు—బావా! లాభము లేదా! నన్నాసుభద్రపై నాశ పడలుకొ

మ్మనుచుంటివా?

గీ. అతివపై బ్రేమ నేనిను • మంతమాన

నాడితప్పనివాడ వీ • వగుదుగానఁ

గాంత నిడి ప్రాపు లేకున్న • గడియలోనఁ

బ్రాణములఁ బాయుదును నీదు • పదములాన.

అర్జునా! ఏమి? నిన్ను నేరమృని కబురంపియుంటినా?

అర్జు—మఱి పంపలేదా?

కృష్ణ—ఎవనిచేత?

అర్జు—మనప్రియమిత్రుడగు ప్రతివిందునిచేత.

కృష్ణ—ఏమని?

అర్జు—నాకు నీచెల్లెలి నిచ్చి వివాహము గావించెద నని.

కృష్ణ—(నవ్వుచు) ఏమీ! నిను రమ్మని కబురంపుటయే గాక నీకు నాచెల్లెలినిచ్చి వివాహ మొనరించెద ననికూడఁ జెప్పియుంటి నా? పార్థా! నీకీమధ్య భూప్రదక్షిణము సేయుటలో నేమైన మతిభ్రమణము గలిగినదా యేమి?

అర్జు—బావా! నాకట్లు జరిగియుండలేదు. నీవు నిశ్చయముగఁ గబు రంపి యుంటివి.

కృష్ణ—ధనంజయా! ఏల యిట్లు బహుమానించుకొనెదవు?

అర్జు—అయ్యో! బావా! అటులైన సుభద్ర నీయవా?

కృష్ణ—అది నాయిష్ట మెట్లగును? మాయగ్రజఁ డామె నివివటకే సుయోధనున కిచ్చుప్రయత్నమున నున్నాఁడు.

అర్జు—ఔనది నిజమే. బలరాముఁడు దుర్యోధనున కిచ్చుటకై గట్టి పట్టు పట్టుచుండె ననియు నేనెటులైన సుభద్రను నీకే యొ సంగెద ననియుఁ గాదా నీవు కబురంపితివి!

కృష్ణ—నన్నేమిచేయుమనియెదవు? నాశక్తివంచన తేక చెప్పఁదగిన మాటలన్నియుఁ జెప్పితిని. కాని మాయన్నగా రందుల కీయ హస్తరే. ఎన్నఁదోదగినముచ్చట లిప్పుడు చెప్పుచుంటివా?

అర్జు—బావా! నీవు ముఖ్యముగాఁ జెప్పినయెడల బలరాముఁడు విస కుండునా?

దంపకము.

శ్రీమన్మహాదేవ! శ్రీకృష్ణ శౌరీ మురారీ హరీ దాసవారీ ము
నిస్తుత్యశ్రీవేణుగోపాలమూర్తీ! జగద్భద్రసంధానకీర్తీ! హృషీకేశ
లోకేశ యాశా మహేశా మురద్యేషి శ్రీభావనారాయణా ద్రావణీ
మానసంరక్షణా దేవకీనందనా శ్రీజగత్పావనా గోవికామానచోరా
శుభాకార యోవార్ధిగంధీర యోభక్తమందార యోచిద్విలాసా జగ
ద్వాస యోశ్రీనివాసా భవద్దర్శనం భేను గాంక్షించి నీపాదపంకేరు
హంబుల్ మది న్నిల్పి భావించి కీర్తించి పూజించువాడ౯ సునాశీర
పుతుంగుడ౯ బాచుడ౯ నేదీనుడ౯ వేడెద౯ వేగరావే కృప౯ బ్రావ
వే వాసుదేవా నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమః.

అదిగో! భక్తవత్సలుం డగుశ్రీకృష్ణుడు నాయంతులికరుణాతి
రేకమున నిటు వేంచేయుచున్నాడు. (అంతటఁ గృష్ణుడు ప్ర
వేశించును.)

అర్జు—దేవదేవా! బావా! నమస్కారము.

కృష్ణ—ఇష్టప్రాప్తిరస్తు. అర్జునా! నీభూప్రదక్షిణవృత్త మైనదా?

అర్జు—దేవా! నీదయవలన నై నది.

కృష్ణ—నీవిద్రప్రథమున కరుగివలసిగడుపుకూడఁ గడవవచ్చినది
కాదా?

అర్జు—ఔను.

కృష్ణ—అట్లే న నీవిపు డిట్లేల వచ్చితివి?

అర్జు—నీదర్శన మొనరింపవలె ననుకుతూహలముచేతను నన్నిదివట
కు నీవు రమ్మని కబురంపియుండుటచేతను.

కృష్ణ—(తనలో) ఈతడు తప్పక సుభద్రకొఱకే యరుదెంచినాడు.
నేనిప్పు డీతనిఁ గొంచె మాడించి చూచెదను. (ప్రతాపముగా)

చాలదిశము లైది కావున

గీ. అచట నావారై దెలియక • యగ్రజంఘ

స్వాంతమందున మితిలేని • చింత నులిమి

గాన మిత్రము! నీపు నీ • క్షణమునందు

వేగ జని నాశుభముఁ దెల్పు • వేడికొందు.

విశా—చరే! అటులైన నీకె వెల్లక విప్పనా! నీయలిపాఁయిప్రకార
మే యాచరించెదను. కాని నీవక్కడి కరిగి వెంటనే వచ్చెదవు
గదా.

అట్లు— గీ. మిక్కిలూ యటు నడచి • మితియుఁ గూడఁ

గడవవచ్చెదవారక కేగి • కడుముదమున

సజ్జనాభుని దర్శించి • యతనియొద్ద

సెలవుఁ గైకొని వస్తునే • శీఘ్రగతిని.

కావున నీవిప్పుడే పోయి యన్నగారితో నన్నిసంగతులు విన్న
వింపుము.

విశా—అకటా! నిన్ను విడిచిపోవుటకు నామన సంకోచములేదు. నే
నేమిసేయుదును? పోనక విప్పదు గదా! (అరినిమ్మరిమించును)

అట్లు—నకలప్రదేశములం దరిగి స్వతీర్థములు సెమించితిని గదా!
ఇక ద్వారక కేగి శ్రీకృష్ణుని దర్శింపవలెను. ఇదివఱకే నాకుఁ
దనచెల్లెలి నొసంగి పొడ్డి చేసి నది యంతఃకు కబురంబు
యుండెను. కావున నాతనియనుగ్రహమున శుభవ్రాతెల్ల
నఁ జేపట్టవలయును. (కొంతదూరము పడచి) మునుముందుగ
నేనిచ్చోటనే యాయదావంశతిలకుని సందర్శించి కార్య ము
హింనుట కర్తవ్యమని తోచుచున్నది. కావున నాతనిఁ బ్రో
క్షించెద. (దోరిల్లి నిమిత్తలొననుండు)

న నేలుకొనఁ బ్రార్థించుచున్నదాన.

అట్లు—(సంతోషముతో) నేనిప్పుడుగదా ధన్యుడ నైతిని. (అని చెక్కిలి ముద్దువేట్టుకొనును)

(తెరవాల్తును.)

(సౌభద్రతీర్థముపైభాగము.)

(ప్ర)వేశము. అర్జునుడు—విశారదుడు)

అట్లు—విశారదా! పుత్రైవతి యగుచిత్రాంగదను విడిచి వచ్చినవిచారము సౌభద్రతీర్థంబునఁ జరకాలమునుండి మకరులై కృశించుచున్న లలిత, పద్మ, సౌరభేయి, సమీచి, నందలనెడు నప్పరస్త్రిలశాపముతోఁ జాలవఱకు నశించినదినుమా !

విశా—అందుచేతనేకాబోలు నిన్నటినుండియు నీముఖారవింద మంత కంత కంద మొందుచున్నది. అర్జునా ! దీనికేమిగాని నీవింక నిట్టిమార్పుల నెన్నిచోట్ల నందవలసియున్నదో గదా !

అర్జు—మిత్రమా ఇంక నవసరము లేదు. మిగిలియున్న దొక్కటియే గదా !

విశా—అయొకటి యేది?

అర్జు—ద్వారక కేగి శ్రీకృష్ణుని దర్శించుట.

విశా—అహా ! ఇంక నదొక్కటి యున్నదా ?

అర్జు—ముఖ్యమైనదే యిది.

విశా—అట్లైన నిప్పుడు చేయవలసిన దేమి ?

అర్జు—నమియును లేదు. నీవేక నింటి కలుగవలెను.

విశా—అయ్యో ! అది యేమి ? నేనచ్చటికి రాఁగూడదా ?

అర్జు—రాఁగూడదని గాదు. అన్నగారిని వీడ్కొని వచ్చి యిప్పటికే

తెఱవ! నీరయావృష్టి నకా • జేల్పరాజె
మాటవిసరా జె; నామీదఁ మనసులేజె.

మదవత్రి! పలుక వేమి?

ఉ. కానుకగాఁగ నిత్తుబిగి • కౌగిలి, పల్కజె కీరవాణి; నీ
జానుడితేనె నాచెవుల • నానఁ గృపారసధారనాన న
న్నానన మెత్తి చూడు నలి • నానన; గోలతనాన నేల లో
నానఁ జలంబు; నీకు మకు • నానసుమీ; విడు నాన యింటిలకొ.

నీ. మకర కేతనుఁగూర్చి • మకరికాలతలు నీ

చెక్కుల వ్రాయంగ • మృక్కుకొంటిఁ
గునుమాకరునిఁ గూర్చి • కుసుమమాలికలు నీ

వేసలి దులుమంగ • వేడుకొంటి
గంధపాహనుఁగూర్చి • గంధసారంబు నీ

గుబ్బలఁ బూయంగఁ • గోరుకొంటి
మృగలాంఛనునిఁగూర్చి • మృగమదంబున, నీకుఁ

దిలకంబుఁ దిద్దఁ బ్రా • ధ్ధించుకొంటి

గీ. నిన్ను వరియించునప్పుడే • యిన్ని సేయు

పాడ నని మున్ను శృంగార • వసములోనఁ

గూర్చిమీరింగఁ గౌగిటఁ • గూర్చి సన్ను

పలపెఱిగి యేలుకొంగడే • కలికిమిన్న.

(కొంగిలించుకొనఁబోవుచు)

చి ౨౨—(త్వరితముగ వచ్చి కొంగిలించుకొని) మనోవల్లభా! జేసా
మాటకొఱకే చూచుచుంటిని. నాపై మీకెట్టిప్రేమ గలదో
కనుగొన నంచి నేనిట్టియవిధేయత నొసేరించి మిగులఁ దప్ప
నర్పితి. నాయపరాధము మన్నించి నన్నుత్థరితానురాగము

లేయు నెట్టింగిచి కూతునకుదృష్టిలువానిని దొంగలంబునకు
సాగుచి జేయవలయునని కోరుటయు, దాని కర్జును నొడంబఱ
చి యథావిధిగఁ జరిణయ మొనరించుటయు నేటితో ముగిసి
నవి. నామిత్రునికేకఁ జత్రాంగదయే లోకమునలఁ దోచు
చున్నది—బొంట్లగుండుటలో వింత యేమున్నది?

క. హరిపతి నడుమున కోడె

గరువపునడకలకు నోడె * గజపతియింకనీ

అరపతి లోనగుటరుదే

వరవర్జినిమెఱుగువాడె * వాల్మీకిపులకుఁ.

ఇదిగాక

ఉ. చక్కచిక్కవ్యకామశికి * జక్కచివార దగుప్రాణనాథుఁడుర
జక్కనిశోభనాంగునకుఁ * జక్కనియింతియుఁ గల్గు టబ్బుగర
బెక్కడ; నిట్లు లుండవల * దే! రశిదేవికి సాటివచ్చు బో
యిక్కనకాంగి! మన్మథుని * కీ డితఁ గిడితఁచూపనంపడి.

ఇట్టి యానందపారాశి నోలలాడునప్పుడును దోడ్కొని పోవు
టనుచితమే యైనను నాతం డింకను నేనింపవలసినతీర్థము లనే
కములున్నవి. కావున నేనిపు డేగి యాతని నెల్లెవఁ బ్ర
యాణోన్ముఖుని గావింపక తప్పదు. (అశికి జనుచున్నాడు)
(అంతఃపురము—అర్జునుఁడు చిత్రాంగదయుండఁగఁ

చెరయెత్తఁబడును.)

చిత్రాం—(సిగ్గుతో నిలుచుండును.)

అర్జు—(చిత్రాంగదనుసమీపించి) (అయ్యా! ఇంకనుసిగ్గేల)

గీ. ప్రీతి నడురయి నను బల్కు * రింపరాదె

శిలగి నాచేతఁ గేలుఁ గీ * లొలుపరాశ

లమిన్న, పుష్పాడిచే మరుని బూజించినతీరుఁ జూడుము. (మి
హొకవైపు) ఇదగో! నన్నట నీకురువకమును కాంగిలించుకొన్నా
గా శంకుకొనినయాచక్లోరాక్షి మొనగుబ్బకస్తురిసాగనుఁ జా
డుము. (కొలనుదరికేగి) ఇదె యిక్కాసారమున నక్కాంతా
లలంఘ జగమాడుటచేఁ గాబోలు మేనిజవ్వాళికమ్మతావి
యెల్లు గుబాళించుచున్నదో చూడుము. అమ్మో! విశారదా!
ఇన్నన్నియుఁ గిక్కొ మఱింత నాతాప మధిక మేయగుచున్నది.

ఉ. బంగరుహంగలపరి • పాటిచనుంగవ; మీలసూటి, ర
ఘ్నంగనుదోయి, చంద్రప్రతి • కోటిమొగం, బెలదేటిధాటిక
న్నంగడుపెటివే కి; పలి • నంబులసాటిపిఱుం; దయారె! చి
త్రాంగదపాటిశోకల • దా మఱి లేదిక మాటలేటికి.

కావున మిత్రమా! నేనామె స్థాయినిఁ బరిణయ మాడవల
యు. నీవిప్పుడే పోయియావద్వృత్తాంత మారాజసత్తమున
కెఱింగించి వివాహమాచరించుట కెల్ల న నొప్పింపవలెను.
శ్రమ యని యెంచక నీవీకార్య మతిత్వరితముగ నొనరించి
నాకన్యంతసంతోష మొనఁగూర్చవలెను.

విశా—మిత్రమా! ఇంతకన్న నున్నదా! నేనిప్పుడే పోయి యాతిని
నొడంబఱచివచ్చెద.

అర్జు—త్వంగ రమ్మ (ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

(విశారదాఁడు ప్రవేశించును.)

విశా—అమ్మయ్య! ఇప్పటికి నాకొకింతమనశ్శాంతి కల్గినది. నేనావి
ధముగ అర్జునునిచేఁ బ్రేరేపించిబడి మలయధ్వజక్షితీశునొప్పి
కరిగి యావద్వృత్తాంతము వినిపించుటయే నాతం దండుల
కన్యంతసంతోషమున నొప్పుకొని తనవంశాచారప్రకార మం

చీత్రాంగి—నెచ్చెలులారా! మనము నేడిచ్చటనే తడవు మనలితిమి.
* మనకై మనతల్లిదండ్రులు నెమరుచుందురు. కావున వేగిర
చురుగుదము రండు.

అర్జు—అయ్యో! ఆచిలుకలకొలికి యప్పుడే గృహంబున కేగ నుద్య
మించుచున్నది. నే నింకేమి పేయుదును? విశారదా! ఇమ్మత్త
దయానంబోలునుందరాంగు లెందైన నుందురా?

ఉ. చందనగంధినెన్నుదురు * చందురులో నగఁబాల, బాలము
ద్దుదెలిచూపులంగజని * తూపులలోపల మేల్తరంబు, లిం
దిందిరవేణిమోవి యెల * దేనియలోనికరంపుఁదేట, యే
మందము మందయానమొగ * మందము? మీఱునవారవిందమున్.

కమల, విమల—నభ! చిత్రాంగదా! యిక మననివాసముల కరుగు
దమా!

చిత్రాం—శీఘ్రముగఁ బోదమురండు. (మువ్వురు నిష్క్రమింతురు.)

అర్జు—అకటా! విశారదా! ఎంతమోసమాయెను! నాప్రియురా లిం
కను నిచ్చటనుండునేమో! దరికిం జని సంభాషింపవలె నని
కొండంతయాశతో నుంటినిగాని, యిట్టిమె యరుగునని యె
ఱుంగనైతి. కానీ మనమాచిత్రాంగద విహరించినస్థలంబున
కైననరిగి కొంతవిశ్రాంతి గల్గించుకొందము రమ్మత్త. (అని
కొంతదూరము నడచి పాదములజాడఁ గని) విశారదా! ఇదిగో
చూచితివా? యావార్తంటిసంచరించినయగులజాడలందుఁ జ
ద్యచిహ్నంబు లెట్లుకాన్పించుచున్నవో. (మంటపముఁజూచి)
ఇదిగో! ఆదవరాలు కొలుపుచేసినజీవదంతపుజవికెయం దమ
ర్వజడినచిత్రీవతిమ లెంతచిత్రంబుగ నున్నవో చూడుము.
(ఇంకొకవైపున) ఇయ్యెడ నీపొన్న గున్నలతిన్నెయంబాయన్ను

నెన్నుదురుతోడ మార్కొని

మున్నెందఱుఁ జూడ రేక ♦ మోవకయున్నా.

క. కమలముల నుజ్జగింతు

గుముదమ్ముల బుజ్జగించు ♦ గొమచూపులు; పు

న్నమచందమామ వెలుగుల

కొమరంతయుఁ బుకికిపుచ్చు ♦ కొనఁబోలుఁజూచి.

క. నడుమెంతసైక? మోహో

పిడికిటిలో నణఁగుఁ బెళుకు ♦ బేడిసమీలన్

గడకొత్తుఁ గన్నులారా!

జడయందము జెప్పఁ బాఁవ ♦ జగతింగలదే.

అద్దిరా!

శా. చెండ్లా గుబ్బలు; జాళువా తేళుకులా ♦ చెక్కిళ్లఱ్ఱాల్; సింగిణీ
విండ్లా కన్నోమ; లింద్రోలనుణులా ♦ వేణీరుచుల్; తమ్మిలే
దూండ్లా బాహువు; లింతచక్కదన మెందుం గాన; మీజవ్వని
బెండ్లాడంగలవాడు చేసినదిచు ♦ మీత్రాగ్య మూహింపఁగన్.
మిత్రమా! యిక్కన్యారత్న మెవఁడయో నీ వెప్పుడైన గనివిని
యుంటివా?

విశా—నేనిదివట కీమె నెన్నఁడును జూచియుండలేదుగాని;

క. మలయధ్వజబాహుజను

స్త్రీలకునిగారాబుబట్టి ♦ చిత్రాంగదపే

రలఘుకులశీల, గుణములు

గలదీకన్యయని చెప్పఁ ♦ గావించి నృపా!

అర్జు—సరియే. మంచినంగతినే చెప్పితివి. అదిగో! అవగలాడి తి

రిగి యేమియో మాటలాడఁబోవుచున్నది. అక్కర్లింపుము.

కృములంబట్టిచూడ నాసతీతిలకము కన్యయే యని స్థిరపడు
చున్నది. భళిరే! ఏమియిమానవతీమణి చక్కఁది కము.

సీ. మంగళస్నానసం • భ్రమము తెల్పెడునీతిఁ

గెలనఁ గామరి • కొలఁదేలి

భవళముల్ విని మౌక్తిక • పదెప్పెడునీతి

హానిఁ గోలులఁబుట్టు • లాలకించి

తెలుఁగొలువొందు • త్తిరము తెల్పెడుచాయఁ

కొన్ననల్ మౌక్తిక • కొలఁదిసోనఁగి

బువ్వఁ భజియించు • పోలువు గెల్పెడిజాడ

గమిగూడికొని మరం • దములుగోలి

గీ. తనకుఁ దోడ్పాడ నగుపెండ్లి • కనఁబడంగఁ

జేయునటువలె గారాబుఁ • జెలులఁగూడి

గనులపండు వెసంగ ని • వ్వనమునందు

రాణిమారెడు నిద్రి యే • రాజసుతయొ.

గీ. ఈనెలందియెడిల్ పుండి • లో నెలొన

మానెంతలఁటంబు • లేనెలంత

యీసువా శిరదశ్శ్రీ • యేసుపాణి

బూవిడారుమ్మగీమద • శ్రీవిడారు.

౩. వా శ్రేకు బింబమెఱుల

మేలులకింపులపనా? • మిసిమిఁ గ్రొమ్మి

చేతుల; చేతుల క్షము

లేతుల, లేతుల నెలందు • నీచెలితులయే.

౪. కన్నెనగుమోముతోడం

బున్నమచందురు నాటి • బోలుపవచ్చు

కొని రమ్మ.

చిత్రా—ఏమేచెల్లీ! నాతో నిహాస మాడుచుంటేవా? నాకుండు
నిపుష్ప మొందు గ్రహించుకొని రమ్మంటేవి, నాకొత్తై
వేటుగ నొకపుష్పరాజం బుండునా నేమి?

మల—సభ! విహాసముగాదు. నీకును మాకును భేదము లేదా. నీవు
మహాగాజేంద్రావ్రాకవు. అందుపై నత్యంతలావణ్య మగు
యావన మంతురించినది. ఇప్పుడిచ్చట నెవరైన ననన్యనా
మాన్యసుందరయావనం డగురాజభాలుం డొకండు తటస్థిం
చునెడలు నానిచే వరింపబడునట్టియర్హత నీకుగాని మాకే
ట్లు లభించును? అటులే పుష్పరాజ మని ప్రఖ్యాతి నొందిన
యాగులాబిపూవును స్వీకరించుటకు గాజబాలిక వగునీ వర్ష
రాలపు గావున నట్లంటిని.

చిత్రా—విమలా! చూచితివా? కమలశ్రీదత్తనము. అనుంగునెచ్చె
లుల మగుమనమువ్వురకును భేదభావములు గల్పించుచు దన
వాక్యాతుర్య మంతయు నిక్కడనే గనబడుచుచున్నది.

విమల—చెల్లీ! చిత్రాంగదా! కమలమాలలలో భేదభావ మేమున్న
ది? దైవానుగ్రహముచే నట్టిపురుషుండు శ్రుతికాలముననేనీకు
లభింపగలఁడనుచిహ్నములు సీమోగునంటే విప్లవముగఁ గా
న్పించుచున్నవి కావున స్వల్పకాల మింకఁదాల్చిచోఁ గమల
వర్మినవాక్యము లనత్యయంలో సర్వములో కనిపెట్టగలము.

చిత్రా—సఖులారా! మీరిరువు కేకిమయి నన్నెట్టియెగతాళివృ
నంగములు చేయుచుంటిరే! చాలు బాలు. ఇంక నట్టియనవన
రపనినంగములఁ గట్టిపెట్టుడు.

అర్జు—అహ! విశారదా! వింటివిగదా వారిపల్కులు! ఆచారికత్తెలవా

చిత్రా—ఔనటువోయి యాపుష్పములఁ గొన్నిటిఁ గోసికొండము.

రండు. (అని చెట్టును సమీపించి యొకపూవుఁగోసి) చెలులా

రా! చూచితిరా! దీనిసారథము? (అని చూపించుచున్నది.)

విమల—చెలీ! చిత్రాంగదా! దీనికేమి గాని యావాజపూఁబాదరిండ్ల

కడ మనోహరములైన పూలచే నిండియున్న యాసంపెఁగచె

ట్టుం జూచితివా?

చిత్రా—అపూవులంగూడఁ గొన్ని గ్రహింతుము రండు. (అని చె

ట్టుదరికిం జని పూలు గోయుచుందురు.)

(అంతట నద్దనుఁడు విశారదునితోఁ బ్రవేశించును.)

అద్ద—మిత్రమా! విశారదా! చూచితివా? యీవన మెవ్వరితో గాని

సేత్రపర్వమై చెందమున కమితానంద మొసంగుచున్నయది.

మనమీచంద్రకాంతశిలావేదికలపైఁ గొంతతడవు విశ్రమించి

మఱిపోవుదము.

విశా—అద్దనా! ఔను. నీవిదివఱకే మార్గాయానముచే మిగుల నల

సితివి. కొంతతడ విందు విశ్రమించి యీపూఁగొలంకులనుండి

మెల్లమెల్లగ వీచెడునీచల్లగాలిచే గొంతవిశ్రాంతిఁ బొందుము.

(ఇద్దఱుఁగూర్చుందురు.)

చిత్రా—చెలులారా! మనగృహంబులకుఁ దీసికొనిపోవుట కింకను

గొన్ని పుష్పజాతులం గోసికొండమురండు.

అద్ద—(అటుచూచి) విశారదా! యిచ్చట నెవ్వరో మువ్వకుఁద్రీలు వ

నవిహారమునల్పుచు నేమేమియోమాటలాడుకొనుచున్నటు

లున్నారటు వినుము.

కమల—ఔనుచెలీ! మేమిచ్చటనిబొందుమల్లియలఁ గోసికొనుచుందు

మందఱిగి నీవును నీనుం దగినపుష్పరాజం బొందు గ్రహించు

అర్జు—మిత్రుడా! మన మిప్పుడు మంచుగొండవనీసరప్రాంతమున
కరు కెంచినారము. ఆహాహా! యీహిమగ్ని యెంతనిడివిగలి
గి వెలుగొందుచున్నదో చూచితివా!

సీ. పదియూనివన్నె • బృలి రాచకూతురు

పట్ట పురాణిగా • బరగుజాణ

పతియగ్ధదేహంబు • సతి యంట నిజముగా

బ్రబలుకన్నియ గన్న • భాగ్యశాలి

ముజ్జగముత్ర సవిత్ర • ముగ్ధజేయతీర్థము

గొనసాగజేసిన • యనఘమూర్తి

భూమిధరా రాతి • చేమొక్కవోవని

యరిదిచిడ్డని గాంచి • నట్టిమేటి

గీ. యోషఘల మొలపించిన • యుత్తమండు

చల్లదసముల కెల్లదీ • యగురుండు

సకలమాణిక్యరాశికి • జననసీమ

యానగస్వామి సద్గుణ • స్థానభూమి.

మనమీగిరిరాజము గన్నులార దర్శించి మఱిపోవుదము.

విశా—మంచిది. (ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

మనీపురము—ఉద్వానవనము.

(చిత్రాంగద కమల విమలయనుచేలలతో బ్రవేశించును.)

చిత్రాం—సఖిలారా! సకలసంతోషజనకం బైనయీపుష్పవనము
గనుగొంటిరా!

కమల—సఖీ! చిత్రాంగదా! వీంతమితగుమొగ్గలం దొడిగి కనుల
కానందము గొల్పుచున్న యీచేమంతిచెట్టుం బాగుము.

గం బొచరించువిధం బంతయు నామెకుం దెల్పి యెట్టకేల కా
మెయ్యఁ గుమారరత్నంబును నచ్చేటనే యుండునట్లు దంబు
చి నచ్చితిని.

విశా—(ఆశ్చర్యముతో) ఏమి నీకుఁ గుమారుడుకూడఁ గల్గెనా ?

అర్జు—కలుగుటయేగాక యాశిశువునకు జాతక ర్పాదిక్రియ లాచరిం
చి యిలావంతుఁ డనునామధేయ మొసంగుటకూడ జరిగినది.

విశా—మిక్కిలి సంతోషము అర్జునా ! ఇంకొకమాట యడుగమఱ
చితి. నిన్నాయులూచి తనమోహనవిద్యచే నాగలోకమునకుం
గొనిపోయిన దంటివి. నీవిప్పు డట్లు రాఁగలిగితివి.

అర్జు—చెప్పెదవినుము.

ఉ. ఆమదిరాక్షిభోగవతి • యజ్ఞనదిఁ గుంకఁగజేసి, తత్పర
స్థేముని హృతకేశ్వరు భ • జుప నొనర్చిటు తోడితెచ్చి, న
న్నీమహి నిల్పి యేగ నిడ • యిప్పుడె, నన్నడబాయలేనియా
ప్రేమ మదిత యంత యనిపేర్కొనఁగానిక శక్యమే సఖా.

విశా—ప్రియసఖా ! చెప్పెడిదేమి.

ఉ. మౌఖరిమించ నీవగిది • మాటికిఁదెల్పుగఁ జోద్యమయ్యె నా
వైఖరి విన్న ? నేమనఁగవచ్చు • నహో మనుజేంద్రచంద్రు
శ్శేఖరః చిల్వరాకొలము • చేడియ నొక్కఁడె జెప్పవలె ; నీ
రేఖ గనుంగొన న్వలవ • రేఖచరముఖసుందరీమణుల్.

అర్జు—విశారదా ! దీనికేమిగాని మనము పురంబు వెలువడి యిప్పటి
కే చాలదినంబులైనది. ఇంకను సేవింపవలసినతీర్థము లనేక
ము లున్నవికావున త్వరగఁ బోవలయును.

విశా—అటులైన సేదవుము. (ఇద్దఱుఁ గొంతదూరము నడచిన
పిమ్మట)

ఉ. ఆయెలనాగవేళి మెఱుఁ ♦ గారుకటారికి మానటకే డగుం
బోయనవచ్చు; సమ్మెఱుంగుఁ ♦ బోడిపిఱుందు సమస్తభూమికి
రాయలనంగవచ్చు; సల ♦ రాజనిభాస్యయెలుంగు గట్టివా
కోయిలకంచుకుక్తి కల ♦ కుబయకాఁ డనవచ్చునెచ్చెల్లీ.

విశారదా! అచ్చటిశృంగార మెంతనికొనియాడుదును.

సీ. మరునిగెల్పుల కథా ♦ మహిమమ్ము విలసిల్లు

నొఱపుఁజత్తురునీవి ♦ నుల్లసిల్లు

వీనుల కమృతంపు ♦ సోనలై వర్తిల్లు

శారికాముఖసూక్తి ♦ సందడిల్లు

కస్తూరికాదిను ♦ వస్తులఁ బ్రభవిల్లు

పరిమళమ్మల జోకఁ ♦ బరిఢవిల్లుఁ

జెప్పుఁ జూపఁగరాని ♦ సింగారము ఘటిల్లు

పెక్కుశయ్యలసాంపు ♦ పిక్కటిల్లు

గీ. వింతహరువులపనులచే ♦ విస్తరిల్లు

దివ్యమాణిక్యకాంతులఁ ♦ దేజరిల్లు

నందములకెల్ల నందమై ♦ యతిశయిల్లు

పాఁపజవరాలిబంగారుఁ ♦ బడకటిల్లు.

ఉ. చెప్పెడి దేమి! కన్నుగవ ♦ చేరల కెక్కుదు; చంద్రబింబమే
తప్పదు మోము; మోవి సవఃతాచివు; రెక్కడిమాట; గొప్పకు
గొప్ప పిఱుందు; గబ్బిచను ♦ గుబ్బలు కౌగిటి కెచ్చు; జాళువా
యొప్పులకుప్పమేను; నడు ♦ మున్నదో లేదో; యెఱుంగనింతికి
విశా—అర్జునా! అటులైన నివ్వజానతీమణిం గూడ వెంటఁబెట్టుకొ
నియే వచ్చితివా యేమి ?

అర్జు—లేదు. నాకొఱకై నీవు నెమకుచుందు వనియున్నభూపదమ్మి

(అని తెరవంక దృష్టి నిలిపి) ఆవచ్చువా రెవరు? అర్జునునివలె నే కాన్పించుచున్నాడే (అర్జునుడు ప్రవేశింపగా జూచి) అరిగో నిజముగ నర్జునుడే! (అని యత్యంతసంతోషమునఁ గౌఁగిలించుకొని) మిత్రమా! అర్జునా! ఇన్నిదినములనుండి నన్నిట్లు దుఃఖాబ్ధిపాలు చేసి నీవెందరిగియుంటివోయి. నిన్నుం గానక నేననేకప్రదేశములఁ దిరిగితిరిగి వేసారి తుదకు నాయదృష్టవశమున నిన్నిప్పు డిచ్చోటనే తిరిగి దర్శింపఁగలిగితిని. ఇప్పటికి నాస్నేహములు గూటఁ బడినవి.

అర్జు—విచారదా! నాకథయంతయుఁ జెప్పెద వినుము. నన్నులూచి యనుభవంగమ రాజకన్యక మోహించి నాగలోకమునకుం గొంపోయి నన్ననేక ప్రియదీనాలాపరచనలచేఁ బ్రార్థించి తుదకునాయొడబాటున నాకామ భార్యయై యైనది. ఆహాహా! సుహృద్వరా! దానిహోయ లేమనవచ్చును.

ఉ. చెంగున దాటుచూపు లిరు ♦ చిక్కనిబేడినలేమొ మీటినఁ
గ్రంగనవాఁగుగుబ్బలు చొ ♦ కారపుఁదాళములేమొ; రూపమా
సం గననైన చెక్కిళ్లు ♦ నాకెపుటద్దములేమొ! చొక్కమా
రంగునమీఱుదానియధ ♦ రంబును గెంపగునేమొ నెచ్చెల్లీ.

విశా—సఖా! మంచిపనియే జరిగినది. నాఁటిదినమున నే గంగానదీనమీషమునఁ గాంచినపనితారత్న మీమయే కాఁబోలునేమి!

అర్జు—బౌసీమయే !

చ. అలజడయందమున్ మెఱుఁగుటారు మిటారము నాకుముందుగాఁ
జలువకొలంబంటుఁడ జెలి ♦ చెప్పక తొల్తినె చెప్పె; దత్తనూ
విలసన మెన్నఁ గన్నదియు ♦ విన్నదిగా; దిలలో లతాంగుల
ప్సాలఁతుక కాలిగోరులకుఁ ♦ బోలకుఁ పోయియే మొ తారకల్

శ్రీ

విజయవిలాసనాటకము.

చతుర్థాంకము.

(విశారదుడుప్రవేశించును.)

విశా—అకటా! నాప్రియమిత్రు నర్జునునిం గానక నే దిరుగరాని ప్రదేశములన్నియుఁ దిరిగి పడరానికష్టము లెల్లఁ బడి తుదకు విఫలమహారథుడనై యెప్పటిప్రదేశమునకే యుపదెంచితి. నేనిం కెన్నివసములం దిరుగుదు నాతని నేవిధంబునఁ గనుగొందు. ఇంక నింటి కేగుటయే కర్తవ్య మని తోచుచున్నది! అయ్యోగృహంబున కరుగుటెట్లు! ఈతనిజ్ఞేమనమాచారములం దెలియఁజేయుచుండుటకై గదా, నన్నీతనినెంట ధర్మజ్ఞుం డం పెను. ఇప్పు డీవార్త నేనెట్లుగాఁ బోయి విన్నవించును. ఆహా! రాత్రిభాగ మనియెచ నెంచక నాలోసైత మించుకయుం దెల్పక యిట్టి సాహసకృత్య మర్జునుఁ దేక్కియ నొస ర్చెనో నా కెంతయు నాశ్చర్యకరముగ నున్నది. నేసాయంకాలమువఱ కిక్కడనే కనిపెట్టుకొని యుండి నేడును నాతనిజాడ పొడఁగా నకున్నచో నిఁకఁబోయి యావద్యుత్తాంతము ధర్మజ్ఞున కెఱిగించుటయే శ్రేయమని తోచుచున్నది. (అనిపరికిమిం చుచుఁ గుడిక న్నదకుట సూచించి) నేఁడిలోహో నాకుడిక న్నదఱుచున్నది, మిత్తునిసంవర్ధనలాభము గలుగునేమో!

ద్యౌగర్భంబున సుపుత్రుఁ ♦ డొకఁ డుదయించెన్.

ధీమం—హో. ఇదియూ సంగతి. ఇప్పటికి నృప్తమైనది. నేను వచ్చుచుండఁ ద్రోవలో సంభాషనల కని కొందఱును భోజనముల కని కొందఱును, వేడుకలఁజూచుట కని గొందఱును, పఱుగులిడి పోవుచున్నారు. నేనప్పుడు ప్రశ్నింప వారేదియో నుడివీరి గాని తొందరగఁ జెప్పటచే నాకది బోధపడలేదు. ఇప్పటికాసంశయము పూర్తిగఁ దీఱినది.

మణి—అయ్యో మిత్రమహా ! నీవు వచ్చుసరికే జనులందఱు దెంచుచుండిరా ! అటులైన నేనిప్పుడే పోయి వారందఱిని సత్కరింపవలెను.

ధీమం—అయ్యో ! ఇంకను వారిసంగతులఁ జెప్పకయేపోయెదవా ! కుమారుడు కలిగినపిమ్మట నేమిజరిగినదియుఁ జెప్పి మఱి పొమ్ము.

మణి—కుమారుడు కలిగినపిమ్మట జరిగిన దేమున్నది ? ఇంకముదు జరుగఁబోవువేడుకల నీవే చూచెదవుగాక రమ్మ పోదము.

ధీమం—అటులైన పద. (ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

ఇదితృతీయాంకము.

ధీమం—మిత్రమా! అట్లు గాదు. వారిచరిత్ర వినుటకై నాడెందము
చాలతోందరఁ జేయుచున్నది. నీవిప్పు డెట్లైనఁ జెప్పక
తప్పదు.

మణి—అట్లులైన వినుము. ఉలుచి యర్జునుని గామించి యీలోక
మునకుఁ గొనివచ్చినది. పిమ్మట వారిరువురు గాంధర్వవివా
హముఁ జేసికొన్నారు.

ధీమం—ఆ? ఏమిటి. గాంధర్వవివాహమే చేసికొన్నారా! భేష్. మి
త్రమా! వివాహ మన్న గాంధర్వవివాహమే వివాహము.
ప్రేమయనిన నాదంపతులదే ప్రేమ. నాకట్టివారిని జూచుట
కును వారిచరితలు వినుటకును, మిక్కిలి ముచ్చటగునుమా!
అట్లులైన నిప్పు డాయర్జునుఁ డామెపై మిక్కిలి మనసుదగిలి
యుండవచ్చునని నేడలంచెన.

మణి—సఖా! సందియమేమి?

గీ. నాగరికముడౌ గలమంచి • బాగరియఁట
నాగవాసములో వింత • నటనలదఁట
కులుకుగుబ్బలప్రాయంపుఁ • గోమలియఁట
వలచి పలపింపదే యెంత • వారి నైన.

ధీమం—నీవు చెప్పినది నిజమే! పెండ్లియైనతరువాతివృత్తాంత
మేమియో చెప్పుము.

మణి—తరువాత నాయర్జునుఁ డామెపై గాఢానురాగమున మనసు
దగిలి యుండెను.

క. ఈగతి రతికేళీసుఖ
సాగరమునఁ దేలియున్న • సమయమునఁ బ
ద్యోగిం బెటువంటిదో న

తృతీయాంకము.

నాగలోకము.

(ప్రవేశము. ధీమంతుడు.)

ధీమం—నామిత్రుఁ డగుమణి స్తంభుని జూచి పోవుద మని బైలుదేరి
వచ్చి నేటి కీపురంబుఁ బ్రవేశించితిని గదా (తెరవంకఁజూచి)
ఇదిగో! ఆతం డిటకే వచ్చుచున్నట్లున్నది.

మణి—(ప్రవేశించి) నూయేలిక యగునాగరాజేంద్రుఁ డింతటిసం
తోష మెన్నడు నొందియుండఁడు (ధీమంతుని జూచి) ఆతం
డెవఁడు ధీమంతునివలె నున్నాఁడు. (చెంత కరిగి) ఓహో!
మిత్రమా! ధీమంతా! బహుకాలమునకు నీదర్శన మైనది.
ఎక్కడినుండి సీరాక !

ధీమం—మిత్రమా! మణి స్తంభుఁడా! మిమ్ములఁ జూచి చాలకాల
మైనది. ఏక్కసారి కనుగొని పోవుద మని పాటలీపురంబునుం
డియే వచ్చితిని.

మణి—అంతట సేమంబుగ నున్నారుగద !

ధీమం—మీదయవల్ల సందఱకు సేమంబే గాని యిచ్చటివిశేషము
లేమి?

మణి—విశేషముల కేమిలొదవ ! యీనడుమ నర్జునునకును మానా
గరాజుకూతు రగునులూచికిని వివాహ మైననంగతి మీకుఁ
డెరిసినదా ?

ధీమం—అదెప్పు డెప్పుడు? నేనిదివఱకు వినియుండ లేదు. అర్జునునకు
సీమె కెట్లు సమావేశము గలిగినది?

మణి—అబ్బో! యిప్పు డాసంగతు లన్నియుఁ జెప్పటకుఁ జాలు
దవగును. నీవు భోజనమునకు రమ్ము! తరువాత మార్గము
కొందము.

ఉలూ—ప్రియుడా! మనమిరువుర మొక్కజాతిపారము గామని
యాలోచింపుచుంటివా! లోకములో నిదివఱ కెందఱెందఱు
పురుషు లితరజాతిస్త్రీల ననురాగమున పరించలేదు?

ఉ. ఏమనబోయెదం దగుల * మించక నీవిటు లాడఁ దొల్లి శ్రీ
రాముకుమారుఁ డైనకుశ * రాజు పరింపఁడె మాకుముద్వత్
గోమలచారుమూర్తి పురు * కుత్సుడు సర్పదఁ బెండ్లియాడఁడే
నీమన సొక్కటే కరిగ * నేరదుగాని నృపాలకాగణే.

అర్జు—(స్వగతము) ఆహ! నేనెన్నివిధముల మాఱుతోవలఁ బట్టిన
ను నామాటలకంటెఁ బైమాట లీమె వచింపుచున్నది.

ఉ. ఈకలహంసయాన నను * నెక్కడి కెక్కడినుండి తెచ్చె నా
హ! కడుమార మిప్పు డని * యక్కునఁజేర్చక, జంపుమాటలక
వ్యాకులపెట్టు లేల! విర * హంబుధి ముంపకపోదునన్, జలం
బేకద నీకు మంచిదిక * నీతకు మిక్కిలి లోతుగల్గునే.

ఇక నేనెట్లైన నొడంబడక తప్పదు. (ప్రకాశముగాఁ జిలువ
వ్వుతో) చక్కెరబొమ్మా! నావ్రతముచందము దెల్పితిగాని
నిన్నొల్లకుండుట గాదు. నీచక్కదనముం గాంచి నీచక్కనిచె
క్కిలి నొక్కి ముద్దాడి యక్కునఁ జేర్చక నిలుపోప శక్యమగు
నా! నీయభిమతము నెఱవేర్చెదఁగాక (అని కరగహణం బా
సరించును.)

ఉలూ—(సిగ్గుచేఁ దలవంచుకొని తనలో) ఇప్పుడుగదా నేఁగృతార్థు
రాల నైతిని. (ప్రకాశముగా) నాథా! యిక మన మంతఃపు
రపువేడుకలఁ జూడ నరుగుదమా.

అర్జు—ప్రియనభ? అటులేపోవుదము రమ్మ (ఇద్దఱునిష్క్రమింతురు)

నెనయుటరాజులకుధర్మమే • తలపోయక.

కీలూ—(పక్కననవ్వి) చెలికాడా! ఒక్కవాక్యముననే మరత్రకర్త
ముఖం గనిపెట్టజాలు నీవీస్వల్పవిషయముం గుర్తింపకుందు
'వా' అయినను నానోటనే వినఁగోరి నీవిట్లునుచుంటివి. నీవెంత
కైన జాణ వగుదువునుమా! చూడు.

ఉ. కన్నియఁ గాని వేటొకఁడె • గాను; మనోహరరూప; నీకు నే
జన్నియ పట్టియుంటి నెల • జవ్వన మంతయు నేటిదాఁక; నా
కన్నులయాస; నావలపు • గస్తురినామముతోడు; నమ్ము; కా
దన్నను; నీదుమోవిమధు • రామృత మానిట బాస సేసెదకా.
మరియు.

చ. ఇలవయి మత్స్యయంత్ర మొక • యేటున నేసి నమ్మస్తరాజులకా
గెలిచినమేలువార్త లుర • గీవరగీతిక లుగ్గడింప, ఏ
నుల నవి చల్లగా విని, ని • నుక వరియింప మనంబు గల్గి, నీ
చెలువము వ్రాసి చూతు నిదె • చిత్తరువుండు ననేకలీలకా.

(అని చిత్తరువుం జూపించి) మనోహరా !

ఉ. చెప్పెడిదేమి నావలపు • చేసినచేతలు; కొల్వలొన ని
న్నెప్పుడు గంటి, నప్పుడ ప • యింబడ నీడిచె; నిల్వబడ్డపా
టప్పు డదెంతయైనఁ గల; • దట్టిపాళాహళి కింతసేపు నీ
వొప్పెడిదాఁకఁ దాళుట క • యో! మది మెచ్చవుగా నృపాలకా.

అర్జు—సతీమణీ! నావృతభంగ మేల చేయఁజూచెదవు? ఇదిగాక

గీ. మగువ! ఫణిజాతి నీ వేను • మనుజుజాతి

నన్యజాతిఁబ్రవర్తించు • ట్పర్లమగునె?

యేల యాతీతిఁ బల్కెడు • జాలిలేక

చెల్లగి నిగూడుమంచు నో • చిలువచెలువ.

సీ. దట్టంపుఁ దెలిసితి ♦ తరఁగఁచా ల్కడ కొత్తి
 నెఱుఁతాలజగతి దా ♦ నిలుచుటేమి
 కొలఁకుఁదామరగండ ♦ ములఁ గ్గిండఁ బడవైచి
 కపురంపుఁదావిదాఁ ♦ గవియుటేమి
 చివురుజొంపపుమావి ♦ జీబు మాయముసేసి
 పసిఁడియుప్పరిగదాఁ ♦ బ్రబలుటేమి
 నిర్దంపుటనుముతి ♦ న్నియ పాన్పుదిగదావి
 యలరులపాన్పుదా ♦ హత్తుటేమి.

గీ. మనమనకసంజకెంజాయ ♦ మఱుఁగువెట్టి
 మిసిమికెంపులకాంతి దా ♦ మెఱయుటేమి
 మొదలునే గంగతటి నున్న ♦ యదియు లేదో
 కలయొ నిక్కమొ మాయయో ♦ తెలియరాదు.

అకటా ! ఇయ్యది మనస్రథునిచేఁ గల్పింపఁబడినయింద్రజాల
 మో, లేకగంగాఘటనమో తెలియరాకున్నది. (సామీప్య
 మున నున్నయులూచిం జూచి) ఇదిగోయీతట్టున —

సీ. బెఱుకుఁగాటుకకంటి ♦ సొలపుఁజూ పెదలోనఁ
 బట్టియుండెడు ప్రేమఁ ♦ బట్టియాయఁ
 జకిలిబంగరువ్రాతఁ ♦ జిలుఁగుటోయ్యారంపుఁ
 బైటగుబ్బలగుట్టు ♦ బైటవేయ
 సొగసుఁగుచ్చెలనీటు ♦ వగలు కన్నులపండు
 గలుగ మాయపుఁగొనుఁ ♦ గలుగఁజేయ
 నిడుదసొగమెఱుంగు ♦ పడకుచ్చు గరువంపుఁ
 బిటుదురేఖకు గెల్పుఁ ♦ బిరుదుచాటఁ.
 గీ. గంటసరినంటకస్తూరి ♦ కమ్రవల్పు

రాకుఁ గని వరాకునేయు ♦ సొరపదంబుల్.

ఉ. ఊడుకపోవుశంఖము న ♦ హో గళరేఖ, శరాసంబులన్
వాడుకుఁ బట్టి కన్నోమల ♦ వైఖరి వంకలు తీరుచున్, గట్
క్షోదయలీల సాయకస ♦ మూహములన్ విషమాస్త్రుఁగెల్పుచో
యేదొరసాటి యీనరున ♦ కెన్నఁగ వీరవిలాససంపదన్.

అకటా ! నేనీతిని నెట్లు చేపట్టఁగలుగుదును! (అని కొంచెమా
లోచించి) ఒక్కయ్యలోచన పొడకట్టుచున్నయది. నేనిప్పట్టు
న వీని కగపడకుండఁ దిరిగి చని రాత్రిభాగంబున నామోహ
నవిద్యాప్రభావమున నీతిని మదీయసదనంబునకుం గొంపోయె
దఁగాక (నిష్క్రమించును.)

అర్జు—(కనులు తెరిచి విశారదునిజూచి) మిత్రమా! స్నానాదిక్రియల
నెఱవేర్చుకొంటి నీక భోజనమున కరుగుదమా ?

విశా—అర్జునా ! ఇప్పు డిచ్చట నొకయశ్చర్యమైనకార్యము జరిగిన
దయ్యది నీభోజనాంతరమున విన్నవించెద.

అర్జు—మంచి దట్టలై నఁ బోవుదము రమ్మ (ఇద్దఱునిష్క్రమింతురు)
నాగలోకము.

(అర్జునుఁడు పర్యంకముపైఁ బండుకొనియుండ,

ఉలూచి చెంత నిలిచియుండును.)

(అప్పుడు తెరయెత్తఁబడును.)

ఉలూ—(తనలో) ఆహా చిరకాలమునుండి నేనోచిననోములన్నియు
నిప్పటికి ఫలించినవి. ఇకఁడిక నాచేతిలోనివాఁడేకావున నేనే
మిచేసినను చేయవచ్చును (అని ముద్దిడుకొనును.)

అర్జు—(నిదుర మేల్కొంచి లేచి నలుదెసలు నాశ్చర్యముతోఁ జూచి)
ఆహా ! ఏమియీవిపరీతము !

యాత్రిభువన మోహనాకారు నెటులైనఁ జేపట్టవలయునని
నామనంబునఁ గోరిక లీరిక లెత్త నిట్లరువెంచితి. (అని జవము
చేయుచున్న యర్జునునింజూచి) ఆహా! నాభాగ్యమేమనవచ్చు
ను. వెదకఁబోయిన తీగ కాలికిఁదగిలి నట్లామహానుభావుఁడిది
గో నిచ్చటజవము చేయుచున్నాఁడు. (చేంతకరిగిచూచి) తప్ప
క యీతఁడే యర్జునుం డయియుండవచ్చును. ఔరా! యే
మి యీతనివిలాసము !

ఉ. తీరిచినట్టు లున్నదిగ • దేకనుబొమ్మలు, కన్ను లంటిమా
చేరలఁ గొల్పఁగోవలయుఁ • జేతులయందము చెప్పగిప్పరా,
దూరులు మల్చివేసినటు • లున్నవి బావురె! తొమ్ముత్రోనిసిం
గారము! శేషుఁడే పొగడఁ • గావలె నీతనిరూపరేఖలన్.

ఉ. కమ్మోజాళివా నొరయఁ • గల్గిన చెక్కుల తెక్కువాఁడు చొ
క్కమ్మగుజాతికెంపువెల • గాఁగొనుమోవిమెఱుంగువాఁడు, న
త్యమ్మగురూపసంపద ధ • నాధిపనూనుని నిక్కరించునా
చమక్ర చెల్ల! నాహృదయ • మమక్ర చెల్లదు పీని కియ్యడన్
క. అకటా! నన్నితఁ డేలిన

నొకటా సచ్చికము లేక • యుండఁగవచ్చున్
నికటామృతధారలు మరు
నికటారిమెఱుంగు లీత • నికటాక్షరంబుల్.

ఈసుంద రాకారు నింకెంతని కొనియాడుదు, నీనవనూహనాది
గునిం గవయ కేనేవిధిఁ దాళును.

క. రాకొమరు నెఱులు నీలపు
రాకొమరునిరాకరించు • రాకొచరిదుర్గో
రాకొట్టుమొగము, కౌజగు

తృతీయాంకము.

క. పువ్వురుణోడ్డినై, సరి

యెవ్వరన, భీష్మగాంచి • యింపొందితివీ

నవ్వాని యెఱుగుదువె నూ

యవ్వా, పోషింపఁ బాడి • యగు నను నీకుకా.

క. ప్లెల్లసెగఁ జల్లు విసమా

తెల్లనిచొర కులిక మోవఁ • దిని బ్రతుకుట నీ

చల్లదనముత్రుఁ గాదే

కల్లోలవతిమల్లి • గంగా, తల్లి.

మిత్రుడా! యీగంగానదిలో స్నానంబాచరించుటకన్న వే

తె భాగ్య మున్నదా? నేమందరిగి యందు మజ్జనంబాడి యే

తెంచెద నీవిచ్చటనుండుము.

విశా—చిత్తము.

అర్జు—(నిష్క్రమించును)

విశా—(తెరలోపలదృష్టినిలిపి) ఓహో, మందహాస సుందర వదనార

విందయగు మందయాన యెవ్వతెయో విరహ వేదన నభిన

యించుచుఁ దోట్రుపాటున నిటులే వచ్చుచున్నది. నేబోయి

యానంగతి నర్జునునకుం దెల్పెద.

(పరిక్రమించును.)

(అప్పడర్జునుడు కూర్చుండి జపముచేయుచుండఁగఁ దెరయెత్తఁబడును.)

విశా—(ప్రవేశించి) ఆహా! అర్జునుడు హరిభ్యాసపరాయణుడగు

న్నవాడు. ఆమె యిటులే వచ్చుచున్నదే. యేమిజరుగునో నే

నాచాటుననుండి చూచెదఁగాక (అని తెరచాటునకరుగును.)

జిలూచి—(ప్రవేశించి) అర్జునుడు తీర్థ యాత్రా లెత్తురుండై యరు

ణించి నేడీభాగీరథీ సామిష్యమున నున్నవాడని తెలిసి

శ్రీ

విజయవిలాసనాటకము.

తృ తీ యాం క ము .

భాగీరథీసామిష్యము.

(ప్రవేశము—అర్జునుడు విశారదుడు.)

అర్జు—విశారదా ! నాతోబాటు నీవుగూడ నెంత కష్టపడుచుంటివి!

విశా—మిత్రమా ! నాకేమియుఁ గష్టముగఁ దోచుట లేదు. నీతో
బయలుదేటి వచ్చుటచేతనే గదా నేననేక పుణ్యస్థలములఁ
జూడఁగలిగితిని.

అర్జు—విశారదా ! మనమింకను సేవింపవలసిన పుణ్యస్థలములనేకము
లున్నవి. చూడు యిప్పటికి భాగీరథీసామిష్యమునకు వచ్చితి
మి. త్వరగసదువుము.

విశా—చిత్తము. (ఇద్దఱుఁ గొంత దూరమునడచినపిమ్మట)

అర్జు—ఆహా ! విశారదా ! నేత్రోత్సవముగఁ బాటుచున్న యీగం
గానదిం జూచితివా ! (నదిదరికించని)

క. తలనిగంగాతీర్థము

చిలికినవాఁడీశ్వరుండు; † చేరెడు లోఁగోఁ

గలిగినఁ దరఁగల దేలం

గలిగినఁ దన్మహిమలెన్నఁ † గాఁదరముగునే.

(గంగను జూచి) ఓగంగాభవానీ !

అ! అన్నయ్యా! ఇక నాలోచించినఁ బ్రయోజనము లేదు. పరి
పూర్ణానుగ్రహమున నాకు సెలవొసంగి పంపించినచో వత్స
రముగఁగడచినవెంటనే తిరిగి నే దమపాదసాన్నిధ్యమున కరు
దెంచెదను.

ధర్మ—(తనలో) నే నెంత చెప్పిన నీతఁడు వినకున్నాఁడు. ఎట్లైనను
వెళ్లక మానువాఁడు గాఁడు. (కొంచె మాలోచించి) కానీ
యీతనినమాచారంబుల నాకుఁ దెలియఁజేయుచుండుట కితని
వెంట విశారదునిగూడఁ బంపెదను. (ప్రకాశముగా) అర్జునా
వత్సరము గడచినవెంటనే తిరిగి వచ్చువాఁడవే గద?

అర్జు—అన్నయ్యా! తప్పక వచ్చెదను. సెల వొసంగుఁడు.

ధర్మ—శుభ మగుగాక. అర్జునా! నీనమాచారంబు అప్పటప్పట
మాకుం దెలియఁజేయుచుండుటకై నీవెంట మనవిశారదుని
గూడఁ దీసికొనిపోము.

అర్జు—చిత్త మట్లే తోడ్కొని పోయెద.

చౌరవి—నాథా! వత్సరము గడచినవెంటనే తప్పక రావలయును
జాడీ!

అర్జు—అటులే వచ్చెదను. (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

ధర్మ—చౌరవి! మన మింక లోని కరుగుదమా?

[నౌప—చిత్తము. (ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ద్వితీయాంకము.

దయ సేయుడు.

ధర్మ—తమ్ముడా! నీవు విప్రహితమొనర్చుటకై గదా యాయుధములున్న నెలవుఁ బొచ్చితివి! ఇంతమాత్రమునకు నీ విప్పుడు భూప్రదక్షిణము చేయనక్కఱ లేదు, నీ కీసంగతి బోధించుటకే యిప్పుడు మేమిరువుర మిక్కడ కరుదెంచితిమి.

అర్జు—అగ్రజా! దేవరకుం దెలియనిధర్మంబులున్నవే? గారాబుతమ్ముడిడుమలఁ బాల్పడఁగా రాదనుమనంబున ఘనం బగునూహచే నిట్లానతిచ్చెదరుగాని ధర్మదేవతాపరావతారుల రగుతామే యిట్లానతిచ్చినచో నిక తోకమున నింతకన్న విపరీత ముండునా? కావున నాప్రార్థన మంగీకరింపుడు.

ధర్మ—చేయనక్కఱలేదు. నామాట వినుము.

అర్జు—అన్నయ్యా! అట్లు కాదు. చూడుడు.

గీ. పరులకును మంచి నెడ్డలఁ ♦ బల్కఁజాలు

పాండుపుత్రులె యారీతి ♦ పాడిదప్పి

పనుచుఁ గలకాలమును జెప్ప ♦ కొనరె యుద్వి

జనము లట్లాట నామాట ♦ వినఁగదన్న.

ద్రౌపది—నాథా! మీయన్నగారియభిమత మేల నెఱవేర్చఁగూడదు? నాప్రార్థన విని యెట్లైన విూ క్రితయాణము దప్పించుకొనుడు. మిమ్ము వదలి మీయన్నగారును మేమును నెట్లు జీవింపఁగలము?

అర్జు—సాధీ! అట్లనవలదు. నే దప్పక యుద్విప్రదక్షిణం బాచరించి వత్సరము గడచినవెంటనే వత్తును. నామాట కిక మాట సెప్పకుము.

ద్రౌప—అట్లులైన మీయిష్టము.

ద్వితీయాంకము.

గట్టి చనినార లయము మీ ధ్వజము గోగి.

(బ్రాహ్మ—ఆహా! దాన ధారేయా! ధనంబయా! నేడు నీవు నాకు
భాగ్యదానివలె బ్రహ్మక్షమై యభయ మిచ్చి నాహూను
ల నాకీప్పించి నాయనుష్ఠానములు గాపాడి నన్ను క్షమించి
పెను. లోకములో భద్రాశ్రమంబు నీ మాక్కరుడవే.

గీ. అర్జునులకు వేవేగి ధ్వజము మిచ్చి
రక్షణేయనీవంటి రా ధ్వజ గలంబె
కోరినవరంబు నీకు జే ధ్వజముగాక
భూప సెలవిము నా కింకర ధ్వజమువత్తు.

అర్జు—మంచిది.

(బ్రాహ్మణుడు నిష్క్రమించును.)

అర్జు—(పరిక్రమించుచు) ఆహా! తా నొకటి దలంప దైవము వేటాం
డు దలంచును గదా. మున్ను మే మనుజుల మేవురమును
నారదమునిసమక్షమున బ్రతినవట్టినమాట పరిగణింపక యా
పన్ను డగునీ బ్రాహ్మణునిమూలమున నన్నగారును ద్రావడి
యు నున్న యాధునికశాల జొచ్చితిని. తత్కారణమున నే
నిప్పు డొకసంవత్సరము భూప్రదక్షిణము జేయవలసి యుం
డును. (కొంచె మాలోచించి) కావున నే నిప్పుడే యన్నగారి
ని సెలవడిగి పోయివచ్చెద. (అని పరిక్రమించి) ఇదిగో! అన్న
గారు ద్రావడిసహితు లై యిటులే యరుదెంచుచున్నారు.

(అంతట ధర్మరాజును ద్రావడియు బ్రవేశింతురు.)

అర్జు—అన్నా! యాపన్నప్రసన్నా! మున్ను దేవమునిసమక్షమున మ
నము చేసికొనినసమయంబుచొప్పున నే నిప్పుడు భూప్రదక్షి
ణం బొనరింపజోవ బ్రహ్మార్ణవతలకటాక్షవీక్షణంబున ననుజ్ఞ

కష్టరపువీడియవుదావిఁ ♦ గలసి మెలఁగ
నొఱపులకు నెల్ల నొజ్జయా ♦ నువిదయొకతే
నిలిచియుండె నిదెవ్వరి ♦ నెలత యొక్కొ.

అయినను బలుకరించి చూచెదను. (ప్రకాశముగా) ఓకాం
తా ! నీవెవ్వరిదానవు ? నీపేరేది ? నీవిచట నొంటిగ సంచరిం
చుట కేమికారణము ?

ఉలూ—ఓరసికాగ్రేసరా ! ఇది పాతాళలోకము. నేనులూచియను
భుజంగ మరాజకన్యను.

అర్జు—(ఆశ్చర్యముతో) ఏమి ! ఇదిపాతాళమా ! నేనిచ్చటకెట్లు వ
చ్చితిని ?

ఉలూ—కుమించినచోఁ దత్కథనంతయు సాంతముగఁ జెప్పఁగలను.

అర్జు—వనితారత్నమా ! ఇంతకంటెనున్నదా ! త్వరగఁదెల్పుము.

ఉలూ—చెప్పిన మన్నింతువేగద.

అర్జు—అటులే.

ఉలూ—అటులైన నోమదనతేమస్మథా ! వినుము.

క. సరిలేనివిలాసముఁగని

వరియించిటఁదోడికొనుచు ♦ వచ్చితి నిన్నో

కురువేర, వసింపఁగని

కుఱువీర, దృఢాంకపాళిఁగోరినదానఁ.

అర్జు—(తనలో) అన్నా ! యెంతవనిజరిగినది. (ప్రకాశముగ) మదవ.
తీ ! నేనొకతీర్థవాసిని. విశేషించి భూప్రదక్షిణప్రతం బొసరింప
బోవువాఁడను. అట్టిచో నీవిట్లు లాడుట పాపఁగనికార్యము
గదా !

లూఉ—ఓసాందర్యనిధి !

గీ. వెఱుక విలుకానిగానికి • వెఱుది నీకు

మఱుగుఁ తేటిఁ తేప్పి • వనువు నన్నఁ
బ్రాణవాసంబుకన్నను • వ్రతము గలదె
యెఱుంగి వే భవ్యముఁడవు • స్వపకుమార.

ఇదిగాక నావృత్తాంత మంతయు విని మన్నించెద నని నీవు
మొదటనే యభయమిచ్చియున్నాడవు. నీవాడితప్పనివాడవే
యైనయెడల నాప్రార్థన మన్నించి సన్నమదనునిబాటినుండి
తప్పించి నీదానిగా నేలుకొని నాప్రాణంబుల నిల్పుము. లేకు
న్న నేనిదిగో నీపాదములాస ప్రాణముల విడిచెద.

(అని పాదములపై బడును.)

అర్జు—(తనలో) అకలా ! ఎంతప్రేమాదము సంభవించినది. నిక్కు
వముగ నిక్కంబాగ్ని నన్నెక్కడకుం బోనియ్యదు. (ఉలూచి
బరికించి చూచి) బాపురే ! ఏమి యీమెవిలాసము.

క. అన్నన్న! మొగము వెన్నుని
యన్నన్న జయించు గన్న • లన్నన్ నలినా
సన్నములు నడుము మిక్కిలి
సన్నము మాటలు సుధాప • సన్నము లెన్నన్.

గీ. నువ్వుఁబువ్వు సవ్వు • జన్మనినాసిక
చివురుసపురు జవురు • నువ్విదమోచి
మబ్బునుబ్బు గెబ్బు • బిబ్బోకవతివేటి
మెఱుపునోఱపు బఱపు • దెఱవమేను.

మఱియును.

క. రివరవలునెఱపు నీలపు
రవరవఱముతోడఁ బెల్లియ • రాశకచంబుల్

కవకవనవృక్ష వలిజ

కృవకవఁ గలకంతకంఠి • కఠినకుచఁబుల్.

భళిరే!

ఉ. చెక్కులయందముఁ మొగము • చెల్వముఁ జన్గవనీటు వేణితి

రెక్కడఁజూడ! మన్నిటికి • నెక్కువదేమన నైకతంబుతో

నెక్కటికయ్యముల్ సుబుపు • నిక్కటి యొక్కటి చాలదే మరుం

డక్కగొనన్, రతిం గెలిచి • డక్కగొన న్నవమోహనాంగికి.

నేనిం కెంత వర్ణించినను తనివి తీటదు. ఇప్పు డీకాంత మి

క్కుటమైనవిరహవేదనచే మూర్ఛాగతురా లయ్యె. నేనెంత

చెప్పినను వినునట్లు తోచదు. అయిన నిట్లని చూచెద. (ప్ర)

కాశముగా) కళ్యాణీ! ఏల గాసిల్లెదవు? లెమ్మ! లెమ్మ!

ఉలూ—(లేచి) ఓప్పియమోహనాకారా! శీఘ్రమేచేపట్టి నను రక్షిం

పుము. (అని కౌగిలించుకొనఁబోవును.)

అర్జు—(తప్పించుకొని) కాంతా! ఒక్కమాట వినుము.

క. కాముకుండఁగాక వ్రతిన్

భూమి ప్రదక్షిణము సేయఁ • బోయెడివానిం

గామించి తోడితేఁ దగ

వా మగువ! వినేక మించు • కై నన్ వలదా.

కావున నాచూట విని నీవీకోరిక నల్లై న మానుము.

ఉలూ—ఒరసికకులతిలకా! నీవిటు లానలీయఁదగునా? నీసంగతు లెవ

రెఱుంగరు?

క. నిను గీతినాహితీమో

హనవాణులు చెవులువట్టి • యాడింపంగాఁ

గని యుండి, కాముకుండఁగా

సని పల్కిన నాకు సచ్చి • కానె నృపాలా
మజీయ్యను

క. అతులితవిలాసరేఖా

కృతులక వలపించి యిటుల • ద్విభువనలీలా
వతుల నలయించుచేనా

(వతమనఁగా నీకు రూప • వంచితమవనా.

ఇదిగాక!

చ. తెలియనిదానఁ గాను! జగ • తీవర, ద్రావిడియందు ముందుమీ
రలసమయంబు నేయుట, ద్వి • జాన్మము ధర్మజాపాన్పుటింటిముం
గలఁ జని శత్రుశాల విలు • గైకొను, టందునిమిత్త మీవు ని
శ్చలమతి భూప్రదక్షిణము • సల్పఁగవచ్చుట, నేనెఱుంగుదుక.

అర్జు—తరుణీమణీ! నీవన్నది సత్యమే యగును గాని సన్నిష్టున
ననుగ్రహించి నీవిట్టికోరికల మాని నేనిదివల కుండినస్థలంబున
కుం దిరిగి కొంపోయి విడిచిపెట్టు మిదే ప్రార్థించుచున్నాను.

ఉలూ—నేనును మ్రొక్కుచున్నాను. నాప్రార్థన మంగీకరింపవా?
అక్కటా! మదనుఁ డదయఁడై పువ్వుటముల్రచే నను నొవ్వ
నేయుచున్నాఁడు. ప్రియసఖా!

ఉ. నాయమె నీకు మేల్పడిన • నాతి సలంచుట? యంత్రమత్స్యముక
మాయఁగ జేసి ముక దుగ్రీవద • నందన నేలవె! యంగభూపతా
కాయతయంత్రమత్స్యమిపు • డల్లనఁ ద్రెళ్లఁగనేసి యేలుకో
తీయగఁ బంచదారవెను • తీయఁగఁబల్కి ననుక ద్వితీయఁగక.

అర్జు— క. విను మిఁకను భుజగకులపా

వనియొ సమస్తము నెఱుఁగు • వలతివిగద యీ
యనుచితము దగునెవరసతి

నీకుఁ జిక్కదు. నా ధేనువు నాకుఁ దిక్కదు. నాయనుష్ఠానంబు లీకఁ గంగపాలు గావలసి వచ్చును.

అర్జు—బ్రాహ్మణోత్తమా! యేమియు భయము లేదు. హం ద్రఙత ద వేగినను నే నిదే తప్పక పట్టి తెచ్చుచున్నాను. (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

పౌతి—(వెంటనే చనుచున్నాఁడు.)

బ్రాహ్మ—అర్జునుఁ డేగినాఁడు. ఈసరి కాదుర్తార్థు లెందరిగి యుండురో తెలిసికొనవచ్చునో లేదో గదా. కానీ; భగవంతుఁడే యున్నాఁడు. (తెరలో) ఓరోడిదుర్జను లగుచోరజన్మలారా! ముష్కరు లగుతస్కరులారా! యెందుఁ బోయెదరురా! అన్యాయంబుగ భరణీదేవుని నొప్పించి ధేనువుగొనిపోయినఫలంబు నఫలం బయ్యెడు. విడుఁడు, విడువుండు! లేదేని వాడిశిలీమొఖంబులకుఁ గాయంబులు వెట్టుడు—

(తెరలో) దేవా! చచ్చితిమి. చచ్చితిమి. రక్షింపుడు. రక్షింపుడు. మే మిం కెన్నఁడు నిట్టియకార్యకరణంబునకుం బోరము. హోమధేనువు భరాబృందారకాంగణంబునఁ గట్టిపోయెదము మహాప్రభూ!

(తెరలో) శరణంటిరి గావున విడిచితిని. ఇక బుద్ధి గలిగి మనలుఁడు. పొండు.

(తెరలో) చిత్తము దేవా!

అర్జు—(పద్యము చదువుచుఁ బ్రవేశించును)

గీ. వెచ్చనూర్చకు భూసురా • మృచ్చజనులు
నాదుమార్గణముల కోడి • నయముమీఱ
నల్లదే హోమధేనువు • సంగణమునఁ

కాని నేడ మెయూవనతారుణ్యలావణ్యసౌందర్యంబుల నీచే
బాగుగ వినినవాడ నగుటచే నివ్వదు మఱింత నాచిత్త
మామెపై బోవుచు శీఘ్రకాలములో నామెను బరిణయ
మాడవలె ననుకోరిక వాడముచున్నయది. నాయూహకుఁ
దోడు శ్రీకృష్ణునిపరిపూర్ణదయగూడఁ గలిగియుండెను గదా!

(తెరలో)

అర్జునా! పరాక్రమోపార్జునా! విజయా! వైరిదుర్జయా!
రక్షింపుము రక్షింపుము.

అర్జునకన్యశిం జీరునావన్ను లెవ్వరో యీచాయకువేంచేయుదురుగాక
బ్రాహ్మపీడు—(ప్రవేశించి) ధనంజయ! శరణు. శరణు.

అర్జు—బ్రాహ్మణోత్తంసమా! అర్జునుం డిదె ప్రాణమిల్లుచున్నాడు.
కొంచెము ధైర్యము దెచ్చుకొని నీవృత్తాంత మంతయు సాం
తముగఁ జెప్పుము.

ప్రతి—ధారుణీదేవా! ప్రతివిందుఁ డిదె నమస్కరించుచున్నాడు.

బ్రాహ్మ—కల్యాణమస్తు. (అనిదీవించి) అర్జునా!

చ. సారిదిని నిల్లుఁ నొచ్చి నిశి • చోరులు నా దగుహోమధేనువుకా
బారిఁబారి దోలుకొంచు వడి • బోవుచునుండి రయో! కిటి! యు
త్తరదిశఁ బట్టి; వారలను • దం బడఁగించి మరీయధేనువుకా
గరుణ నొసంగి కావవె ధ • నంజయ వేడెద నిన్ను నియ్యెడ.

అర్జు—భూసురోత్తమా! ఇంత స్వర్ణకార్యమున కై నీ వింతచింతింప
వలెనా? భయము దక్కి యుండుము. నే నిప్పుడే ధనుర్బాణ
సహితుఁడ నై యేగి గూచోరజనకాయంబులు గాయంబులు
చేసి నీహోమధేనువు నీ కిప్పించెద.

బ్రాహ్మ—మహారాజా! అటు లైన నీవు త్వరపడినం గాని పారికాక

శీ. గాక నీలత్వమున సరి ♦ గావు తెలియ
 నెఱిగి గలిగి యెక్కమొత్త మై ♦ నిడుదలై ద
 శమ్ములై పెద్దలై కారు ♦ క్రమ్ముచున్న
 వికచకమలార్చినునుసోగ ♦ వెండుకలకు.
 శీ. సలినలినంచు ♦ సలినలి గావించు
 నించుమించులాడు ♦ నించుమించు
 లేమనగవుజూపు ♦ లేమన నగు; బాపు
 జగమెఱుంగు దాని ♦ జగమెఱుంగు.

అర్జునా! పెక్కుమాట లేల ?

చ. జలరుహగంధివీనుల ♦ సల్ నవనంఖ్య నదేమిలె క్కనున్
 జెలియనఖంకురా? నెల ♦ చేడియసైకముఁ దాను జక్కన్
 బాలతరుగల్పించునుగవ ♦ పువ్వుల ఛెండ్లను లేదుబం తినున్
 గలికిమఖారవింద మల ♦ కల్వలరాయనిఁ దోసిరా జనున్.

అర్జు—హితుడా ! నీ వాసుభద్రరూపలావణ్యశిశియముల విస్పష్ట
 ముగ నభివర్ణించి నాకనులమెదుట నిప్పు వాముగ్గుమ్మ
 యున్నయట్లొసర్చినాడవు. ఇయ్యెడ సీచాతుర్యము నెంత
 యుఁ గొనియాడఁదగి యున్నది.

వృత్తి—అర్జునా !

ఉ. ఎక్కడఁ జెప్పినాడఁ దర ♦ ష్టాచక్కదనమ్ము లింక ! న
 మ్రక్క! య దేమనంగ! నిపు ♦ ఉండు శతాంశముఁ దెల్పలేదు; నే
 నొక్కొకయంగ మెంచవలయుం బదివేలముఖంబు; లాయఁ బో
 చొక్కపుజూపులో సాలపు ♦ చూచింఁ గాక యెఱుంగ వచ్చునే?

అర్జు—చెలికాడా ! పిన్నవయసున నొక్కచోఁగలసిమెలసి చరించి
 ననాటనుండియు నుభద్రుడై నామనంబు దగిలియే యున్నది;

ద్వితీయాంకము.

రంబు కరంబు హఠంబున నచ్చువొడిచిన స్త్రీన్నయది.

ప్రతి--పాదా! ఇంతయే కాదు.

కి. కడుశౌచ్యు కొప్పు; చాచి

గడప బనుదోయి శౌచ్యుకటి యన్నెట్టి-

గడుశౌచ్యు; శౌచ్యులన్నియు

ననుమే పనలేరు నానిఁజూమిఁకి.

కి. అచ్యుతే! యెవ్వరే! యెవ్వరే!

నచ్యుతే! గట్టవజ్రాలు! గట్టవజ్రాలు!

నచ్యుతులలో నోలే

రయ్య! రుచిరాంగిరునుల! రుచిరాంగిరునుల!

హఠియు.

ఇ. అంగము జూలవాపసిడియంగిము; కొన్నెలవంక నన్నెలలో;
ముంగురు లిరిచ్చిలములముంగురు; లంగజాబు వాలుఁ జూ
పుంగివ; యేమి చెప్పు న్నపలంగివ! ముచ్చగ పోల శేయు న
య్యంగ నఁ జోలునొక్కనక్కియం గినిఁబో నెఱిమించ నన్నిటా.
ఇదిగాక.

నీ. కేళికాసరసిలోఁ దేలియాడుటఁ జేసి

శైవాలలత కొంత • సావచ్చు

బుష్పమాలికలతోఁ • బొంగునెల్పుటఁజేసి

యెలగేటిగిమి కొంత • యీడునచ్చు

గింట కింపగురేళి • గల్గియుండుటఁజేసి

మినుకుఁగొట్టుక కొంత • దినుసువచ్చు

బిటుఁదుసొరయ్యరంబు • మెఱయుచుండుటఁజేసి

చమరివాల మొకింత • సవమువచ్చు

విజయవిలాసనాటకము.

ద్వితీయాంకము.

(ప్రవేశము—అర్జునుడు, ప్రతివిందుడు.)

అర్జు—మిత్రమా! ప్రతివిందా! సుభద్రసౌందర్యం బట్టిదియూ?
ప్రతి—అర్జునా! సందియ మేమి? యింకను వినుము.

పం. కన్యకా సుభద్రకు సమంబుగాఁగ నేమ్యగీపిలో

కన్య; నిజంబు గాఁగ నేజగంబునందుఁ జూచి కా

కన్య; దదీయవర్తనీయహావభావధీవయః

కనన్యనోష్ఠరేఖ లెన్నఁగాఁదరంబె గ్రక్కన్.

ఉ. ప్రియపుండ్రకున్ జెలువఁపల్కులు చిల్కల గారవిండుఁగం
దోయి చకోరపాదీ దయతోఁ జెరుచు; జనుకట్టు మచ్చికల్
సేయు సదా రథాంగయుగళిక: నడ లంచల బుడగించు; నౌ
నేయడ నింపుగావు గణింప ననీనవయోవిలాసముల్.

మఱియును.

చ. అతివసుచంబులున్, మెఱుంగుటాచును, వేసలియున్, ధరాధిపా
న్నతియు, సహీనభూతికలంబు, సునాభ్యుదయంబు, నిష్కం
నితి మని మాటిమాటికినినిక్కెడు నీలెడు విష్ణువీరగడు
క్షితి నటుగాదె యొక్కొకరికిన్ నడుమంత్రప్రగల్గి కల్గినన్.

అర్జు—సఖా! నీచెప్పుచందముంబట్టి చూడ నమృతదయానయ్యు

బల—అయినం గానిమ్ము. ప్రయత్నించి చూచెద.

(అనిబలరాముడు నిష్క్రమించును.)

కృ—మిథునానురాగ మొకరు శాచ్చి పెట్టిన వచ్చునదియు విడఁగొట్టిన బోవునదియుఁగాదు. ఈతఁ డీశ్వర్య మెట్లు సాధింపగలఁడో చూచెదఁగాక. నేనిప్పుడే యర్జునునకు వార్తనంపెద.

(అని నిష్క్రమించును.)

ఇది ప్రథమాంకము.

టలతోఁ బ్రయోజనము లేదు. వీలయినప్పు డాసుయోధనున కే నుభద్ర నిచ్చి వివాహ మొనరించు ప్రయత్నమున నేనుండెద. సర్వవిధముల నగునునికంటె సుయోధనునంబంధమే శ్రేయస్కరము. సుభద్ర నామాట కడుగుదాఁటదనినానమ్మ కము. అదిగాక యామె పెండ్లివిషయమై మాతండ్రిగా రిదివఱకే నాకు సర్వస్వతంత్ర మిచ్చియుండిరిగాదా. అందుచే నుభద్రా వివాహమునుగుఱించి నేనికఁ గృష్ణునితోఁ బ్రసంగింప నవసరము లేదు. (ప్రకాశముగా) కృష్ణా! శరువాత నాలో చింపవలసినపనియే లేదు. నీపితట నూటకుండు మదియే చాలును.

కృ—(తనలో) ఈతనియుద్దేశము నేనెఱుంగినని భావించుచున్నాఁడు. కానిమ్ము. నేనును నాప్రియత్నమున నుండెదను. (ప్రకాశముగా) పెద్దలు మీయిట్ట మెట్లో యట్లే యాచరింపవచ్చునుగాని సుగుణవతి యగుమనసుభద్ర సుయోధనున కే కట్టిపెట్టఁ గృతనిశ్చయమై యున్నారకదా! మననిశ్చయ మెట్లుండినను ద్వికవణశుద్ధిగా సర్వమునిందప్ప సుభద్ర యితరుని వరింపదు. సూది యయస్కాంతముచే నాకర్షింపఁబడునట్లు సర్వదా సుభద్రమాసన మర్జునునిచే నాకర్షింపఁబడుచున్నది.

బల—ఏమీ! సూది యయస్కాంతముచే నాకర్షింపఁబడునట్లు సర్వదా సుభద్రమాసన మర్జునునిచే నాకర్షింపఁబడుచున్నదియూ? వారిపరస్పరాకర్షణేద్దశక్తి యెట్లుండినను నాబుద్ధిబలమున నిప్పుడే సుభద్రచిత్త మాదుర్యోధనునియందు లగ్న మగునట్లు గావించి నాతలంచినకార్య మెట్లు న నెఱవేర్చి తీరెదను.

కృ—అట్లు గావించ ఫాలాక్షునకైన దరము గాదు.

మధునునకు దత్తమై యున్నది. ఆకారణమున సుభద్ర నన్యన
కొనంగుటవలనఁ గలిగెడియవకీర్తి యెవరికిఁ జాగలదోయ్యాలో
చించుకొనుఁడు. నాకుఁ జెల్లెల్లిపై నభిమానముచే నిట్లు మన
విఁ జేయుచుంటిని గాని మఱియొందు గాదు.

భుల—చెల్లెల్లిపై నభిమానముచేతఁ గాదు. పాళ్ళనిపైఁ బ్రేమచేత
ననిన బాగుగ నుండునుగదా!

క. అనయము నిను నమ్మినవార
డని పార్థునిఁ బెడఁజేసి యరయక నీవి
ట్లనినంతనె యాదుఁడొ
ధనుకీర్తికి సుంతయేని యదకువ యానే?

ఇదిగాక ప్రియకముగా వావి ననుసరించియుఁ దనవు ననుస
రించియుఁ బిన్ననాట నొక్కచో నాటపాటలయందు వివారిం
చుటనుబట్టియు నర్జునునకే తన్నిచ్చి వివాహ మొనరింతు రని
సుభద్ర తలంచి యుండవచ్చును. కాని యంతమాత్రముచేత
నే సుభద్రార్జునులకు దంపతిత్వస్థితి లేదు.

కృ—అగ్రజా! మీరెటు లూహించుకొనినను సరియే గాని మొదటనే
యుక్తాయుక్తము లెఱింగి పని నయవలయు నని నాకోరిక.

బల—(కొంచెము కోపముతో) ఏమీ! యుక్తాయుక్తము లెఱింగిన
వారడ వీవాక్కరుండనేనా? నీవేఱ నెఱుఁ జెప్పకుమా.

కృ—అన్నయ్యా! క్షమింపుఁడు. తమయిష్టానుసారమే యూహ
చ్చును గాని కార్యము మించినపిమ్మట నాలోచించినప్రక
రణ ముండదునుఁజే!

బల—(నవ్వుతము) నొక్కప్పుడెప్పుడును పాండవపక్షపాతి కదా! అం
దును నరునియందు మిక్కిలి యభిమానము. కావున వీనిమా

కావునఁ దప్పక సుభద్ర! నారారాజునకే యిచ్చి వినాహం
మొనరించెద.

కృ—అగ్రజా!

గీ. రాజరాజునైనను గడు • ప్రాజ్ఞునైన
నమితధనయుతునైన బ్ర • ఖ్యాతునైన
సుగుణఖనినైన నెంతటి • హరునైన
నెదగఁగింపరింతులు న్వయం • వృతునిగాక.

కావున మున్ముందుగ మనసుభద్రయభిమత మెట్టులుండునో
తెలిసికొని పిమ్మట గార్య మొనరించుటలెస్సయనినాయూహ.

బల—ఏమీ! అంతకంతకు ముదురుచున్నదే! ఆమెయభిప్రాయ మే
మిటికి? పెద్దలమగుమన మెననినో యొకవరుని నిశ్చయించి
వినాహముఁ జేయయత్నింప నాతనిఁ గాదని సుభద్ర వేఱొకని
వరించునా! చాలుఁజాలు! నికనిట్టియనందర్భము లాడకుము.

కృ—అన్నయ్యా! పెద్దలగుతమయెదుట నేన విశేషముగ మనవిచే
యఁజాలును; గాని—(అఱ్ఱోక్తియందు)

బల—కృష్ణా! ఇంతకుముందు ధర్మశాస్త్రసద్ధతి యని వాక్రుచ్చితివి
గదా!—(అఱ్ఱోక్తియందు)

కృ—ఔను. ఆపద్ధతియే తిరిగి విరచిముగ విజ్ఞాపనముఁ జేయుచున్నాను.
చిన్ననాటనుండియు మనవల్లె లగుసుభద్ర యర్జునుని వరించి
నది. అట్లుగుటంజేసి యామెయభిమతముఁ గనిపెట్టక యన్యుని
కేదలంచినను బాతిప్రత్యభంగమునకు జంకి సేప్రయత్నమున
కామె యంగీకరింపదు. మన మీవిషయమున బలాత్కృతిఁ
జేసితిమేని రజ్జువిషామలచేఁ దనువున్నడకమోనదు. ఇదిగాక
క్షత్రియోదారిం బగున్వయంవధర్మమునుబట్టి సుభద్రచిత్త

కృ—అన్నయ్యా! క్షమింపుడు. నేనుతిక్రమణశుద్ధిగా యథార్థమునే మనవి జేయుచుంటిని కాని పక్షపాతమున గాదు. వెయ్యేల!

గీ. అవనిధవులందు మిగులఁ బ్రభావ్యతిఁ గాంచి
పఱుగునన్మార్గవర్తియకా ధర్మ డేడఁ
జెనఁటికులపాంసుఁ డగునుయో ధనుఁ డదేడ
హస్తిమతకాంతరము గాఢె యరసి చూడ.

బల—ఏమీ! అంతకంతకు నిష్పనంగ మధిక మగుచున్నది. వారిద్దఱి తారతమ్యము లెవఁరెఱుంగరు?

గీ. అనమసాభాగ్యగరిమచే నెనఁగునెనఁడు
దానమున లోకవిఖ్యాతిఁ దనరు నెవఁడు
కదనమున దిగ్విజయమెల్లఁ గాంచు నెవ్వఁ
డట్టికురురాజుఁ బోలునే యర్జునుండు.

కృ—అన్నయ్యా! తమ కాగ్రహము నచ్చునేమో యని జంకుచుంటిని. చూడుడు.

గీ. కనుఁగొనఁగ మణి మసిపాతఁ గట్టినట్లు
బూడిలోపలఁ బన్నరు పోసినట్లు
కూళయగునానుయోధనుఁ గోరి తెచ్చి
చెల్లెలిసొసంగ పెండిలి సేయుటరయ.

కావున నాప్రార్థన మంగీకరించి కొంచెములోచింపుడు.

బల—అలోచించవలసినపనియే లేదు.

గీ. అరయ బంగరునకుఁ దాపి యభ్యుబ్ధిసట్లు
లెంచఁ జెఱుకునఁ బండ్లుదబ్బి ముచినట్లు
నిండువేడుక వెలయుచు చుండుఁగాదె
మనసుభద్రను నానుయోధ ధనుస కిడుట.

పీరియవిలాసనాటకము.

తలఁప నానంద మనసుభ • ద్రకును లోడు.

—అప్పు గూర్! నేను నానా మాలోచించియే ఛర్మతాత్రుష్కతిని
వ్యామిమహిమించి మనసుభద్ర) వస్త్రమగకే యాయకతిని
దనియుఁ మీసమూడ దూర మాలోచించి ఛర్మతాత్రుష్కతిని
వ్యాయముగ వర్జనన కీయపలయు నియు మిహ్యత్యంతముఁ
బ్రాశ్చింపచున్నాను.

సీ. వాత్సత్వవతిఁ బల్కి • నానుఁ తాత్రుంబు

నాని యిష్టవిగ్నేర్తి • గనినవాఁడు

కాలకేయాదిరా • పునపీయలసబల్కి

నణచి వత్తమీఁక • నట్టివాఁడు

నలము గాల్చినవేళ • బాణసూతరంబు

ననలవిచేసె • నొనినవాఁడు

మృత్యుయశోగిరి కక్క • మూక ప్రద్యేగి నీ

కూక్ర పశ్చిమని • లొనినవాఁడు

సీ. లోనినవాఁడు వల్పునకాంతి • ననన వాఁడు

వాననానందమిచ్చే ను • బగిలువాఁడు

తప్పతి ముగ్ధదృష్టికొని • వననవాఁడు

నాని కిది నను ఛిష్టలో • గాననవాఁడు

బల—కృష్ణ! మీలోమూకే నాపాదంబు వాయునటు నేల ప్రాగ్గిము.
తోనదవు

—నానా వాని పోక్కిమటు • చాలునుఁ నీనుష్కపానిము

నానా వాని పోక్కిమటు • నీల్లన ముష్పటికేని నానునొ

నానా వాని పోక్కిమటు • తింబని నీ నొకడొని

నానా వాని పోక్కిమటు • బాటులు తిరిలు బాటు లోనకే

జేయవలసివదా యేమి?

కృ—లేకున్న ననురాగము లేనిచోప్రథమనకా కట్టిపెట్టుట?

బల—వివాహముఁ జేసిస్వమృత సనురాగము గలుగి రాదా :

కృ—పరిస్థరానురాగి బంధు లగుసుభద్రాస్థనులం గూర్చి యెప్పు డో యనురాగము కలుగఁగూడదా యని యిట్లునుని జేమిం చియున్న సుభద్రను, చుర్యోధనుసకుం గట్టిపెట్టుటన్యాయమా?

బల—తమ్ముడా! కృష్ణా! దూర మాలోచించకపోయితివి. నీమెఱుం గనిపర్యాయులు లేవు. అనురాగవిరాగము లనుమాట లటుం దుము. “నస్త్రీ న్యాతింత్ర్యి మర్హతి” అనున్యాయముంబట్టి లగనసంబంధము విచారించి వివాహముఁ జేయుభాగము పెద్ద ల మగుమనయం దున్నది. ఉభయపక్షములలో ధనమునఁ, అరాకృతిమునఁ, గుణమున, చూపమున నర్హునికంటె ను సమాధానము గలిగింపఁడు.

స. శ్రీభోగభాగ్యసం ♦ మృగ్ధి సూచింపవం

ఘృణితంఖచక్రిముల్ ♦ గలుగువాఁడు

పుడమపై నెటలేని ♦ కడునదృతం పై న

పరశువేదర్శనం ♦ పదిలవాఁడు

నామంతభూపాల ♦ జనములు గోలుపంగి

నైశ్వర్యయుక్తుఁడై ♦ యలరువాఁడు

బుశౌర్యములను స ♦ ద్విపములనేలఁ

గలయట్టి భజశక్తి ♦ వెలయువాఁడు

స. రాజరాజనుప్రఖ్యాతిఁ ♦ గ్రాలువాఁడు

కులగనఁగ రానినమరకౌ ♦ తుకమువాఁడు

పాలుపుమీఁదెడుకురుపంశి ♦ ముగకులేఁడు

బల—నేను వెళ్ళిపడిన నీవు పొగబడుచున్నావు. అన్నివిధముల నను
మాటయందలియ్య స్వార్థము గ్రహింపవైతివి. అర్జునుం డే
విషయమున సుయోధనున కీడు?

కృ—ఏవిషయమున పర్జనునకు సుయోధనుఁ డీడు కాడనియే మన
పే జేయుచున్నాను. చిత్తగింపుడు.

ఉ. అన్నలపట్లఁ దన్ముత్రయే • డాటమునన్ సముఁ డంచు నెన్నఁగా
నెన్నిక గన్న మేటి, యెదు • రెక్కడ లేక నృపాలకోటిలో
వన్నెయు వాసియు గలిగి • ప్తిలుపారుషశాలి. సాత్త్వికుల్
తన్ను నుతింపఁగాఁ దనకు • ధార్మికుల డర్బునుఁ హృష్టనెంతయున్.

గీ. పాఱఁ జూచినఁ బరసెన • పాఱఁజూచు

వింటి కొరగిన రిపురాజి • వింటికొరగు

వేయు నేటికి, నల పాండ • నేముసాటి

వీరుఁ డిల లేదు ప్రియో న్ము • వీరుఁ డొక్కడె.

బల—కృష్ణా! మహాబలశాలి యగుసుయోధనునెడ నసూయయు,
పాండవమధ్యమునియెడఁ బక్షపాతిమును? నరబలిచుచున్నావు.
పాండవేయులసంగతి యెవఁ జూంగనిది?

కృ—అన్నయ్యా! నిడము. నీవు సుయోధనునియెడఁ బక్షపాతిమును
గ నరబలిచినట్లే నేను నర్జునునియెడఁ గ నరబలిచుచున్నాను. నే
నట్లు చూపుటకు సుభద్రాపక్షమున స్వాతంత్ర్యము వహిం
చుచున్నాను.

బల—నీప్రసంగ మాశ్చర్యముగ నున్నది. వియభిప్రాయ మేమి?

కృ—అగ్రిహ! అట్లే నఁ జెప్పెద వినుఁడు. సుభద్రకుఁ జిన్ననాట
నుండియు నర్జునునియ, దనురాగము మొండె.

బల—అట్లయిన సుభద్ర కన్నునుసియం దనురాగి మనియే పెండ్లి

శ్రీ

విజయవిలాసనాటకము.

ప్రథమంకము.

(బలరామకృష్ణులు ప్రవేశించుచున్నారు.)

బల—కృష్ణ! ఏమంటివి?

కృ—అన్నయ్యా! ఏమున్నది? సకలగుణవిలసితుం డగునర్జునునకు ను
భద్ర నిమ్రుంటిని.

బల—మొదటినుండియు నీవు పాండవపక్షపాతి వగుటచే నిట్లర్జును
డర్జును డని పలవించుచుంటివి.

కృ—నేనర్జునుపక్షపాతినై న దేశికుండ వగుటచే నీవు సుయోధనుపక్ష
పాతి వగుదువుగాదా!

బల—నాకుఁ బాండవు లెట్టివారో సుయోధనాదులు నట్టివారే!

కృ—నాకును నన్నే గాని, దేశికత్వపుమిషచే సుయోధనుపక్ష నీకుఁ
బక్షపాతము మొందు.

బల—అది కాదు. అన్నివిధములఁ దగినమహాపరాక్రమశాలి యగు
సుయోధనుఁ డుండ (అహోక్తియందు)

కృ—అన్నయ్యా! వెళ్లిపడుచున్నారు. అన్నివిధముల నప్పాండవ
మధ్యమున కిడుగువార కిముఞ్చగంబుల వెదకినను గానరాదు.
అట్టిచో నిట్టిగుణగర్వితుని వదలి సుయోధనుఁ కొనఁగటనా
యభిమతము కాదు.

గీ. నీసహోపకళతకమున్ • ఖూని వాసి
 నట్టినుగుణగతిష్టుండు • నార్యహితుండు
 దానరికులాధిపంగ్రుండు • దారగుణుండు
 లక్ష్మీకామ్యుడె సూనె యో • సూక్ష్మమధ్య.

బి.టి.—ఓహో! ఇకనా మీరింతవ్యక్తుల బ్రవేశించినది? ఈమాన్యుల
 జీవన్ముక్తు మనకు లభించితుంటే గాదా?

సూత్ర—బేసికనినది. ఇక మనము వేరక చెప్పకొన నక్కఱ
 లేదు. కాలహరణ మగుచున్నది. (తెరవంకఁజూచి) ప్రేయసీ!
 లిటుచూడు.

గీ. కృష్ణబంధిద్రు లివఱు • గృహములోన
 మంథాసము లాడుచున్నారు • మగువ రమ్మ
 ఈవలసుభద్రగతిఁ జరి • యింపమాము
 నేను విన్వచ్చువేసము • న్నూన వలయు.

కావ్యన సర్వోపమ పోవునము రమ్మ.

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

ఇన్దిరవ్రావ.

చుచడి'

సూత్ర—చేరీ! ఏమిసేనెట్టి. ఇటు వినుము.

గీ. నచ్చియును కానివయ్యును ♦ వనజవదన
చిన్నెల్లొపల్కులు ♦ చెవుల కింపు
సలుపురీతిని నజ్జన ♦ సంఘమునకు
బాలుకవితంబు ప్రమనంబు ♦ బ్రబలజేయు.

ఇదియునుగాక, యీబాలుడు చేమకూర వేంకటకవికృత
మగువిజయవిలాసముఁ బెన్నుతిగఁ దీసికొని

గీ. అచ్చటచ్చట మార్పుల ♦ నిచ్చజేసి
సుజనులకు దానియభిరుచి ♦ జూపె నంతె
కాని యంతయు స్వకవల ♦ కల్పితంబు
కాదు గానఁ బెన్దలు విని ♦ శ్రమ వహింతు.

సటి—అట్లయిన సరియే. ఈనాటకకర్త బాలుఁ డంటిరి. కాని నామ
ధేయీదులం జెప్పైతి నే!

సూత్ర—ఇదిగో వినుము.

సీ. చిన్ననాటనుగోలె ♦ జెలఁగి నాటకముల
రక్తిమైఁ బంపించి ♦ కాల్గువాడు
గురుశంబులయెడఁ ♦ గోవిందోత్తములందుఁ
బ్రభువునందుఁ బ్రీతిఁ ♦ బ్రబలువాడు
సంగీతసాహిత్య ♦ శాస్త్రవిద్యాభ్యాస
కౌతుకమునఁ బ్రొద్దుఁ ♦ గడపువాడు
సతతంబు నర్చేళు ♦ చరణాంబుజశీలఁ
గోరైమీఱఁగ వదిలె ♦ గొలుచువాడు

శ్రీ

పరమేశ్వరాయనము.

విజయవిలాసనాటకము.

నాం ది.

—o—o—o—

శ్రీకరుణార్ణవపుండు ముని ♦ సనితచారుశదారవిందశో
భాకలితుండు, దీనిజన ♦ బౌంధవుఁ డవ్యయుఁ డప్రమేయుఁ డ
స్తాకచరితుఁ డిష్టులు ♦ దుండును నై నపరార్థికుండు దాఁ
జేకొని పోవుఁగాక కృప ♦ చేర గలకారుము సభ్యవర్ములకా.
(నాంద్యంతమున సూత్రధారుఁడు ప్రవేశించి)

సూత్ర—ఆహా! ఏమి మాయదృష్టము!

నీ, సూతసనాటకం ♦ జేసెను మెయ్యనా

కనుగొన వచ్చితి ♦ మనెనువాని

విజయవిలాసంబు ♦ వేష్ట నొసంగినాట

కి మెరుగిండునా యుగ ♦ గి నెఱిగినవారు

తిను నెంచి నుదులెల ♦ విఁగిగోరి పుష్పవ

కి నులూరి గొంఁదెలి ♦ మనెడువారు

తప్పల గి శియింప ♦ కొవ్వలె గి హియింప

మలెనాదు పుకములఁ ♦ దళింపచారు

నీ, నెప్పుడీ తెరి యెల్లెఱుమఁ బోత్ర ♦ తెలుడు వచ్చు

నల్లుడు గొంతుట గూడుట ♦ యెప్పు డటందు

సభ్యవరు లెల్లఁ దోషితఁ ♦ స్వాంతు లగుచుఁ

జూచుచుండిరి నేడెంతఁ ♦ సుదిన మొక్కొ.

నటీ! సీరింగార మింకఁ జాలించి యొకసారి యిటుగమ్మ.

నటీ—(ప్ర)వేళించి) ఆర్యపుత్రా! నన్నింత త్వరితముగఁ బిలుచుటకుఁ గారణ మేమి?

సూత్ర—సఖ! నేడనభాజనంబులమనంబు లానందసాగరంబున నోలలాడునట్లుకనూతననాటకముం బ్రదర్శించుద మని.

నటీ—అట్లే న ముక్కతొలస్యంబునకు క్షమించి యిప్పు డేనాటక నూడవలయునో నెఱపిచ్చెదరుగాక!

సూత్ర—మహిళావతింసమా? ఇటు వినుము.

గీ. మానినులకును మగిలకు ♦ మమత యున్న

నెవ్వ రేకీతిఁ బల్కిన ♦ నెట్లులెన

స్నేహ మలవటుననుమాట ♦ సీగమా న

టంచుఁ దెల్పెడునాటకం ♦ బూడవలయు.

నటీ—సరిసరి తెలిసినది. విజయవిలాసనాటకమూ!

సూత్ర—ఆహా! చెట! ఎంతలో గ్రహించితివి. ఇయ్యెడ నీనూత్నత గ్రాహిత్యమెంతయుఁగొనియాడఁదగియున్నది.

నటీ—నాథా! కోసియాడుటకేమిగొని యీనాటకకర్తయెవరు?

సూత్ర—ఒక బాలుఁడ.

నటీ—ఆర్యపుత్రా! చాలుచాలు. శతౌషధానాష్టాదధాననిపుణాగ్ర గణ్యులచేతను లోకానుభవజ్ఞు లగుసూరిశిఖాచుంబులచేతను రచింపఁబడి లోకవిఖ్యాతఁ గాంచిననాటకరాజంబు లెన్నియో యుండ, మాత్రమముగ నొక బాలునిచే రచింపఁబడిననాటకమా యీసభాజనంబులమనంబు లానందసాగరంబున నోలలాడిం

- 3 చిత్రాంగద—మణిపురాధిపునికూతురు.
 4 కమల—చిత్రాంగద చెలికత్తె.
 5 విమల— డిబ్బా
 6 రుక్మిణి } కృష్ణనిభార్యలు.
 7 సత్యభామ }
 8 సుభద్ర—కథానాయకురాలు.
 9 చెలికత్తె—సుభద్రచెలికత్తె.
 10 దేవకి—బలరామకృష్ణుల తల్లి.

ఈనాటి కములంకువచ్చు చ శిశువులు

పురుషులు.

- 1 బలరాముడు) పాండవులు
- 2 కృష్ణుడు)
- 3 భీష్మరాజు
- 4 ధర్మరాజు
- 5 అర్జునుడు—కృష్ణుని కుమారుడు. పాండవులు.
- 6 సహదేవుడు
- 7 సవాదేవుడు
- 8 ప్రతివిందుడు—కృష్ణుని కుమారుడు. పాండవులు.
- 9 ఇంద్రుడు—దేవతలకు రాజు.
- 10 బ్రాహ్మణుడు—గోవునుకోల్పోయిన వాడు
- 11 మణిస్తంభుడు—నాగరాజసేవకుడు.
- 12 గీమగమము—మణిస్తంభుని మిత్రుడు.
- 13 విశారదుడు—అర్జునుని మిత్రుడు.
- 14 సుదేవుడు—బలరాముని పురోహితుడు.
- 15 వృథుశ్రవసుడు—ప్రోలుకాపరి.
- 16 జాంఘికుడు—చాకిరిపురేయువాడు.

మొదలగువారువత్సరు.

స్త్రీలు.

- 1 ద్రౌపది—పాండవుల భార్య.
- 2 ఉలూచి—నాగకన్య.

14812

